

„Csak szavakat tudok mondani, melyek szentek a Bokorban. Uralkodás helyett szolgálni. Gazdagodás helyett szegényen, egyszerűen élni. Belső veszekedések és külső verekedések nélkül mindenütt békességet teremteni. Valaki egyszer azt üzent nekem, hogy vigyázzak, mert a kereszténység valami nagyon csendes dolog, és mi nagyon hangosak vagyunk. Máig sem tudom, hogy jót üzent-e. Jézus nem akart hangos lenni, de mindig elmondta, hogy mi a kedves Atyjának, s a végén ebből halálos ítélet és keresztre feszítés lett. A Bokor az elmúlt jó félszázadban sem hangoskodott, s véleményét csak az egyházon belül mondta el, s mégis világra szóló ribillió lett abból, amit csináltunk. Nem tudom, hogy lehetséges-e a csendes kereszténység. Azt tudom, hogy Jézusnak nem sikerült. Ügyesebbeknek kell lennünk, mint Jézus volt? Nem hiszem. Inkább azt gondolom, hogy aki búsú marad azokhoz a tartalmakhoz, melyeket ő tanított, az előbb-utóbb biztosan kibúzza a gyufát. S ezen nincs mód segíteni.”

(Bulányi György)

BNT 2012 ZÁRÓ-MISE PRÉDIKÁCIÓJA KAPOSVÁRON RAGYOGJ BOKOR!

Nem kell félni, nem a katonaságról fogok beszélni, arról Garay András beszélt kitűnően. Az elhangzott Olvasmányok nyomán a **lelki alapokról** szólnék, bár erről is volt előadás. Kezdem az evangéliummal.

KOINÓNIA

**XIX. évfolyam 11. szám
2012. november**

**A Koinónia régebbi számai elérhetők:
www.faragoferenc.webnode.hu**

BNT Záró-mise - beszéd	2171
Király Ignác, Egy nagy család portréja	2175
Márczi Imre, Esszék (2.)	2178
Beszélgetés Bokrosokkal...	2180
Bulányi György, Merre visz az út?	2185
Gyombolai Márton Újra küldesz	2188
Korponai Erzsébet, Az egyházközség...	2188
Barcza Barna A belső ima (1.)	2191
DRYP, Miről mi jut az eszembe...	2198
György Lajos, Miszticizmus és...	2197
Hol a Piros? – Zsombok György	2205
Kipling: Ha	2206

«Az emberi elköteleződés folyóirata – családunkért, nemzetünkért, mindenkiért – Isten Országá megvalósulásáért.»

Elérhetőség; koinonia.tarsak@gmail.com

Két pusztai történetet idéz fel a mai evangélium, amihez szeretnék hozzátenni egy harmadikat. Mindháromban azt keresem, hogy mitől élhet és ragyoghat a kietlen pusztában is egy nép? A kaposvári tábor mottója szerint: „Ragyogj, mert Isten üzenete vagy! Szébb lesz téled a világ és boldogabb!”

1. A történetek

1) Mózes története

A zsidók kiszabadultak az egyiptomi fogságból és elindultak az új haza, a Kánaán felé. De a pusztában megtapasztalják az út összes nehézségét. Éheznek és szomjaznak és fellázadnak Mózes ellen. Visszavágynak a húsosfazekak mellé. Csodát várnak, és a történet szerint Jahwe kenyeret és húst küld nekik: mannát és fűrjeket...

2) Jézus története

A rómaiaktól elnyomott nép is új világot remél. Jézus a pusztában kenyeret és halat ad a tömegnek. Mire őt királylyá akarják tenni, de ő elszökik előlük. Utána mennek. Kafarnaumban érik utol. Az égből pottyant mannára vágnak, csodát követelnek. Mire Jézus a maga húsáról és vévéről beszél nekik és azt állítja, hogy ő az égből küldött kenyér, az Isten kenyeré, mely életet ad a világnak.

3) A Bokor története

A Bokor is egy nép, mely az elnyomástól felszabadulva már húsz éve bolyong a „pusztában”, a kapitalizmus „jóléti társadalmat” ígérő pusztaságában, szintén egy isteni világot remélve, miközben sokaknak lassan már se kenyerük, se állásuk nincsen. Pedig ők is megismerték a maguk Prófétáját az üldözöttség éveiben, aki Jézusra hivatkozva azt állította, hogy ha keresik az „egy szükségest”, az Isten Országát, akkor a „többi mindet” is megkapják: ételt, italt, ruhát. Vártuk a csodát, de az Isten Országáa nincs sehol, és lassan már se kenyér, se állás nem lesz...

2. Miről szólnak vagy szólhatnak a történetek?

1) Csodavárás

A három történet (az első és második, de a harmadik is), szerintem egyről szól: ez pedig a **csodavárás**. Aminek a lényege, csak kérni kell az Istent, és az Isten segít, akár csodát is tesz!

Ezt régen a nagymamák így fogalmazták meg a kis unokáknak: **„Imádkozz, légy jó kislányom, kisleányom, és majd a jó Isten megsegít”**. (Ennek következtében a felserdült lányok és fiúk egy rosszul sikerült vizsga után gyorsan elvetették a nagymama meséjét a jó Istenről, mert hát kérték a jó Istent, hogy segítsen a vizsgán, de nem segített. Ergo Isten vagy nincs, vagy gonosz!) És ennek következtében lettek ateisták. Néha persze bejön az imádság, és teljesül a kérés, és a türelmesebb és jámborabb fajta lányok-fiúk, anyák-apák hitükben megerősödve bizton állítják, hogy a jó Isten megsegítette őket).

Elnézést kérek a nagymamáktól, mert úgy tűnhet talán, hogy mindenért ők a felelősek. Pedig erről szó sincs! Nem ők a hibásak, hiszen erre a hitre épül fel minden vallás: **„Az Isten arra való, hogy a bajban segítsen!”** A csalódásért maguk a **vallások felelősek!**

Nem csoda hát, hogy erre a vallási tételre épített és épít a pusztában vándorló éhező, szomjazó bajba jutott nép is: legyen az Mózes népe, vagy a Jézust kergető nép, és talán mi is, a Bokor.

De hát **mi rossz van ebben?!** Nem lehet elítélni minket, szerencsétlen embereket, amikor a bajban Istenhez kiáltunk: Jaj, Istenem, segíts! Ki segíthet rajtunk, ha nem Te! Te a Mindenható, a Jó! Vagy még sincs így?!

2) Cselekvés

Ha most azt merném mondani, hogy ezzel a vallásos **„megsegít az Isten”** istenképpel végképp fel kell hagynunk, félek, hogy megköveznének. Ezért inkább *Erich Fromm*-ot idézem, aki azt állítja a „*Szeretet művészete*” című könyvében, hogy még „az igazi nagy vallásos kultúrák embere is csak egy nyolc éves gyerek szintjén áll, akinek szüksége van az apja segítségére, de már kezdi alkalmazni a maga életében az apai elveket és tanításokat. A

mai ember pedig inkább olyan, mint a három éves gyerek, aki sír az apja után, ha szüksége van rá, egyébként pedig remekül elvan a játékaival”.

Kérdezem, nincs igaza Fromm-nak, hogy egy **felőtt istenhívő** „nem rendelheti alá magát gyermeteg módon egy emberszabású istenképnek anélkül, hogy ne süllyedne le ezzel egy primitív bálványimádó törzshöz”?! Mely, mint tudjuk szómágiával, varázsigékkel akarja befolyásolni az Istent, dicshimnusz zengő dalokkal és táncokkal akarja megnyerni az Ég jóindulatát, és különféle szertartásokkal, (hókusz-pókuszokkal) vagyis pótcselekvésekkel akarja pótolni a cselekvést. Hiszen a felőtt istenhívőnek magának kellene cselekednie!

Jó, jó, de hát az Isten nem segít, nem gondviselő Atya?!

3. Az Atya egy új Isten és Jézus népe egy új nép!

1) Jézus Atyja

Jézus Atyja nem Jahwe, de nem is Allah, nem is a nagy Manitu, vagy más vallások istene. **Jézus Atyja egy új Isten!**

Aki igazán megismerte Jézust, az tudhatja, hogy ő mélységesen elítélte a **csodavárást**: a csodavárókat „gonosz és hitetlen nemzedéknek” mondja (Mt. 12,39).

Mikor pedig arra buzdít, hogy bizalommal **„kérjünk bármit az Atyától”**, nem azt ígéri, hogy mint a földi apa kenyeret, halat, tojást ad gyermekeinek, hanem azt, hogy a mi összes kérésünkre a Lelkét adja nekünk (Lk. 11, 13).

Még a teológus János evangéliumából is az olvasható ki, hogy Jézus Atyja nem mannáat ad a népnek, hanem őt magát, mint az **„élet kenyerét”** (Jn. 6, 25).

Amikor pedig ez a Jézus az utolsó vacsorán a kezébe veszi a kenyeret és a kelyhet, akkor is magáról beszél: akinek testét megkínózzák, és a vérét kiontják. (Mk. 14, 22-24), hogy **rá emlékezzenek!**

Tehát az Atya nem égből pottyant mannáat ad, és Jézus nem valami automatikusan ható lelki aszpirint. Az **Atya a Lelkét adja, Jézus a Példáját adja**. Ezzel segít, semmi mással!

Jézus Atyja a Szeretet Istene, aki szabadnak teremtette az embert, és fiának, teremtőtársának akarta, és nem gyermeteg csodavárásra, hanem **cselekvésre** teremtette.

Jézus az Atya akaratával egybenőtt fiú. Ő az, aki példát ad a felőtt istenhitből és az Isten gondolatait megvalósító **életből**.

Mindkettő arról szól, hogy nem lehet az **emberi erőfeszítést** sem isteni csodákkal, sem különféle vallási praktikákkal pótolni.

2) A Bokor identitása

A Bokor egy nép a pusztában, a XXI. század zürzavaros és gazos világában, ahol őserdei erkölcs és mágiikus hitek hódítanak.

Ebben a világban elvileg mit képvisel ez a Bokor? Ez a maroknyi nép igenis ismeri Istenét! Azt az Atyát, aki magafajta fiakat akar. Olyan fiakat, akik nem sült galambot és isteni csodákat várnak, mert felnőtségükhöz méltatlan az, hogy a maguk dolgát az apjuktól várják.

A Bokor egy nép, mely nem menekül olcsó vallásosságba, mert számára Jézus nem az a vallási *megváltó*, aki helyettünk váltja meg a világot úgy, hogy nekünk csak hinnünk kell benne. Hanem az a példa, akit követve egyre megváltottabb, szebb lehet a világ.

A Bokor az a nép, melyet nem az *engedelmesség* és jog köti össze egy hatalmas világszervezetbe, hanem azoknak a Jézust követőknek közössége, akiket a közös erkölcsi törvény, a szeretet törvénye egyesít.

A Bokor önazonossága tehát abban áll, hogy a *Szeretet Istenében* hisz, a *Jézus* által bemutatott életet akarja élni, és az *Isten Országát* itt a földön akarja létrehozni.

Nem azt várja, hogy az Isten tegyen csodát, etesse meg az *éhezőket*, gyógyítsa meg a *betegeket*, szerelje le a *fégyverkezőket*. Mindezt maga akarja tenni az Istennel egyesülve, ahogy Jézus tette.

Csak ismételni tudom, hogy a Bokor nem a csodavárók, a potyakenyér várók, nem az égből pottyant mannavárók, nem is az ég kegyeit hízelkedéssel kiesdeni akaró udvaroncok közössége. **A Bokor a benne élő Isten által cselekvő közösség!**

Tudja azt, hogy az *imádság* nem arra való, hogy manipuláljuk Istent, vagy kiesdekeljük az Ő kegyeit, hanem arra, hogy megbeszéljük Atyánkkal, hogy nekünk mit kell tennünk.

Tudja azt, hogy a *mise* nem arra való, hogy azzal megismételjük (vérontás nélkül ugyan), de Jézus véres golgotai áldozatát, és ez által szentesítsük naponta a gyilkolós megváltás teóriát, hanem szövetségkötés és szövetségújítás Jézus Istenével és egymással a cselekvésre.

A *szenstések* nem arra valók, hogy az Isten azokkal helyettünk végezze el bennünk a változást, hanem hogy mi döntsünk az Úton járás különféle állomásain, és az „országbeli” döntéseinket megpecsételjük a közösség előtt.

Az *egyház*, a „főzszenstés” sem arra való, hogy világhódító papi birodalmat építsen ki Jézus nevében (általában a mindenkor hatalommal szövetkezve), és evilági kiváltságokat, anyagi előnyöket biztosítson magának, hanem hogy a testvériség birodalmát építse a földön.

Így tudjuk elméletben, de ez is a gyakorlatunk? Kell nekünk ez az Isten? Kell nekünk ez a Jézus? Vagy belemenekülünk vágyainkba és álmainkba? Belebódulunk a hamis vallások kábulatába, és mormoljuk magunknak: „*Ringasd el magad!!*”

Netán kifosztva érezzük így magunkat, és azt gondoljuk az Isten is *cserbenhagyott*? Jézus is így érezte, de tudott dönteni nem csak a szegénység, a kiváltság nélküliség és az erőszak megtagadása mellett, tudott dönteni élete feláldozása mellett is, mert ismerte az Atya akaratát.

Ha nem ez nekünk a példa, akkor miről beszélünk?!

Félünk? Jézus számtalanszor mondta: „*Ne féljete!*” Sőt azt is mondta: „Aki nekem hisz, ugyanazokat a tetteket fogja végbevenni, amiket én magam cselekszem, sőt *nagyobbakat* is fog tenni azoknál...” (Jn. 14, 12). Csak ugyanazzal a *Lélekkel, a bennünk élő Istennel egyesülve és lelkiismeretünkre hallgatva* kell döntenünk. Egy „igent” kimondani ugyanannyi energiába kerül, mint egy

„nemet”. Megtapasztalhattuk, csak egy apró szabad döntés kell, és az Úton vagyunk!

– **Én ebben a népben, ebben a Bokorban hiszek!** Csak ennek a Bokornak a jövőjéért drukkolok. Csak ebben a Bokorban hívó új nemzedékben bízom. Csak ezt szeretném!

A kaposvári Tábor jelszava alapján:

„*Ragyogj, mert Isten üzenete vagy! Szebb lesz tőled a világ, s boldogabb!*”

Ragyogj Bokor!!!

Uram!

Tudom, hogy a hit csak a kapcsolat elején látszik magántügynek. Szeretném meghallani kezdeményező szavad és igent mondani rá. Meghívásod nem zárhat be önző magányomba, hanem kinyit a valóságra, az élet teljességére. Hitem által kezdet nyújtok a másik ember felé. Tudom, hogy hitem bekapcsol Isten népének nagyobb közösségébe. Erősítsd legszemélyesebb ügyemet, hogy életet alakító közügy legyen. Élni, hinni és szeretni csak közösen lehet.

Boldog II. János Pál

A HIT ÉVE 2012
2013

2012. október 11.
2013. november 24.

Keljük útra Krisztussal!

MINDENSZENTEK

"E mai napon, szeretteim, mindvalamennyi szenteknek emlékezetét egy közös ünneplésnek vígságával üljük. Mert hitvallásuk minél szilárdabb volt a szenvedésben, annál ragyogóbb most a tisztességben. Lépjünk mi is erre az útra, siessünk a mennyei hazába, melynek polgárai közé felvétettünk!"

Beda Venerabilis, angol szerzetes
(672/673 – 735. május 26.)

JÓKEDVŰ SZÓVÁLTÁS

- Kit nevezünk az egyházban hitvallónak?
- ?
- Aki hősiek fokban gyakorolta a szeretetet. És ki a vértanú?
- ??
- Aki elviselt egy hitvallót...

KIRÁLY IGNÁCZ

EGY NAGY CSALÁD PORTRÉJA...

Nagy. Mihez képest? Nagy az 1...13 gyermekesekhez képest, vagy legalább is nagyobb. Ez is egyfajta teljesítmény. De vajon a „maradandó gyümölcs” jézusi mércéjét eléri-e? Meg tud-e felelni a minőségi követelményeknek, amelyeket nem paragrafusok, hanem a lelkiismeret ír elő. Ha nem tud megfelelni, akkor milyen, a fejlődést segíteni akaró technikák-trükkök vetődnek felszínre? Milyen bukások és felkapaszkodások adódnak? Van, amiben föl lehet rá nézni, van, amiben sajnálkozni lehet miatta, attól függően, hogy a kívülről szemlélő lelkiismeretével mi harmonizál és mi nem. Az átlagostól eltérő életalakítások lehetnek elrettentő példák és lehetnek vonzó, példaértékű törekvések. Széles testvér-baráti körünkben a cölebsz, az egy gyermekes és a több gyermekes mind arra törekszik, hogy Istennek tetszően élje le az életét, ki így, ki úgy. Egyikünk sem puhánykodhatik, az egyéni életkocktétl magunk keverjük és magunknak kell elszámolnunk vele.

Néhány, házasság előtt álló fiatal pár szeretett volna bekérkedni hozzánk egy napra, hogy lássa a családi nagyüzem egy hétköznapiját; szándékukat az motiválta, hogy ők is nagy családot szeretnének. „Isten őrizz!” – hökkentettem meg őket. A könnyebb megértés kedvéért egy példázatot meséltem el. Az előző házunknál nem volt víz, és kutat kellett vésnem a sziklába. Napi 1 métert haladva szépen el is készült a mű, és az erekből előtörő vízben állva boldogan integettem a 15 méterre levő fenyves karika felé, ahol kicsi és nagyobb fejek lestek lefelé. Néhány év múlva tisztítani kellett a kutat, és nagy lendülettel indultam lefelé a kötélhágcsón. Még félúton sem jártam és szédülni kezdtem, föl kellett jönnöm. Csak lassú szoktatással tudtam leszállni és a munkát elvégezni. Ilyen egy nagy család élete egy családtervező fiatal számára. Ha mi Zsikémmel tudtuk volna, hogy mivel jár egy ilyen kihívás, nagyon megszeppentünk volna és el sem tudtuk volna képzelni, hogy egyszer majd ilyen lesz az életünk.

1. A nagy család kialakulása

Amikor a család életformát választottuk, akkor az együttjárás beszélgetéseit a sok sületlen és aranyos témán túl az elveink harmóniába hozása és az ehhez való, fejlődőképes hűség mindennapos elképzelései jelentették. Nem a nagy család az eszmény. Az eszmény a jézusi szeretetben való fejlődés. A házaspár maga határozza meg egyéniségeiből adódóan a maga kocktélját. Ebben jelentős szerepet játszanak a biológiai adottsá-

gok, az egyéniségek kibontakozását célzó elképzelések, az Isten Országát szolgáló talentumok kamatoztatási lehetőségei...

A mi eredeti elképzelésünk egy négygyermekes keresztény családot álmódott. Négygyermekes, akár saját, akár örökbefogadott megoldással. Egyet-egyét magunk helyett, egyet azok helyett, akiknek sajnos nem lehet és egyet azért, hogy a magyar nép ne haljon ki. Ez utóbbit úgy is fogalmazhatom, hogy csökkenjen a magyar nép bűne, hiszen minden nép elhalása súlyos bűnök következménye (abortusz, agresszió, kollektív önzés, morális züllés, civilizációs puhányság...).

A Jézustól tanult adás-szolgálat-békességteremtés törvénye számunkra szükségképpen hozta a kisközösség építés mellett a vérségi másokért élést, vagyis a gyermekeinkért élni akarást. Ennek szolgálatában igyekeztünk közös (reggeli és esti) ima-életre és egyéni lelkiségre. Mindezek feletti kulcsszavunk a „fejlődés” volt; a meglátott jóban nem visszacsúszni, nem megállni, hanem minőségi és mennyiségi előrelépést produkálni. Erre a fejlődés-hangsúlyra tipikus példa volt, hogy párom megkérdezte: mit szeretek benne. Azt válaszoltam: a lehetőségeket, amelyek beléd vannak teremtve. Alaposan megsértődött, és nagy fejtegetés kellett a fejlődésről, hogy az ne csupán az én meglátásom legyen, hanem közös kincsünkkel váljék. Azzá vált.

Háromféle gyermek van: a kívánt, az elfogadott és az elutasított. Nálunk ebből két szempont érvényesült. Nagyon vártunk az elsőnek egy fiút, a következőkben a ritmikus váltásokat, hogy egyenlő arány lehessen a fiúk és leányok között. Ha az előzetes vágyunk nem jött össze, akkor elfogadtuk a tényeket, és a kis cuppogó baba fölött az elfogadást felváltotta a megajándékozottság boldog szülői érzése. Addig tud az ember hideg ésszerűséggel hozzáállni egy új babához, amíg világra nem születik és karjába nem veszi őt. Ez az alapélmény olyan erős, hogy minden magasztos eszme nélkül, pusztán emberi, természetes erkölcsi érzéssel elképzelhetetlenek tartjuk a megfogant élet elutasítását.

Jöjjön annyi, amennyivel a „jó Isten megajándékoz”? A jó Isten annyival ajándékoz meg, amennyit mi akarunk és elfogadunk. Számunkra a gyermek Isten ajándéka és kihívása. A kettő együtt. Nem tudunk abban tetszelegni, hogy az az életünk értelme, hogy Zsikém tizennégy nagyszerű gyermeket szült, én meg az életfeltételeket előszolgálom nekik. Tetszik ez így nekünk és ezért csináljuk – ez az ajándék. Nyomaszt a felelősség, hogy a mennyiség mellett a minőségre tevődjön a nagyobb hangsúly – ez a kihívás. Ebből a kettőből, ezek eredőjeként léptük túl a megtervezett négy gyermeket. Az akkori legújabb és lelkiismeretünkkel harmóniában levő védekezési módszer Billings doktor nevéhez fűződik. Eredményképpen már két év elteltével született csak babánk, és nem évente. Az öt (3 fiú és 2 leány) után kellett egy hatodik, hogy a létszám páros is legyen, arányos is legyen. És lett: 3-3. Fejlődni akarván egy újabb üdvözítő módszert próbáltunk a védekezésre, mely dr. Rötzer nevéhez fűződik, sőt a két módszer ötvözetét is próbáltuk (szimpto-termál); az eredményt Robi névre kereszteltük. Újabb egyensúlyra törekvésként jött Lilla (4-4). Az ő jövele megerősítette a tételt, hogy áldás és kihívás a gyermek. Méhen belüli nyitott hátgerinc miatt abortálását javasolták, mivel súlyos szellemi- és mozgás-károsodás volt várható. Pár hónapig sírdogáltunk, beszélgettünk, imádkoztunk, és elfogadtuk és vártuk. Figyelmeztetőt kaptunk és nem nehéz próbatételt: Lilla egészségesen született meg. Feleségem szeretne volna elkerülni az önzés látszatát is, hogy ti. csak magunknak szülünk, és rábeszélte, hogy kérjünk két babát a GYIVI-től, hogy gondban legyünk a meglévő életékért is.

Ahol nyolcat át tudunk ölelni, ott még kettő befogadható. Az intézet nem reagált, illetve két és fél év múlva jöttek ki környezettanulmányra, akkorára már mi magunk betöltöttük a két helyet, de közölték, hogy az egy főre eső jövedelem és négyzetméter miatt úgysem adtak volna. Az arány azonban felborult, elhúztak a lányok (6-4), de szép kerek családnak gondoltuk így is magunkat. Nagyobb hangsúlyt tettünk az aszkézisre, és minden emberi számítás ellenére újabb baba született, leány (7-4). Minden szempontból kellett egy kisfiú is, hogy 12 legyen, hogy Benjámin legyen. Úgy is lett. Cölebsz életre emlékeztető aszkézis ellenére – amiben már mi sem bízunk igazán –, újabb tündéri kisfiú jött. Lehet, hogy eredeti arányalmunknak van esélye? Hiszen olyan nagyok már a nagyok, olyan sokszínűek az általános iskolások és annyira sok melegség forrásai a kicsik... Így jött a kis Csaba (7-7). (A Szerkesztő megjegyzése: időközben Anna Viktória és Áron is csatlakoztak a Király-családhoz.)

Valahogy így jön létre egy nagy család. Vajon nem zavart, hogy az ilyen családokat körülleglik a minősítések: élősdiék, felelőtlenek, lumpenek, bigott vallásosak...? Ezek addig léteznek, amíg személyes ismeretség nem jön létre. Ha valahol alapja lenne ezeknek az általánosításoknak, ott különösen kellene ügykezni, hogy fejlődjünk.

2. Család és társadalom

a. Hasznos jelenlét a társadalomban

A második házunk építése közben az utcán menő iskolás gyerekek egyike megjegyezte; „Ahhoz képest, hogy cigány, jól melózik a hapsi.” Előzetesen elterjedt az utcában, hogy egy nyolcgyermekes család vette meg a telket, és automatikusan besorolt bennünket valahová. A környék megterhelése helyett tudatosan törekedtünk arra, hogy támasszá legyünk. Nem volt nehéz jellel lenni néhány szempontból, hiszen olyan világban élünk, ahol a normális életvitel már jel, már kilóg a sorból. A házastársi feszültségek könnyeit ott lehet törölgetni, ahol harmónia van, az egy gyermek ott keres barátot, ahol korosztályának megfelelőit mindig találhat, a magányos öreg apró-cseprő gondjaival oda kopog be, ahol nem csupán kalapács van, de kéz is hozzá ... Persze az elfogadottságnak és a jézusi szeretetre való törekvésnek ára van. Idő- és energiaigényes vállalkozás ez.

A népes családokat könnyen besorolják: Szegény gyerek, azért ilyen ütött-kopott, mert sokan vannak. Igényes igénytelenségre kell törekednünk. Igényességre, hogy látszódjék minden megjelenési területünkön a belső életünk rendezettsége. A házuk otthon legyen, ahol az ott lakók izlése, céltudatossága, rendszeretete nyilvánvaló. (Aki pl. esti fűrésztéskor állít be, és a zsongó élethelyzetben nem tapasztal templomi csendet, igényes rendet, az ne csodálkozzék, hanem kérjen elnézést a zavarásért.)

Igényességnek a gyermekekre figyelésnek azon területén is meg kell látszódnia, ahogy a kert arányait meghatározzuk: legyen hely a játszótér számára, az a tér pedig legyen ellátva hintákkal, homokozóval, medencével, csúszdával – ötletesség és lehetőség szerint. Mifelénk az óvodán kívül még ma is csak nálunk van érdemi játszótér, ami egy kicsit kritika is az illetékesek felé.

Az igényességnek a ruházatkodásban is meg kell mutatkoznia. Ha a mieink szakadtan, topisan jelennek meg, az lesajnáló kritikát szül, míg ugyanezt más gyermekeknél szó nélkül hagyják. Ugyanakkor mi is érzékenyebbek vagyunk, hiszen minőséget is szeretnénk, leégni pedig nem akarunk. Bizonyítanunk kell, hogy így is lehet értelmes emberi életet élni. A ruházatkodásban nem márkát veszünk, hanem minőséget. A KGST-piac olcsósága sokszor igen drágának bizonyult (hamar levált cipőtalpak, szétfeszlett ágyneműk, színehagyott szabadidőruhák ...). A divatmárka éppúgy idegen, mint a bővli: az egyik a divatfelár miatt, a

másik használhatatlansága miatt áll távol tőlünk. Szerencsére az áramoltatás egyes cikkek területén sokat segít rajtunk, és így felszabadul egy kis lehetőség arra, hogy az elkerülhetetlen vásárláskor a jobb, csinosabb holmik polcáig is elmerészkedhessünk. Természetesen ez a törekvésünk a valóságban mindenkinek az egyénisége szerint mutatkozik meg a megjelenésén: van, aki mindig tükör előtt billegne, van, akin a legünnepőbb szerelés is úgy áll, mint tehéne a gatyá ... de igyekeznünk kell!

Az igényességnek meg kell mutatkoznia a zajsztintben és a beszédstíluson is. Egyik néni dicsérőleg említette, hogy milyen csendes család vagyunk. Valamelyik gyerek ezt annak tudta be, hogy a néni bizonyára nagyothall. Mert van azért zaj, de hízelgő, hogy a kiabálás, a hangerő csak az iskolába menésekkel jelentkezik a gyerekeknél. A beszédstílus a nagyobb létszámból adódóan eldurvulásra hajlamos. A szelidebb és fegyelmezettebb tagoknak nagy a feladatuk, hogy „édes anyanyelvünk” ne adjon teret a „mutter dumá”-jának. A feszültségek levezetésére a „mindent szépen megbeszélünk” elvet szeretnők érvényesíteni, hiszen az igazság nem a hangerőben és a nyers stílusban tud kibontakozni, hanem az engedékeny békekeresésben. Nálunk az előforduló „könnyed kifejezéseket” a humor rovatba szorítja a cikizés, az oldott derűség. Az anyai kiabálásokat a nagyobb szájuak visszakiabálják, és nagy füsttel – kis lánggal oszlik el a gond. Törekvés irányunkat itt is könnyű meghatározni.

A társadalmi hasznos jelenlét fontos jelensége a holmik áramoltatása. A nagy család feneketlen kút tud lenni, ha nem vigyáz. Itt minden jó valakire, mindenre előbb-utóbb szükség van. A jézusi adástörvény tanít meg bennünket arra, hogy ne váljunk a szeretet zsákutcájává. A kóros begyűjtést szerencsére az elvek mellett a véges tárolási lehetőségek is gátolják. A tapasztalat az, hogy a rászoruló számára is nyitott szekrényekben mindig van annyi, amennyi szükséges – hála az Úrnak és az őt követőknek! Jelentős segítséget jelent az ötletek és információk áramlása, hiszen kiscsalád és nagycsalád így jut olcsóbb élelmiszerhez, mosószerhez, bolhapiaci árukhoz, bútorhoz, alapanyagokhoz. Összetartó barátságaink nagy jelek az önközpontú környezetben.

b. Kritikus jelenlét a társadalomban

Legalapvetőbb kritikánkat azzal gyakoroljuk, hogy a fogyasztói és pazarló társadalomban sajátosan szervezzük a magunk gazdaságát. Ez a törekvés azt jelenti, hogy 3 lábú termelést csinálunk: állattenyésztéssel a hús- és tojásellátást biztosítjuk, telkek művelésével a mezőgazdasági termékeket állítjuk elő, az asztalos műhelyben pedig a magunk és a rászoruló szakirányú feladatait végezzük el. A munka nem szegény, csak kellemetlen. Elvisz egy csomó időt, energiát, de nem látunk más utat egy ekkora családi üzem számára. A munka értékelését azzal segítjük elő, hogy pl. elviselem Zsikém zsörtölődését a hátráltatásért, amit a népes barkácsoló gyermekszereg okoz a műhelyben. Az biztos, hogy ezek legalább tudják, hogyan kell fogni a kalapácsot, hogy biztosan ne üssenek a körmükre (két kézzel!). A kapanyél sem élvezeti cikk, de a teljesítményt növeli, ha több időnk marad fürödni a Velencei-tóban, melynek közelében a telek van.

Nem csinálunk titkot az éhezők (India) támogatásából. A siránkozó panasztémájú emberek között nem kis mehökkentést kelt, hogy rendszeresen lecsípünk a bevételből erre a célra (évi 24-40 ezer). Sajnos a hazai rászoruló irányában törések vannak a család lelkesedésében. Ezeket a tőlünk történt sorozatos lopások eredményezték, hiszen nehéz a gyermekeinkkel elfogadtatni, hogy a tolvajok is emberek, a gyerekeik nem

tehetnek róla, hogy oda születtek. A szociális törvények helyi értelmezésében a szigorúságot szorgalmazzuk, hogy a valódi rászorultság kiderülhessen. A valódi szegényt föl kell fedezni, és ebben a Nagycsaládosok Országos Egyesülete helyi keretein belül magunk is részt veszünk. A kedvezmények kihasználásában elég szemérmesek vagyunk, emberi kapcsolataink áthidalják ezt, és csurran-cseppen tanszersegély, beiskolázási támogatás ... A gyógyszerkedvezményt elvből nem kérjük, mert annak kétszeresét kellene az Önkormányzatnak befizetnie „fölfelé”, így ezzel is szeretnők kimutatni, hogy nem a „mindent, mindenáron”-elv szerint élünk.

Az anyagiakat illetően a jelen (1994 eleje) rövid havi mérlege, melyre 16-an vagyunk, a következő: Hetvenezer forint osztódik, így az egy főre eső majdnem eléri az ötezret. Jól megvagyunk. Életünkhöz szükséges évi 20 tyúk, 4 hízó, 6-8 mázsa alma, 8-10 mázsa burgonya, 450-500 üveg befőtt, 80 q szén. Anyagbeszerzésünk természetesen nagy tételekben történik (pl. 1 q rizs, 2 q cukor, fél q méz...).

Az iskolai, óvodai (iskola előtti egy év) és haveri hatásokból az elviselhetőt elviseljük. Az elképzeléseinkkel ellenkezőt érvekkel és főként ellenprogramokkal próbáljuk elsorvasztani. Mivel sok az iskolásunk (jelenleg 9), így mód van jelen lenni a szülői értekezletek révén a „rongyrazós” szülők szavazásain, mikor a programokról döntünk. Fenntartjuk magunknak a jogot, hogy egy-egy tanrenden kívüli költséges és haszontalan programból kivonjuk gyerekeinket (kirándulások, mozgalmi, politikai kampányok...), ha az indokolt, és más programmal ellensúlyozzuk, hogy a gyerekek ne negatívan éljék meg ezt.

3. Gyermeknevelésünk

a. Szülői önevelés

Mivel minden lényeges dolog az egyéni odaadottság mértékén múlik, ezért az önevelést komolyan kell vennünk. Húsz éves házasságunk alatt kialakultak fix pontok, amelyek segítenek ebben. Mindenekelőtt egyéni és házaspári elcsendesüléseink. Az egyik nem pótolja a másikat, mégis az a tapasztalat, hogy ha az egyéni lerövidül, de a közös imádság megvan, akkor nincs baj. Néha olyan érzésem van, hogy a házastársi egységben még a lelkiélet területén is egymás kiegészítői vagyunk. Nekem több lehetőségem van elcsendesülni, mint feleségemnek, és ez adja a stabilitást a közös Biblia-olvasásunknak. Amelyikünkben állandósult a lelkiélet, az viszi a másikat is. Amíg ez ki nem alakult, sokat kínlódtunk. Jót tett az is, hogy a lelkiéletre szánt idő valami eleve meglevő szokáshoz kötött. Nálunk ez egy reggeli csésze kávé és a konyha ablakában mindig ott levő Biblia. Azért a konyha ablakában, mert félálmosan onnan szoktam végignézni a kerten, és így óhatatlanul is „belébotlom” a Szentírásba. Azért kávé, mert mindketten finomnak találjuk. Ilyen semmiségek segítettek arra, hogy minden reggel a napi evangéliummal indulunk és egymás mellől indulunk. Számtalanszor a legjobb lelki tanácsadó a házastárs, életünk legtöbb kérdését higgadt megbeszéléssel oldjuk meg. Sok mindenben hatunk egymásra, pl. sosem tudtam volna elképzelni, hogy spórolni is tudok, és lám, a feleségem minden fortélyt bevetve lassan átalakította herdáló természetemet. Ugyanebben a témában a „skót” asszonyból az évek során megkörmölyezhető pénzügyminiszter-asszony lett. Neveljük magunkat és egymást. Azonban egymást közvetlen módon a legritkábban próbáljuk nevelni, mert ez rendre csődöt szokott mondani (két nyakas ember ...) Közvetetten a gesztusokkal, jelekkel, a szokatlan viselkedéssel jelzünk. Ha társam ajka elvékonyodik és szája széle picit lefelé ível, akkor baj van. Akkor is baj van, ha valakivel beszélgetek, és feleségem elkezd tenni-venni körülöttünk... Jézustól is tanuljuk, hogy a jelekből olvasni tudni kell; ezekből is. Olvasni és önevelődni. Adalék-

anyagot minden nap szolgáltató, de ezek nagy része elsüllyed a napi forgatagban. Este törekszünk arra, hogy a kiemelkedő, a még megmenthető tanulságokat felelevenítsük összcsaládi szinten az esti imában. Nagy gondok felmerülése esetére hoztuk létre a családi Fórumot, amit a 14 éven felüliek bármelyike összehívhat, és ott egyenrangúan megbeszéljük, kiértékeljük a helyzetet, és határozatot hozunk, amely szülőkre, gyermekekre egyaránt vonatkozik és kötelező. Ilyen pl. hogy a hétköznapi délutánokon maximum kétszer mehetek le a műhelybe, helyette a kicsik célirányos semlegesítését kell végeznem, hogy a nagyok tanulhassanak.

Szülői önevelésünkben nagy szerepet játszanak az olvasmányaink, tananyagaink, amelyeket egyénileg, vagy kisközönségi baráti körben veszünk át. A legnagyobb hatásfokkal eddig Bulányi György Bokorlelkiségét és Gyökössi Endre írásait forgattuk családi életünk alakításában.

b. Gyermeknevelésünkről

Kapaszkodásunk iránya: jézusi normára nevelés szelíden. Hol tartunk és honnan indultunk? Kezdetben volt az öntudatos anya és a még öntudatosabb apa, és az ebből adódó feszültségek. Az apai elképzelés szerint egy gyerek akkor böngjön, ha éhes, ha tisztába kell tenni, ha valamije igazolhatóan fáj. Ha mindezek rendben találtattak, akkor éjjel aludnia kell. Az anyai elképzelés szerint a ringató, csucsujgató kézbentartás nemhogy nem kényeztetés, de a baba fejlődésében nélkülözhetetlen szeretet-megnyilvánulás. Bizonyára az anyai szempont érvényesült mindig, amikor nem voltam otthon, mert otthonlétemkor is egy csapásra megszűntek a babák titkos fájdalmai, ha felvettük és ringatgattuk őket. Be kellett látnom, hogy nincs esélyem keménykedni, és ráadásul nem is lettek nyafka, elkényeztetett gyerekeink. Felcseperedvén és felszaporodván, az odakoppintások, fenékre suhintások jelezték, mikor mondott csődöt a türelmünk és a nevelési ötlettárunk. A legmegalázóbb fenyítésnek az arcul ütést tartom, ezért gyakorlatilag nem is alkalmaztam (a 20 év alatt kb. háromszor volt ilyen). A hétköznapi gyűrődések kapcsán előfordul az anyai nyakleves (szakkifejezése: „Megtéplek”), de ennek hatásfoka a ventilátor légrfrissítő hatására emlékeztet, és a szenvedő fél ezt egy apai „No-no!” figyelmeztetéssel egy súlycsoportba sorolja. Minden családtag számára világos, hogy a verekedés és a verés bűn, ezért a felelősség megoszlik a kiprovokáló és a végrehajtó között – tehát nagyon kerülendő. Ma már a legszigorúbb fenyítésnek a „Megrázlak, hogy helyre rendeződj!” számít. Hogy ez konkrétan mi mindent jelenthetne, azt magam sem tudom, mert odáig a gyerekek sem mennek el. A konfliktusok oldása egyénenként változik. Tipikus képet mutat be a hozzám hasonlóan nyakas Benjáminnal (4 éves) történt eset. Valami figyelmeztetés miatt megsértődött, és vonult körben az ebédlőben, és szépen földhöz vágott mindent. „Hagyd abba, mert megrázlak!” vesztettem el türelmemet. „Nem!” szögezte le ő, és még egy könyvet földhöz vágott. „Akkor pedig azonnal gyere a szobába, és beszéljük meg!” – bődültem el, nem akarván a család plénuma előtt megtróni őt. Erre azt válaszolta: „Az más” – és elindult a szoba felé. Így kell leszerelni egy szülőt.

Vannak megállapítások, amelyeket nagyon komolyan akarunk venni. Álljon itt néhány. Szeretni akarjuk bennük a rossz énüket is, hogy könnyebb legyen az önevelődésük. Amit mi jónak vagy rossznak tartunk, arról világos képet adunk, de a nagyok helyett nem akarunk döntenit (14-20 éveseknél). A rábeszélések annál gyakoribbak, minél kisebbek a gyerekek. Az értelmes rétegnél alaptételként ismétéljük, hogy a szülői hibák nem mentségek a gyerek számára, mert a megtérést

mindenkinek magának kell kifejlesztenie magából. A szülői erények nem erényei a gyerekeknek, mert az erényharmónia az egyén módszeres önevelésének gyümölcse. A parancsnoki és utánkullogó szülőkép helyett az előttük járó, előjárói képet szeretnők. Jóleső érzés, ha a nagyok párkapcsolataiban, elképzeléseiben jelen vagyunk, mint minta. Nevelés szempontjából érdekes, ahogyan a felnövekvő gyerekeknél erősödik az önevelés hangsúlya, ugyanakkor erősödni kell a szülői türelemnek és elviselésnek is. Ebben sokat segít az a tudat, hogy nem a mieink ők, csak ránk vannak bízva.

Ha a direkt és indirekt nevelés arányát nézzük, akkor a közvetett a jelentősebb. Az, ahogyan élünk, feszülünk, oldunk és kötünk, ahogyan előttük éljük a magunk szentségre törekvő életét. Előttük és nem számukra: nincs pedagógizáló példálózás; minden szinten rontaná a határfokot. Igyekszünk csökkenteni a szeszélyes (nem kiszámítható) feladatkiosztásokat, mert pl. a napi sokszori rendcsinálási parancs feszültségnövelőbb, mint ha azt is egy-egy fix napirendi ponthoz kötjük: étkezés előtte, fürdés előtte... „Ha valamit abbahagyunk akkor elrámolunk” – ez csak nehézkesen működő tétel, mert itt sokan érdekeltek és sok az átfedés a felelősség területén (ki játszott vele, ki öntötte ki stb.) Jó, ha hagyjuk „alkotni” a népet, még akkor is, ha az rumli-val jár. Ilyen rumlis játék a kunyhóépítés a kertben. Főleg eldugottabb helyen, hogy anyjuk minél később fedezze fel ... Egyik alkalommal falut játszottak, és volt 2-3 dobozház, 1 templom. Robi volt a pap, és jól megénekelte, megimádkoztatta faluja népét (kibővülve utcabeliekkel), estére pedig egy fél zokni apró-pénzt perselyezett össze.

Nagy szerepe van a humornak, sok görcsöt oldunk vele. Érdekes, hogy nem csorbulnak az elvek, a tekintély nem sérül. Egy számonkérési forma például az, hogy megfogom az illetékes állat azzal, hogy „Nincs probléma?”! Ez egy kedves játékunk is, mikor ők fogják meg a szakállamat, és illik megrettenve válaszolnom az ő kérdésükre. Élesben mégis hatékony, figyelmeztető ez a gesztus ma is. Elfojtás helyett a levezetésre törekszünk. Szabad dühösködni, de rombolni nem. Fejezze ki feszültségeit, de ha lehet, kulturáltan. A hogyanokba szólunk bele csupán.

A normára nevelésben az állapotbeli kötelességeket ellenőrizzük és számon kérjük, vagy erre alkalmas idősebb testvért felkérünk rá. Jellemző az időnkénti körletszemle, amikor mi, szülők leosztályozzuk mindenki körletét (ágyát, szekrényét, asztalát) és kiértékeljük az eredményt. A legnagyobb büntetés a közös nevetés, mikor mosatlan zoknik kerülnek elő innen, lerágott almacsutkák onnan, és „borz-alom” minősítést kap egy ruhásszekrény. Akkor van nagy rend, ha valahogyan előre kiszívárog a szemle híre; sok jutalom is szétosztódik olyankor. A normára segítségben a mindent megbeszélés lassan ható, de fejlesztő elvét valljuk. A megbeszélés és érvelés azonban nem lehet a tett halála, ezért esetenként utasítás a huzavona vége, de a végső kiértékeléssel igyekszünk oldani ezt a kategorikus nyomást. Ide, a norma kérdéséhez tartozó az is, hogy nem a nagyszülők és rokonok nyakára szülünk. A magunk lábán való megállás legyen természetes törekvés, még akkor is, ha sok segítőkész testvér-barát vesz körül bennünket.

4. Befejezés helyett

Egy ilyen mozaikkép magán hordoz mindent, ami éreztetheti, hogy kimeríthetetlenül sokrétű és csak folyamatában ragadható meg egy nagy család élete. Túlméretezett-e a tizenhattagú család? Van, akinek megválaszolandó kihívást hozott az élet. Minden azon fordul, hogy mennyire sikerül a helyzet uraivá lennünk, és egymás, gyermekeink, embertársaink szolgálivá lennünk. Meggondolatlanul része vagyunk a világ túlnépesedésének? Erre egy brazil püspök azt mondta a túlnépesedésről szónokló német

kollégájának, hogy náluk tizennégy ember jut egy négyzetkilométerre, Németországban több mint kétszáz – hol is van túlnépesedés? A szegénnyé tett népekről mondja ezt az észak-atlanti világ, ahol a fogyasztói jólétben fölélik az emberiség nagyrészének életfeltételeit is. Óvatosan kell kezelünk a fölkapott tételeket. Mi odáig jutottunk, hogy élni jó, az életet szolgálni jó. Jó és nagyon nehéz. Gyermekeinkben értéklehetőségeket, az Isten Országáa lehetőségeit szolgáljuk, még akkor is, ha egy szülő nagyobbakat álmodik gyermekeiről, mint ami megvalósul. A Föld gondjait az egyének megtérései oldhatják meg: az igénytelenségre törekvő másokért éléssel, a sokoldalúságra törekvő, talpraesett, ajándékozó élettel, és az összetartó, békességre képes együttműködéssel. Egy nagy család nem is tud másként fennállni, mint az erre való kemény törekvéssel.

Király Ignác maga írta le gondolatait családjukról (1994)

MÁRCZI IMRE

ESSZÉK...2.

III. ÉRTELMISÉG ÉS/VAGY BIZTONSÁG?... HELYETT... LENNI VAGY VENNI?

Az emberi történelem a létért folyó harc története ugyanúgy, ahogy a mindennapi élet is az. Az eszközök, a harcmódor változik, de a cél egy: Hozzájutni mindahhoz, ami az élet fenntartása, továbbvitele számára fontos. Az anyagi javak előteremtése, az egészség megőrzése az ember számára is ugyanolyan feladat, mint az állatvilágban, és nagyjából hasonló ösztönös késztetés áll mögötte. A magasabb rendű, csak az ember világához tartozó értékek esetében ez a kényszer nem, vagy csak áttételesen működik. Így elsősorban a biológiai-materiális dolgokban véli megtalálni az ember létének fő támaszát. Az étel-ital, ruha, lakás, egészség mellett azonban a szabadság, a hit, a tudás, a szeretet is olyan emberi szükséglet, amit nemigen lehet nélkülözni.

A birtokolt dolgok azonban elveszithetők. Ez még bizonyos értelemben a szellemi értékekre és a szeretetre, szerelemre is érvényes. És az élet végén ott a halál, amely minden élő sorsa és amely ellen az élet ösztönösen tiltakozik. Az elveszithetőség, a létbizonytalanság kihívásaira az ember a történelem során alapvetően háromféle választ adott. Az egyik a mértéken felüli birtoklás, a felhalmozás. A másik a misztika, a harmadik az egzisztencializmus.

A felhalmozást alapvetően a technika tette lehetővé, és együtt jár a hatalommal, erőszakkal, mert a felhalmozott javakat, kiváltságokat meg kell védeni azokkal szemben, akik ki vannak rekesztve azokból. Az ily módon megszerezhető anyagi biztonság ellentmondásos, mert könnyen elveszithető. Ugyanakkor az ember biztonságigényét csak ritkán elégíti ki. A misztika ezzel szemben a valóság mögött álló Teremtőre, a lét forrására hivatkozik, és tökéletes megoldást jelent akkor, ha zárójelbe tudjuk tenni az evilági létet, és azt egy másik, ez után elvetkezhető lét előjátékának fogjuk fel. Az egzisztencializmus elutasítja a túlvilági létet és azt mondja, hogy az ember akarata ellenére ki van szolgáltatva a lét szeszélyeinek, és ez ellen lényegében semmit sem tehet. A nihilizmus levonja a következtetést: Ennek az életnek nincs értelme.

Az élet ennek ellenére újratermelődik és fejlődik, vagyis változatos, új formákat hoz létre – mit sem törődve a biztonsággal. Az ember alatti világban a létezés szerves formáit, az élővilág szövetét, szövetségét eddig lényegében nem veszélyeztette semmi. Csupán az ember érzi magát fenyegetve. Ennek végső oka a létben elfoglalt sajátos helyzete, ami részben adottságaiból (értelem stb.), részben tevékenységeiből, választásaiból (öntudat stb.) adódik. Az ember az idővel egyre távolodik attól a természettől, amely létének alapja, és ezért egyre kevésbé érzi, hogy élete biztonságban van.

A hatalom, birtoklás révén nem lehet visszaállítani az ember létbe ágyazottságát. Ma már látható, hogy a hatalom, a technika, a birtoklás megóv ugyan bizonyos veszélyektől (a fogyasztói lét biztonsága), de hatalmas, az egész világra kiterjedő kockázat árán. Ez egyrészt a hatalom és erőszak értelmetlen felhalmozásából, másrészt – ennek következményeként – az ökológiai egyensúly megbontásából adódik.

A misztikus-vallási válasz tiszteletre méltó, aszketikus életvitelt feltételez. De mit tegyen az, aki korunk egyáltalán nem misztikus kihívásai között kénytelen naponta újratermelni (jócskán elidegenedett) létének alapjait? És mit tegyen az, aki az egzisztencializmus realizmusával szemben mégis vállalja az életet – esetleg nem csak a maga egyedi létét, hanem a környezetét is? Lehet-e otthon az ember a világban? Van-e alapja a túlélésbe, a szebbjövőbe vetett makacs hitnek?

Aki mostanság e hazában szertenéz, kísértést érezhet nemmel válaszolni. De aki él, az remél, aki itt él, az itt remél. Lehet valós alapot állítani ennek a reménynek? Az alábbiakban erre próbálunk választ adni.

A romló gazdasági, anyagi helyzet, a multinacionális pénzvillág ránk telepedése, a kiszolgáltatottság fokozódása, a szociális viszonyok romlása, a tolerancia fogyása rossz jelek. A munkanélküliség, a feleslegesség érzése a biztonság olyan hiányával jár, ami önpusztító magatartásformák elburjánzásához vezet. A hatalom, birtoklás révén megszerzett látszólagos biztonság kiváltságos szűk réteg előjoga.

A létharmónia visszaállítása a lét megértése, a létformák ismerete és az azoknak megfelelő magatartási minták kialakítása, életünkbe való beépítése útján valósítható meg. A kultúra, a szimbolikus formák működtetése lényegében erről a létharmóniáról szól. Az ebben gyökerező létszemlélet nyomán olyan életmódot folytathatunk, amely lényegéből adódóan sokkal kevésbé veszélyeztetett, mint az anyagiakra épülő. Ellene mondani látszik ennek, hogy Magyarországon ma soha nem tapasztalt méretű értelmiségi munkanélküliségnek nézünk elébe. Érthető: a ránk telepedő idegen gazdasági hatalmak hozzák magukkal az apparátust; ebben a játszmában kultúrának, értelmiségnek nem sok hely marad. A kultúra műhelyei – mára inkább menedékhelyei – egyre rosszabb feltételek között működnek. Az országban felhalmozott tudás, szellemi kincs – szoftver – túlnyomó része működésképtelen. Van, aki egyenesen feleslegesnek ítéli. Cini-kusan azt mondhatnánk, hogy az értelmiségiek egzisztenciális ellehetetlenülése, térszűrése magától megoldja ezt a kérdést néhány éven belül. Akik ilyen kérdéseket vetnek fel, kiszorulnak a társadalom peremére. Bizonyos tekintetben a média harc is erről szól: Az anyagi biztonság, jólét, fogyasztás evangéliumával tölteni fel az agyakat, hogy senki ne foglalkozzon olyan kérdésekkel, melyek túlmutatnak az itt-és-most-jó- nekünk szűk és épp ezért hamis horizontján. A magyar kultúra illetve értelmiség szanalása? A kérdés drámai, de nem minden alap nélkül való. Ha lemondunk a szellemi formák műveléséről, a gondolkodás, a lélek, az érzelmek napi létünkben megerősítő funkcióiról, mi marad? Ráolvasással az elvont létbe kapaszkodni, mondogatván, hogy nincs baj, túléljük, lesz még szülő, lány kenyér...?

Legyünk gyakorlatiasak. Próbáljuk meg pénzzel működtetni a szellemet, kultúrát! Abban az értelemben, hogy a rendelkezésre álló egyre kevesebb anyagi forrást arra használjuk, hogy minél több gondolatot, ötletet, alkotást, hitet hozzon létre. Ez ellentmondásosnak látszó vállalkozás és Faust, Münchhausen báró és persze C. P. Snow jut az ember eszébe. De egy valamirevaló értelmiségi a lelkét is eladja, hogy létrehozassa azt az általában erősen középszerű opuszt, amiért e világra jönnie érdemes volt.

Ne akarjunk mi sem többet, de ne érzük be kevesebbel se. A dal lehet kissé hamis, csak szóljon. Most épp arról, hogy milyen formákat és anyagi alapokat lehet teremteni a veszélyeztetett, de még meglevő értelmiségi alkotóerő részére.

Az anyagi biztonság önmagától alig teremt kultúrát. Egy ilyen szükséghelyzetben, amiben a magyar kultúra ma van, „rá kell segíteni”. Erre vállalkozik a Magyar Kulturális Szövetség, amikor létrehozta azt a konstrukciót, amelyben az önkéntes nyugdíjbiztosítás kiegészül a kulturális vállalkozásokat segítő garancia-alappal és egy segélyezési rendszerrel. Ez minden aktív, nyugdíjas, munkanélküli, egzisztenciájában sérült vagy veszélyeztetett értelmiségi számára anyagilag megalapozott alkotó tevékenységet kínál fel. A pályázati rendszerben működtetett, többnyire ösztöndíjként adott juttatás mozgásban tudná tartani azt a hatalmas szellemi alkotóerőt, „humán-szoftvert”, amely e hazában a mai napig felhalmozódott. Ez egyrészt valódi létbiztonságot nyújthatna az egyén számára, másrészt ezúton tömegesen lehetne megoldani olyan, a helyi és tágabb közösség számára létfontosságú Kulturális-szervezési feladatokat, amelyekre pillanatnyilag nincs erő. A kulturális intézményrendszer (pl. művelődési házak) szanalásával sem kellene annyira sietni; kiderülhet, hogy nemcsak bulik, butikok, raktározás céljára használhatók, hanem ma is otthont adhatnak olyan programoknak, amelyekre – uram bocsá! – fizetőképes kereslet is van.

Egy efféle jól működtetett szervezet hatékonyan tudná elensúlyozni az értelmiség térszűrését. Amikor az értelmiség állami intézményei, illetve intézményes foglalkoztatása megszűnik, nem marad más. Tudomásul kell venni, hogy csak magunkra számíthatunk. Fanyalgás helyett be kell rendezkedni az új viszonyok között, és új stratégiát kell találni a Disznófejű Naggyúrral folytatott örök reménytelen, mégis reményteljes harchoz.

IV. ZÓNA

A Tudós a bombával babrál. Az Író cinikus pózban erkölcsi romlást emleget. – Én mindenütt börtönben vagyok – zokogja Stalker. Tarkovszkij pontos képet rajzol arról a létről, amelybe életünk tereiből kiszorulva kerülünk. Egy képzeletbeli Zónával érzékelteti a mindenétől megfosztott ember tudati, illetve lelkiállapotát.

Ne legyenek illúzióink: Részben önként adjuk oda, amink van. Magunktól menekülünk a zónába, amely ugyan nem otthonos, néha cudar, sőt kiszámíthatatlan. De nem maradt más számunkra, csak ez. „Itt élned, halnod kell” – hangzik a költő szava a zóna mélyéről. Mert a világ zónásodik. Hiába színezi bármilyen lilára a médiumok tömege. Újabb és újabb zónák megnyitása csak ideig-óráig fedheti el azt a tényt, hogy a tér zsugorodik. Valamikor a tudomány, a vallás, a művészet, a kommunikáció – az egész emberi világ, sőt a kozmosz, a mindenség – egyetlen egészet alkotott. Igaz ugyan, hogy számos dolgot ebben a világban az ember a képzeletéből, vágyai-

ből, sejtéseiből teremtett meg, hogy egységes és használható legyen. De tény, hogy minden hibája ellenére működött, mert biztosította a túlélést. A legújabb kor élménye az, hogy a tudomány ellentmondásba került a vallással, a művészet pedig a vallás és szabadság pótléka lett, és misztikus ködbe burkolózik vagy egyszerűen csak provokál, lázad. A kultúra már nem fogja össze a társadalmat; csupán repedező máz az érdekektől kidagadó fazékon. Esetleg rovat, egy kínos „zóna” a költségvetésben.

Ki tudná megmondani, hogy évente mekkora terület „zónásodik el” az emberi psziché még épen megmaradt tartományából? Cinikus ellenkérdés: Az egyéniből vagy a kollektívából – mintha nem volna végül is mindegy... hiszen az Isten Országá akkor jön el, mondja a Tamás-evangélium apokrif (érvénytelen? cenzúrázott?) szövege, amikor a külső olyan lesz, mint a belső, és a belső olyan lesz, mint a külső... A modern tudományos világszemléletből tudjuk, hogy a tér görbe – csak azt nem, hogy merre görbül a kerítés; mi vagyunk börtönben, vagy mi zártuk lakat alá a világegyetemet. Tulajdonképpen mindegy: a zónák között nincs átjárás.

Dehogy nincs! Ebből él, egzisztál a kapuőr, aki néha csak voajör, de többnyire élet és halál ura. Mert le lehet ugyan élni egy életet egy zónában, de mi van akkor, ha mondjuk hirtelen pörkölt – zónapörkölt – szagát hozza a szél, amiből megtudjuk, hogy a szomszéd zónában történt valami?

– Értsétek meg, nekem nincs semmim, nekem csak ez a zóna maradt, nincs hova mennem – mondja zokogva Tarkovszkij Stalkere, miután a család lelepleződött. És se a Professzor, se az Író nem érti, hogy most kínáltatik fel nekik a világmindenség teljessége: az, hogy kilépjenek a saját zónájukból, és egyetlen hanyag mozdulattal megragadják a lét eredendő és mindig kéznél levő egységét, amely ezt a képtelen sokaságot, apokaliptikus kavalkádót létrehozta és naponta újratermeli.

Minden zónának vannak stalkerei, akik a reménytelenül szürke „van” és a „lehet” között valamilyen utat mutatnak. De vannak-e a zónának lakói? Vagy már csak emberségunktől megfosztott, zombi-létre redukált lények vagyunk? Ha nincs a zónában valaki, akkor a zóna léte értelmetlen, felesleges – nincs.

Lehet, hogy addig van reményünk, amíg van zóna. Mert akkor őrzünk még valamilyen emléket az egységről, a Teljességről. Akkor még talán visszatálhatunk hozzá.

(folytatjuk)

BESZÉLGETÉS BOKROSOKKAL

SZERVEZETT VAGY SZERVES, VAGY MINDKETTŐ?

*„Szóljak próféták új szavával:
Nem kik mertek tagadni múltat,
De kik nem magvak a Jövőnek,
Mindig azok, akik kihullnak:
Világok, népek, girhes eszmék.”
(Ady E.: Az idő rostájában)*

Nyár volt még, vagy már ősz? Nem lehetett tudni. Talán vénasszonyok nyara – vagy aranynapok, ahogy Hamvas mondta. A vadgesztenyék már potyogtak a Vihar utcában, ahogy a csendes Szellő utca felé haladtam. A piacon kívül is roskadásig megrakott asztalokon mosolygott a sárga őszibarack, a kék szilva és az ezerszínű szőlő. Sárgadinnye illata töltötte be a levegőt és valahogy az autók zaja sem volt olyan zavaró itt, a nagy tízemeletes panelházak között. Meleg volt még, de már fűledt, vihar előtti.

A szobában még nagyobb volt a csend. Feri kávéát hozott és kiraktuk a kölcsönös tisztelet jeléül hozott almákat is. Az enyém piaci, az övé tanyasi. Sok múlik a körülményeken.

Ha a jelenről kell, hogy beszéljek, azt kell mondanom: nyugdíjas lettem. Ez egy jó dolog. Úgy tapasztaltam a köreimben, ami nagyrészt Bokros kör, hogy ez másoknál egyfajta negatív életérzésként jön le: felesleges már az ember, elhasználódott. Én a magam részéről a lehetőség oldalát fogom meg. A Nyugdíjfolyósító valamilyen kis összeggel gondoskodik a biológiai szükségleteinkről. Végre az ember az idő terjedelmében még jobban azt csinálhatja, ami a szíve csücske, bár a gyógyipedagógia a szívem csücske, de tudod, kicsit más, ha csönögő-szóra, fizetésért kell bemenned, vagy pedig ingyen, vagy meglátásaid szerint kicsit szabadabban. Nekem ez a nyugdíjazás egy leesett kő-érzés. Kicsit restelkedem is a kollegák előtt: ezer dolga van az embernek, több is, mint korábban, kitöltődik a nap és hát a kulcsszó az, hogy azzal foglalkozhatom, amivel szeretek – a maga mélységében. És ez a szabadság két személyhez, két – számomra - mesterhez kötődik a múltból – akár a keleti hagyomány szellemében is, bár ez ellen, lehet, Gyurka bácsi tiltakozna: Bulányi Gyurka bácsi és Hamvas Béla. És ez a két személy be tudott lőni számomra pillanatnyilag egy olyan utat, amin jó menni. Gyurka bácsi esetében ez egy személyes hatás – akkurátus stílusával, határozottságával, tömörségével és sokszor keménységével, természetesen mindig és mindenkor a szeretet jegyében -, míg Hamvasnál a művein és követőin keresztül. És lehet, hogy ezen csodálkozni fogsz, bennem valahogy összeáll, egybe. De tudjuk, hogy ketten egymástól, szellemi dimenzióban óriási távolságra vannak. És még így is belefér ebbe az egybe.

Hogy jön ez benned össze – kérlek, mondj erről valamit, ha már belementünk mégis a múltba, ami elkerülhetetlen? Hogyan jön össze benned ez a két dimenzió: az adás, szolgálat és szeretet a hétköznapiakban – ahogy ez lehetséges; és mindeközben egy kitekintés valamiféle univerzális egységre?

Ezt a hasonlatot szoktam mondani és ezt mondom most is, ha ez a kérdés szóba kerül: Gyurka bácsi a mikroszkópon keresztül néz és ízeire szed mindent, az evangéliumokon keresztül Pál, Hamvas és mindenki szavát és aztán ebből valamit szintetizál; Hamvas pedig nem szed szét semmit ízekre, hanem felülről, az univerzum magasságából szemléli az egészet. A kettő valahol mégis összetart, a magyar 'ugyanaz' szó talán nem jó rá, de mintha ugyanazt a dolgot néznénk mikroszkópon át és odafentről, mondjuk a Holdból. Talán még tudományos magyarázat is lenne erre: az atomok, a szubatombok rendje nagy hasonlóságot mutat a bolygók, a galaxisok rendjével.

Mi ez az 'ugyanaz' Nálad?

Hát...? Azt hiszem ez a legnehezebb kérdés. Ha azt mondom Isten, akkor talán nagyon klerikálisan hangzik, ha azt mondom, hogy a Mindenség, akkor meg talán nagyon ezoterikusan.

Értem. Szóval mindenképpen valami távoli, messi, nagy „dologról” van szó.

Igen. Ezt tudom mondani.

Ugyanakkor pedig az evangéliumok valamilyen Apukáról beszélnek, aki nagyon közeli, kézen lehet fogni, kérdezni és beszélgetni lehet vele. Nem jöhet ez a távoli, valahogy közel?

Persze Gyurka bácsi a maga módján megpróbálta objektívizálni a Jóistent, nem azt mondta, hogy Mindenható, hanem Mindentadó, de megpróbálta a transzcendenciába tolni. Hamvas pedig, hogy is fogalmaz: a főtt csülkös bablevesben is ott van. Ezért aztán meg is kapta a maga panteista jelzőjét, ami persze nem igaz. Ezt látom a két ember között és hidd el, hogy ennek ellenére Gyurka bácsi is érzett valamiféle hullámhosszt. Tanúja voltam a vívódásának Hamvassal kapcsolatban. Járt a Hamvas körre is és – soha nem felejttem el: a kilencvenes évek elejei a történet. Egy előadáson Miklóssy Endre kérdezte Czákó Gábort Hamvasról. Gyurka bácsi és Terike ott ültek és az előadás felén feszengeni kezdett, majd felálltak Terikével és kimentek. Harmadnap talákoztam vele és nem tudtam megállni, hogy rá ne kérdezzek: Gyurka bácsi rosszul voltál, hogy ki kellett mennetek? Nem – mondta –, amit ez a két ember mondott azt nem bírtam megemészteni. Ugyanakkor láttam, hogy az íróasztalán már ott volt két Hamvas kötet. Ezt követően a KOINONIA találkozókon csaknem minden alkalommal előjött Hamvas. Sokat beszélünk róla. Talán ekkortájt határozta el a Scientia Sacra elemzését.

Ferikém, meg kell mondanom, nagyon féltem attól, hogy Hamvasról és Gyurka bácsiról fogunk beszélgetni – amit persze más körülmények között nagyon szívesen meg is teszek –, de inkább Faragó Ferenc mai életgyakorlatáról szeretnék hallani. Úgy, hogy kérlek, most arról beszélj, hogy ez a két, számodra meghatározó szemlélet hogyan jelenik meg, mint Faragó Ferenc életszemlélete a jelenlegi,

mindennapi életedben? Mi vált ebből a Te részeddé, ami akkor jelenik meg, amikor bejön egy gyerek hozzád, vagy leülsz valakivel – mint mi most – beszélgetni? Nehéz a kéréssem?

Nehéz ezt így elválasztani, bár nagyon is óvnék mindenkit, hogy kis Bulányi vagy Hamvas epigonok legyenek, mégis a hatásuk rám elementáris erejű...

Hamvast olvasva, főleg az elején, az volt az érzésem – és olyan rosszallóan is tekintettem rá –, hogy ezt én is így gondolom, csak neki volt tehetsége ezt így leírni. Hogy ez aprópénzre váltva a hétköznapiakban mit jelent...? Talán a gondolkozásom módja változik az irányába, ugyanakkor megmarad sajátosan az enyémnek, bár kétségtelen, hogy ez a két toló vagy húzóerő meghatározó a hétköznapiak során.

Kicsit menjünk bele ennek a pszichológiájába, ha nincs ellene kifogásod. Ez azt jelenti, hogy egy hétköznapi, egyszerű helyzetben automatikusan, egy időben bejön neked egy szolidáris – a másik lényt látó, együttérző – és egy univerzális – a másik lény valóságát látó és érző – látás? Azért vetem ezt így fel – tudva, hogy erről alig lehet beszélni –, mert különben megint Bulányiról és Hamvasról beszélgetünk. Nem tudom hogyan is kellene erről beszélni. Talán ha a mindennapjaidról beszélnél – a kérdéseidről, problémáidról, akadályokról és megoldásokról és aztán azon keresztül talán megjelenik ez önmagától. Megpróbáljuk?

Rendben! Megpróbálom ki sem ejteni Hamvas nevét. Úgy tekintem, úgy szemlélem a hétköznapijaimat, hogy ez az egész egyfajta káprázat, amiben itt élünk a világban. A realitás, a valóság sokkal távolabb (vagy közelebb?) van. Ugyanakkor a szemem előtt ezek a látzatvibrációk vannak: személyekben, tárgyokban, sorsokban – a saját sorsomban, a családtagjaim sorsában. Úgy élem meg, hogy fontosak ezek a sorskérdések, de – értelmét, eredetét, okát tekintve – egy nagyobb, univerzálisabb dimenzió van az egész mögött. Ez lehet, hogy egy gondolkodásforma – talán érzésforma –, ami másoktól függetlenül alakul ki az emberben. Talán az életkorral, élettapasztalattal együtt alakul ez ki. Ott van a kis események díszlete, egy játszóház, de ott van mögötte, egyre tudottabban, egyre markánsabban más életszemlélet – dimenzió, ha úgy tetszik –, mert nem tudja az ember megnevezni. Egy „isteni” világ, aminek részesei vagyunk. Ennek a forgatagnak, amibe belesodródunk, csak benne-levőit vagyunk csupán, de az életnek nem ez az igazi dimenziója.

Ismerős nekem, amit mondasz. Nemrég beszélgettem valakivel, aki szinte szóról-szóra ugyanezt mondta. Ugyanakkor, ha ezt hallom, az merül fel bennem, hogy vajon melléteszem-e azt, hogy én, te szintén látszat, vibrálás vagyunk? Mert ha ezt nem teszem mellé, akkor nagyon klassz, mert hát akkor minden, az egész világ egy nagy semmi, én meg itt nyugodtan beszélek erről a nagy semmiről: én vagyok, az meg nincs. Valódi szolidaritás csak akkor jön létre, ha ezt önmagamra is vonatkoztatni – átélni – is tudom és ezzel párhuzamosan egy nagy hála

azért, hogy ez a két semmi itt most képes a legkülönbözőbb formában és minőségben megnyilvánulni.

Igen. Igazad van. Talán ebből kellett volna kiindulnunk. Azzal a szemlélettel, hogy ez itt tulajdonképpen nem egy asztal, hanem semmi, még az egóm is erősödhet. Valamilyen mérce kell, hogy legyen mögöttünk, amit minden helyzetben látunk, és amihez mindent viszonyítani tudnánk, egy olyan mérce, aminek nem mi vagyunk az alapja, az etalonja. Végül is kimondtuk a semmi szót, amit úgy értek, hogy nem lépek ki ebből a látszatvilágból, nem rajtam kívül van ez, hanem – megjelenik az, hogy ebben a sors által determinált világban helyt kell állni! A családban, közösségben, nemzetben, a kis „kommunákban”. Mégis a tudatomban az van, hogy lejátszunk ezt a játékot és majd meglátjuk, hogyan tovább!

Helytállni! Erről eszembe jut – most már talán visszatérhetünk egyik mesteredhez –, hogy Hamvas az Arany napokban a nevezetes névtelenségről beszél, az agonális, a nyilvánosság előtt zajló élettől szemben, és azt mondja: a kifejezés egyébként annyit jelent, hogy kozmikus helyzet jelentékeny betöltése. Nem egy semmi, hanem egy semminek látszó valami betölti azt a helyet, ami számára ki van jelölve. És itt bejön egy egész más világlátás, mert felmerül, hogy mi egy igazi ember kozmikus helye a Mindenségben. És ez egy életre szóló kérdés kell, maradjon. Hiszen a földi helyét talán nagyjából ismerjük a bioszférán belül, de a kozmikust...?

Nagyon egoistának tűnne valaki, kívülálló számára, ha azt mondanám, hogy nélkülem ez az egész semmit sem ér, mert ha én nem lennék, összedülne minden. Ugyanakkor, ha nem töltöm be, semmi sem történik. Akkor tényleg előjön a semmi és az ember kérdése... Ego sum – mondják az evangéliumok...

Milyen különös az, hogy a régi tudásra szomjazó fiatal helyére, aki annak idején négy oldal latin szöveget egyik napról a másikra beemelt, mára, nyugdíjasként alig marad valami, de kárpótolódik valahogyan egyfajta belátás képességgel, egyfajta mélyre látás képességgel, ami viszont korábban nem volt meg. Most nem a fejben rakódnak le a dolgok, hanem áthatja az egész valómat, a lényemé lesz nemcsak a fejemé. És ez tulajdonképpen a csoportozással kezdődött el, a kérdezéssel, a kérdésben tartással: a miérttel és a hogyannal. Nem a Püthagorasz tétel beemelése, hanem szemléletének megélése.

Fordítsunk egyet! A Bokornak van egy etikája, amit jól ismerünk: adni, szolgálni és szelídnek maradni úgy, ahogy Jézus. E mögött az etika mögött van egy alap módszertan: a csoportozás – ahogy a Bokorlelkiségben annak idején meg lett fogalmazva. Hogy látod ezt az oldalát, nem elméletileg, hiszen bizonyára csináltad húsz-harminc évig, hanem ezt a gyakorlati oldalát? Szükséges-e ez, vagy megy ez az egész e nélkül is? Hiszen az etikát nem lehet csoportosan követni, csak egyéneként.

Értem. A gyengémre tapintottál. Talán pszichológiai kérdés ez nálam. Nem vagyok egy olyan karakter, aki maga köré gyűjt tizenkettőt. Nem vagyok egy Gyurka bácsi, aki egy csettintésre csoportok tucatjait hozta létre maga körül. Nem vagyok közösségteremtő emberfajta. Be

kell vallanom, hogy saját, halászott közösségem nincs is. Mindig Márton, Gyurka bácsin, KoLacin, Terikén keresztül kapcsolódtam közösségbe. Innen indulva könnyű lenne azt mondanom, hogy mivel ez nekem nem megy, így ennek a formának nincs hatóereje. De nem mondom, bár látom a közösségekben a hierarchiát, ha nem is annyira strukturáltan, nem is annyira mereven. Ha lenne nekem, akkor sokkal organikusabban csinálnám.

És ezt, egy ilyet miért nem kezdesz el?

Tudod, én az individuumnak adok prioritást. A közösség az már valahogy mesterkél, mert ugye elrendelem, vezetőt választok – vagyis van benne egy kis mesterséges szervezet a szerves helyett. Az individuum megáll a maga természetességében a maga helyén. Nincs szükség egy olyan szervezetre, ami esetleg támogatja, vagy inkább visszafogja.

Az ezotériában – amiben Te otthon vagy – van egy nagyon különös tétel, ami erről szól, és amit el kell mondanom Neked. Így szól: Az úthoz egy lépcső vezet... Mindenkinek, aki ezen a lépcsőn jár, és feljebb akar lépni ezen a lépcsőn, valakit a maga helyére kell állítania.

Ez, nekem most már mindent elmond arról, hogy miért szükséges egy közösség, és hogyan szolgálja egy csoport az individuumot még az esetleges lehúzásával, emelésével, állandó feszültségeivel is; illetve mi egy individuum szerepe egy csoportban. Ez egy nagy játék egy penge élén: egyéni és csoport egoizmus, illetve teljes elszállás egy képzeletbeli szeretet országba – e között a kettő közötti egyensúly megtalálása. Nagyszerűen megfogalmazza az odavezető út nehézségeit, a mindenkori „mesterek” – apám, anyám, tanítóm, lelkiismeretem – szerepét és a tanítványok helyzetét és szerepének változását. Ez persze csak elmélet, ha nincs mögötte az a tapasztalat, amit együtt megéltünk a csoportban, amikor néha Gyurka bácsi, de más is önkénytelenül azt mondta: hát ilyen jó csoport már régen volt! Vagy azt: érezted, amikor X.Y. beszélt? És a másik válaszolta: igen, hihetetlen volt.

Igen. Értem és talán át is éltem – néha. És ennek a valaminek a megjelenésébe nemcsak a pozitívumok játszanak közre. Például a jézusi közösségre gondolok, aminek Jézus nem volt a része, valahogy mindig külön beszélünk a Tizenkettőről (közösség) és külön Jézusról (individuum), de ezzel a lépcső hasonlattal ez így elfogadható. Mikor Jézus mond valamit a Tizenkettőnek, vagy egyenként (Péternek, Jakabnak, Júdásnak, Tamásnak, stb.), akkor azt az egész emberiségnek is mondja. Az én tartózkodásom a kényszer ellen szól, a „meg kell lennie ennek és ennek” ellen. „Akkor vagy jó Bokor tag, ha...” ellen. A forma megvan, de lehet, hogy üres. Viszont kétségtelen, hogy forma nélkül, itt semmi sincs. Hamvas kell most idéznem: „egyetlen hiteles közösséget tudok elfogadni, az emberiséget.” Nem lehet darabolni: nemzetre, vallásra, fajra, Bokor közösségre, semmire. Ha ez nincs meg, akkor töredék az egész. Ugyanakkor viszont nincs más, csak töredék. Hamvas sem

tudott mit kezdeni az emberiséggel és valljuk be, talán a csoporttal sem.

Nagyon érdekes volt nekem a Trilógusban, amit Gyurka bácsi Hamvas reflexiójához, mint harmadik tétélesen hozzátettél. Gyurka bácsi mondja: „Mit használ, ha az egész világot megnyertük is, de Isten álmát az, Országot, Jézus álmát az Isten Országát odadoztuk.”

Ő már emberiségben gondolkodik – megnyertük, oda doztuk –, ami egy nagyon magas szint, már talán az úton van, de az Evangéliumokban nem ez van, hanem: „Mit használ az embernek...” Nem tudom, nem voltam ott, hogy Jézus ott, annak idején nem a tanítványai lehetőségéről beszélt-e? Az egyén lehetőségéről, ami ha megvalósul, megnyeri az országot, és akkor az, rajta keresztül hat a világra is.

Az is tény viszont, hogy nagyon nehéz elválasztani az egy embert a hat és félmilliárdtól. Mintha ugyanazt mondanám: ember – emberiség. Emberi lélek = emberiség lelke, mert nincs hat és félmilliárd lélek, hanem egy van. Igen, ez már elvisz a jungi kollektív tudattalan állapot felé. A közösség pedig nem félúton van az ember és az emberiség lelke között, hanem egy szükséges valami, amire ahhoz szükség van, hogy a természet kérges tenyerén létezni tudjunk. Össze kell verődnünk – hordába, csapatba, közösségbe, a civilizációban, főleg most, napjainkban: team-mé, hogy hatékonyak lehessünk. De lélek az egy van – az atman és a brahman viszonyában, ahogy az indiaiak megfogalmazzák ezt.

Ahogy hallgatlak, az merült fel bennem, hogy milyen érdekes, hogy számomra az emberiség sokkal inkább a bioszférával összefüggő fogalom, mint a lélekkel. Meg van a szerepe a Föld és a Naprendszer érdekében éppen úgy, ahogy minden élőlénynek. És ha leöli az összes nagytestű állatot, akkor neki kell elszaporodnia, hogy a Föld számára szükséges mennyiségű anyag előállításra kerüljön, például a metáné. Ez nem egy ember szociológiai feladata, hanem az emberiség egészéé. A másik szerep pedig számomra abban az egészen finom, alig észlelhető, akkor is nagyon ritkán tapasztalható valamiben van, amit a csoporttalálkozón történekről mondtam. Valami, ami több a szociológiai szerepnél, több a bioszférában megkövetelt szerepnél. Zárt ajtók mögött, együtt, várakozva.

Kint az iskola folyosóján hirtelen megszólalt egy lány dallam, ami nem a szokásos módon, a visítóan éles csengő hangján jelezte a szünet elkövetkeztét. A gyereksongás hirtelen betöltötte a kinti teret és beszűrődött hozzánk is. Talán azt akarta jelezni, hogy bármennyire is látszat a világ, bármennyire az a valóság, ami itt benn közöttünk megnyilvánul, a kettő itt, a Föld nevű bolygón nincs külön. Vagy talán azt, hogy mindig lesznek olyanok, akik a megszokott szociológiai jelzőszerepnél többre becsülik a hallás szentségét.

A szervezett és a szerves közösséggel kapcsolatban tudnál-e a saját életedből az utóbbira példákat említeni? Arra gondolok, hogy a merevnek gondolt csoportszabályok az élet közösségeiben nem alkalmazhatóak. Kénytelenek szervessé válni, hogy beépülhessenek, szolgáljanak.

Biztos rossz riportalany az, aki nem szeret magáról beszélni, most bajlódnod kell velem. Ha közösségeimről kérdezel, elsőként a családot gondolnám, bár gyermekeink közel sem klasszikus bokor-fiatalok, ám erkölcsi tartásban, megbízhatóságban, segítőkészségben megemelhetem az apai kalapomat. Feleséggel egyetemben még lennének elvárásaink elsősorban a családalapítás, a nagyszámú unokák megjelenése irányába is, de a malmok kissé lassan örölnek...

Büszke vagyok a rám bízott munkahelyi (iskolai) közösségre is, ahol számszerűen is tizenkettő gyógypedagógussal kell megoldanom a sajátos nevelési igényű gyermekek integrálását a III. kerületben. Nagyon egy húrton pendülünk, mindenféle főnöki diktátum és beosztotti alázat nélkül is.

Sajátos közösség a Koinónia közösség is – még neve is van: Társak. Had mondjam, hogy kik: Lombos Ida, Korponai Zsóka, Inczédy Péter, Sarló Csaba, Totya (hogy pap is legyen a társaságban) és jómagam. Gyurka bácsi szellemi örökségét igyekszünk őrizni, ránk bízta ezt a kis orgánomot, s ez jó ok arra, hogy együtt legyünk. Nem kell törni a fejünket, hogy kitaláljuk, mi legyen a következő házi feladat, Gyurka bácsi gondoskodott róla.

Aztán van a Szellő iskolának egy igazgató asszonya, akivel már ezelőtt riportot is készítettél, és akivel nemcsak munkatársi kapcsolatban vagyok. Nos, Ő hozott létre egy nagyon is organikusnak nevezhető közösséget – minimális szabályzókkal: *csak el kell jönni* – és holisztikusan lehet együttgondolkodni.

Van még egy közösség, amiről be tudok számolni Neked, de ezt már csak múlt időben fogalmazhatom. Annak idején elvállaltam az Autisták Érdekvédelmi Egyesületének vezetését, itt az érintett szülők érdekeit kellett képviselnem. Ha valami, hát ez egy szervezett szervezet volt, de mégsem ez volt benne a hatékony, hanem az a szülői közösség, ami a belső dinamikájából fakadóan sikereket érhetett el az autista gyermekek sorsának javítása terén. Ettől vált szervessé. Az egyesületi közgyűlést roppant mód utáltuk, de az őszinte beszélgetéseink azért mindig előbbre vitték a szekeret.

Vannak körülöttem csoportok, amelyek számomra nyilvánvalóan azt az utat követik, amit a Bokorban evangéliumi útnak: az adás, a szolgálat és a békeségteremtés útjának nevezünk. Teszed ezt, közvetítetted ezt azzal a látókörrrel, amit együtt, a Bokorban elsajátítottunk. Ha szerinted ilyen csoportok az igaziak – nem szervezettek, hanem szervesek –, akkor összefoglalásul talán azt javasolod a fiataloknak, hogy csak és kizárólag a gerincük egyenességére vigyázzanak. legyenek becsületesek és tisztességesek, jó családapák és anyák, vagyis egy ilyen klasszikus nagypolgári életet éljenek – természetesen adva, szolgálva és szelíden mindenkit, akivel kapcsolatba kerül? Vagyis egy tisztességes életet? Vagy pedig...

Talán nem így, ahogy mondod. Igen, a kiinduló pont az jó. Az egyenes gerinc nélkül talán semmi nem megy, bár jelenleg az egész világ látszólag gerinc nélkül működik. Számomra a közösség organikusan értendő –

ahogy már mondtam is –, vagyis a család az alapja. Mondom ezt annak ellenére, vagy éppen azért, mert látom, hogy ez az alap kezd megszűnni, bedugulni. A fiatalok nem családban, hanem párkapcsolatokban, összeköltözésben, nem utódok nevelésében gondolkoznak. Gyurka bácsinak is nagy aggálya volt ez: fogy a magyar – mondta. A család és a belőle kinövő közösség volt, amit próbált, csak rosszul kommunikált: a kommuna címszóval. Családok széles és mély sors-, akár vagyoni- és életközössége révén tudom elképzelni. Nem strukturált, hanem organikusan alakuló közösséggel: nagy, egészen széles családok összes oldalkapcsolatukkal együtt. Gazdasági, lelki és spirituális, egymást támogató közösség lenne az én felfogásom szerinti modell, a kiút ebből a mai, összeomlásban lévő világból, mely összeomlás jeleit mindannyian a saját bőrünkön érzünk.

Igen. Láthatod ezt az iskolát is. Mártival ez az egyik közösségünk, az egyik ág, ami működik.

Gondolom, ezt azért mondd így, mert a saját feladatodnak is látod, hogy ezt segítsd? Látod, hogy jelenleg mi az emberiség egyik nagy problémája: a szétaprózáson alapuló mérhetetlen manipulálási lehetőség, és ezzel szemben igyekszel – a lehetőségeidhez mérten – segíteni az egyenes-gerincű, nem manipulálható individuumok létrejöttét még akkor is, ha azok ne adj' Isten gyógypedagógiai bánást igényelnek. Azt keresem, hogy mitől lesznek ők ilyenek. Nem parancsra, nem követőként, hanem már saját belátásuk és elhatározásuk alapján, vállalva ennek minden következményét. A gazdasági rész az világos, de... Mitől lesz ez rálátó, valóságlátó, olyan, aki érti, hogy mi az ember szerepe a Földön és az Égben?

Nincs nekem problémám a csoportokkal. Hiszen ott vannak például a hutteriek is példának, vagy ne menjünk olyan messzire, itt vannak azok a családok a Bokorban – had ne említsem a nevüket, hisz' mindenki ismeri őket – akik ebben a szerves, organikus értelemben élik a közösséget. Úgy látom, hogy ott a közösségesdi minden vetülete működik: a gazdasági, a lelki, a szellemi és még a továbbadó-építő is. Mégis egy, például Orsiék a Bokron kívül egész háztömböt szerveznek egybe, rendszeresen – ha erre a szükség megjelenik. Már nem a Bokorért csinálják – talán –, hanem vérükké vált, beépült ez az életszemlélet. Igen, ilyenben gondolkodom. Teljesen belülről építő, kifelé ható közösségben.

Így azért helyére kerül lassan az a megállapításod, amit az elején mondtál a fájó pontról, hogy „nekem nincs saját magam létrehozta közösségem”, hiszen nem is egy van és nyakig benne vagy. Talán nem te teremtetted, hanem lehetővé vált – egész életviteled kapcsán –, hogy rajtad és a melletted, körülötted lévőkön át megjelenjen.

Igen, így ez már egészen más. Nem csupán egy gondolat, hanem egy olyan ideán alapuló életgyakorlat, ami él, fejlődik és talán tovább is megy. Nem a név, nem egy szervezet, hanem az élő működés: gyere, nézd meg hogyan élünk! Ha tetszik, próbáld ki te is!

Aztán még almát ettünk, a tanyáról valót, megittuk a maradék kávé és elbúcsúztunk.

A Flórián tér felé menet még eszembe jutott az a gyerekkori élményem, amit talán meg kellett volna Ferivel osztanom. Egyszer az iskolával káposztát szedni mentünk Lakihegyre. A földek még a reggeli párában úsztak, és amikor a káposztaföldhöz értünk hirtelen megszólalt a Kossuth rádió jól ismert szignálja. Az egész káposztaföld közvetítette az adást. Döbbsen álltunk, de a gazda csak nevetett. Itt ez mindig így van, ha páras a levegő és rendszeren gondozzuk a káposztát. Adás pedig mindig van – tette hozzá. Igen. Talán ez a három együtt kell az emberhez méltó élethez is. Adás mindig van: venni kell. A vételhez jól gondozott, felnőtt, harmonikusan élő, kiegyensúlyozott emberek csoportja kell. És még valami: vékony, kis, alig érzékelhető páraréteg, ami emberi szinten egy olyan anyag, ami vagy létrejön, vagy nem. Vagy kialakul egy ember körül, vagy nem. De kialakulásához mindenképpen kell mind a harmonikusan fejlődő élet, mind az adás. És akkor, talán nyugdíjasan, vagy akár előbb is a lehetőség megvalósul és az egész „káposztaföld” énekel.

A beszélgetést összeállította Faragó Ferenc és Farkas István

BULÁNYI GYÖRGY

MERRE VISZ AZ ÚT?

Aligha van, aki tagadná Jézus jó szándékát. S aligha van, aki állítani merésznél, hogy törekvéseit siker koronázta. Jelen van-e egyáltalán az emberiség történelmében, vagy csak hivatkozunk rá? Csak hivatkozunk rá, de hivatkozásaink elfedik törekvéseit. Vallásos keresztény családban nevelkedve, kispapnak szegődve, hét évig teológiát tanulva, pappá szentelődve – magam is elmentem törekvései mellett. Pedig még meg is szerettem Jézus személyét. Így is elmentem mellette. Hogyan volt ez lehetséges? Úgy, hogy az em-

beriség jézusutáni történelmének summája: Jézus törekvéseinek elfedése, és bizonyítása annak, hogy semmi sem valósult meg azokból. Lehetséges-e ez, ha egyszer nevének ismételtetésétől hangos e kétezer esztendő? Lehetséges. Azért lehetséges, mert olyasmit tulajdonítunk neki, ami tökéletesen elfedi azt, amit akart. Életművének jelentőségét abban foglaltuk össze, hogy önként vállalt halálával, és helyettünk, kiengesztelte az Istent. Az Istent, akit összüleink vétkével – mi, akik tízezer évvel később születtünk – magunkra haragítottunk. A mi dolgunk: elfogadni Jézustól, hogy immár össze vagyunk békítve Istennel, hogy immár semmi sem áll üdvösségünk, megmentődésünk útjában.

Aki az Istent despotának képzei, szóba állhat ezzel a képtelenséggel. De ez az istenkép büzlik, emberbúze van. Ember találta ki, akinek a lelke mélyén ott a törekvés, hogy despota legyen: Tomoceanszkatiti, aki képes Gyugyukká nyomorítani embertársait – ahogyan Sántha Ferenc rajzolja Az ötödik pecsétben. Jézus istenének semmi köze ehhez a megalomán örült Istenhez, ehhez az embernek is csak torzóhoz. Jézus Istene inkább a tékozló fiú apjára hasonlít. Ezt az Istent nem kell kiengesztelni. Ezt az Istent nem is lehet kiengesztelni. Ezt az Istent Jézus halála végtelen szomorúsággal tölti el. Azonnal nullifikálja is e halált azzal, hogy feltámasztja Jézust. Ennek az Istennek vagyunk tékozló és nem tékozló lányai, fiai. Ez az Isten a nem tékozlókat magánál tartja otthonában, és mindenét megosztja velük. A tékozlók miatt halálos bánatban van, s amikor abbahagyják a tékozlást, jobban elhalmozza őket javaival, mint a nem tékozlókat. Egyszerűen csak él és szolgálva szeret. Így aztán engesztelhetetlen is. A végtelen szeretet nem ismerhet ilyesmit. A magam szeretete nem végtelen, de én sem vágyom rá soha, hogy engeszteljenek. Ha egy testvérem-gyereke messzire kóborol, csak arra vágyom, hogy haza jöjjön, és végre megölelhessem. Nem arra, hogy engeszteljenek. Kielégülök attól, hogy hazajött.

Jézusnak esze ágában sem volt Istent engesztelni. Az evangéliumok nem is ismerik ezt a fogalmat; s a szót sem! Jézus csak jó akart lenni, mert az Isten jó, s fiainak, lányainak is az a dolguk, hogy jók legyenek. Jézus meghalni sem óhajtott. Élni akart Isten Országának megvalósulásáért. Hogy Isten tolmácsként nem vállalja, nem vállalhatja, amit tanácsoltak neki, hogy ti. felhagyjon e szerepével, hogy ne legyen tolmács – ez igaz. Hogy a soros főpap – szakmájának megfelelően – ezért Jézust, mint Izrael soron levő tolmácsát-prófétáját, kivégezteti – ez is igaz. De Jézus minden lehetőt, tőle telhetőt, megtett azért, hogy ne végezzék ki őt. Az, hogy felhagyjon küldetésével, ez nem volt számára „lehető”. Nem akarta, nem vállalta önként a halált, csak odahelyezte életét, csak elviselte halálát. Ember volt, aki élni akart, de nem vágyott meghalni. Istennek sem volt semmi jó benne, hogy kivégezték őt. Ellenkezőleg: azt remélte, hogy meg fogják becsülni a Fiát.

A kereszténység elmúlt kétezer esztendeje e jézusi halál körül köröz. Úgy köröz, hogy megdicsőíti e halált, ahelyett hogy szégyellné azt az egész emberiség nevében. Annak a nevében, mert nem a zsidók ölték meg, hanem az

Istent nem vállaló emberiség ölte meg őt. A zsidók csak kéznél voltak. Akármelyik nép megteszi Jézus küldötteivel ugyanezt. Akármelyik nép főpapja, Kaifása, kész rá. Legfeljebb idő múltával majd bocsánatot kér. A zsidóknál sem Jézus volt az első, akit meggyilkoltak Isten tolmácsai közül; s nem is az utolsó. A kereszténység nem tudja és nem is akarja bevallani, hogy Jézusnak azért kellett meghalnia, mert rendszeridegen volt. Rászolgált a halálra, mert Jézus üzenete valójában ez: Annak ellenére, hogy Isten teremtett világában mozogtok, istenidegen világot csináltok magatoknak. Aki ilyen üzeneteket közvetít, annak meg kell halnia. Aki isten-idegennek mond minket, az számunkra rendszeridegen. Aki kihúzza az erkölcsi talajt a lábunk alól, az haljon meg. Az embert, – mindannyiunkat – lehetetlen helyzetbe hozó üzenete miatt a világ és benne a keresztények sem tudnak mást tenni, mint Jézust és minden őt értő követőjét kiutálni a társadalomból, s ha mód van rá, az életből is.

A kereszténység válasza a jézusi üzenetre ezért – a teljes elutasítás. Megcukrozva utasítjuk el: nagyon szép, de utópia. Utópia, azaz Isten teremtett világában nincs hely arra, amit Jézus üzen nekünk, amit az Isten vár az embertől. Nincs, mert Jézus Istene számunkra rendszeridegen. Senki se tagadja, hogy nagyon szép a végtelenül tökéletes meg a végtelenül irgalmas Istennek a képe meg ország-konceptiója is. De mi nem tudunk és nem is akarunk tökéletesek és irgalmasok lenni. Még nem végtelenül, azaz végesen sem. Ragaszkodunk az uralkodáshoz, a többet birtokolni akaráshoz, s az ezeket biztosító jogrendhez. Felhőkanalazásnak, álmodozásnak minősítjük ezeknek az ellenkezőjét; mindazt, ami nem kikényszeríthető. Az emberiségnek és benne a kereszténységnek ez a válasza a jézusi üzenetre. Részletezem ezt egy kicsit. Ha Isten nevében igazolod, hogy uralkodhassam; azaz hogy pl. nem a dolgozók kollektívája, hanem magam nevezhessem ki a tőkémrel létrehozott vállalatom vezetőit..., s ha ennek következtében adhatom akár százszorosát is az egy dénárnak a vezérigazgatónak, aki utcára teszi a munkavállalókat, ha úgy, ha ezt kívánja a profit, az Isten ellenlábasa, a Pénz...; akkor rendben van. Ha tehát az Isten nevében hirdeted, hogy a Mammon az Isten, s uralkodhatom úgy, ahogy akarok, akkor minden rendben. Akkor építhetsz templomot és liturgiázhatsz benne istenednek, ahogy akarsz.

Ha vallod, hogy igenis a többet birtokolni akarásban van az ember élete, és pert indíthatsz testvéred ellen, hogy megossza veled az örökséget, mert azt gondolod, hogy a birtokolható javak bőségében rejlik az Isten által neked adott élet célja és értelme, – akkor minden rendben. Akkor építheted a templomot és liturgiázhatsz benne. Ha vallod, hogy megvédheted magad azoktól, akik rá akarják tenni kezüket arra, ami a tiéd; hogy megvédheted magad akár perrel, akár világháborúval, de mindenképpen az Istentől eredőnek mondott fegyveres hatalom segítségével /mert hiszen az Isten szolgálatában viselünk és forgatunk kardot, s ezt a szentírások is tanúsítják/, akkor építheted a templomot és liturgiázhatsz benne... a többet birtokolni akarás és a fegyveres hata-

lom Istenének. Akit aztán mindenhatónak is fogsz nevezni meg a Seregek urának-istenének is, ahogy Jézus soha nem titulálta Atyját. Akkor... Csakhogy ez a véres és tőkés Isten nincsen. Ha megvallod ezt az Istent, aki nincsen, akkor felépítheted büszke és látható épületét annak a látható egyháznak, amelyen a pokol kapui sem vesznek erőt. Nem vesznek? Nem bizony, mert a joggal, a megvédhető igazsággal, a fegyverek igazolásával már be is vannak építve egyházadba a pokol kapui. Már rég erőt vettek rajta.

„*Oh ha talán vagytok, kik meghallgattatok eddig,
El ne ijedjete, a hadakat nem folytatom én most*”

– írja Vörösmarty a Zalán futása IX. énekében. Nem folytatom az eddigieket, a hadakat, amikkel bizony le akarom rombolni mindazt, ami századoknak, évezredeknek kedves, vagy legalább is megszokott. Az ember tiszte: időnként megállni és kérdezni. Azt is, hogy nem tévedek-e. Azt is, hogy nem tévedett-e Jézus is. De hát ő az Isten Fia! Hogyan tévedhetne?! Hagyjuk akkor el most e második kérdést! Legyen elég annyi, hogy: nem tévedek-e én. Nem tévedünk-e mi, barátaim? Akkor is, ha Jézus nem tévedett, és igaz mindaz, amit mondott? És igaz mindaz, amit tanultunk tőle?

Hátha nem így verik a cigányt, ahogy elmondtam? Hanem hogyan? Egyfajta kettős könyveléssel. Az egyik könyvbe róják a történelmet, ami olyan, amilyen. Benne van Jézus meg a többi kiközösített, kiátkozott is: a keresztt, a kínvallatások, meg a máglya. De Istennek van egy másik könyve is. Abba van feljegyezve a szentek imája és áldozata. A szenteké, akik róják Kalkutta utcáit, hogy illő módon haljanak a holtak. Akik járják a Trastevere sikátorait, hogy Kalazancius megmossa és betűvetésre meg hittanra okítsa az utcán kallódó gyerekeket. A szenteké, akikről Kosztolányi ír a Számadásban:

*Térdelve, föltárt hassal, láncra kötve,
Templomba, kórházakba, börtönökbe
Lassan vonul a roppant karaván,
Siess te is oda, igaz körödbe
s – égő kanóc – lobogj velük örökre
elégedetlenség szent olaján.*

Nem írhatom ide az egész szonett-koszorút, amely becsédesen tanúsítja, hogy van egy másik út is, és ez sem lehet idegen Jézustól. Helye van az üzenetben! Mondjátok meg Jánosnak, hogy a vakok látnak, a sánták járnak, leprások tisztulnak... és a szegényeknek hirdetik a jóhírt. És elküldte őket kettesével: Gyógyítsátok meg a betegeket és hirdessétek az Isten Országát! – Dolgozzál te is e másik könyvnek, amelybe a szentek imáját és áldozatát írják, és többre mész vele, mintha elégetnek a Campo di Fiori-n, mint Giordano Bruno-t, vagy az innsbrucki székesegyház tövében, mint Hutter Jakabot. Így mentsd meg lelkedet, és akkor békén mondhatod imádat a székesegyházban.

Ki ismeri Teréz anya ezernyi névtelen lányának nevét? Nem tettek-e annyit Isten Országáért mint e félszázad összes elnémított teológusai, akiknek nevét zászlóként lobogtatják a Kaifások orra alá? Fontosabb-e a hírnév, mint a tett? Azt mondod, hogy kötelez téged a hűség a megismert teljes jézusi üzenethez; az, hogy közvetítsd Isten egész üzenetét! Mit érsz el vele? Néhány kiadvány fel-

jegyzi neved és kálváriád. De a „hívek” Kaifás intésére ma is kiáltják a Feszítsd meg!-et. Kiközösítenek, elszigetelnek, búra alá helyeznek, s kiszívják alóla a levegőt. Csak azt éred el, hogy Isten soros tolmácsát megint elnémítják. Legfeljebb azt éred el, hogy az érzékenyebb lelkű Kaifásoknak lelkiismeret-furdalásuk támad. Csak azt éred el, amit Jézus: istenkáromlónak bélyegeznek. Esetleg rehabilitálnak pár száz évvel halálad után, amikor már igazán semmi szükséged sincs rá. Amikor a világnak se nagyon van szüksége rehabilitációra, mert az óvodások is tudják már, hogy a Föld forog a Nap körül. Aztán gondold meg: igaz ugyan, hogy Isten Jézus által közölte velünk az idők végezetéig érvényes üzenetét, de még csak kétezer esztendő telt le. Van idő, hogy megvalósuljon az is, ami ma még nem lehetséges. Nem látod, hogy a szentek imája és áldozata az, ami ma lehetséges? Tett, ami termékenyít, ami nem pusztá profétai szó? – Szó, ami csak falra hányt borsó Kaifásnak is, meg a „híveknek” is.

A történelem uráé az egész kettős könyvelés. Isten számba veszi a ki nem mondott szót, üzenetet is, ha imádság és tett van mögötte. Bízál benne, hogy van kettős könyvelés, s te írd életedet bátran a másik könyvbe, majd Isten elvégzi a végső számadást, s abban ott lesznek a te imádságaid és tetteid is. Megérted-e, hogy a profétai szóval sem tegnap, se ma nem mész semmire? Ma sem, ahogyan kétezer éve sem. Csak Golgotára mész.

Mindazonáltal. Mindazonáltal. Mindazonáltal. Háromszor is mindazonáltal! Jézus tudta mindazt, amit az előző fejezetben elmondtam, vagy sem..., de ő egyszerre írt Isten mind a két könyvébe. Jót is tett, meg ki is hirdette Isten végérvényes üzenetét, az Isten Országát.

Kovács Imre 1937 tavaszán megírta A néma forradalom c. könyvét A királyi törvényszék rögvést elítélte őt nemzetgyalázásért. Azt mondta el könyvében, hogy a feudalizmus, a nagybirtok halálos ölelésében a magyar agrárproletáriátus, a 3 millió magyar koldus, egykézük és kivándorol és szektákba menekül. Ez a harmadik is azt jelentette, amit az egykéz és a kivándorlás. Azt, hogy lemondott a földi jövőről, sorsának jobbra fordulásától, s már csak az égi hazában reménykedik. Nem sokáig tartott az agrárproletáriátus jámbor hívő mozgalma és buzgalma. Hitler megmozdulására kaszáskeresztesekké lettek, majd a vörös hadsereg ideérkeztével – ha félve és bizonytalanul is – de meghallották a Párt földosztásra felhívó szavát. Ahogyan Galileában történt. A csodálatos kenyérszaporításkor, amikor is megindult Jézus felé ötezer férfi, hogy királlyá tegye. Jézusnak gondot okoz a megvendégelt tudatában lejátszódó félreértése az Isten Országának, s tanítványaival Szíriába menekül hosszú nyári vakációra – mielőtt át akarnák őt a galileaiak ültetni Heródes vagy Kaifás székébe. Valami új stratégiát kell kieszelnie, hogy megértse Galilea népe, hogy az Isten Országá valahogyan másképpen készül. Nem úgy hogy valakit királlyá tesznek. De Kovács Imre magyar agrárproletárjainak szektát elhagyása is, Galilea népének Jézus felé indulása is világosan mutatja, hogy a csak az

égi hazában reménykedés természetellenes, az ember végső kétségbeesésének terméke. Akárki és akármi történelmi esemény – pusztai vendégség, Hitler vagy Sztálin – visszahozza az ember reményét. A reményt, hogy élni tudunk Isten teremtett világában is, nem csak a teremtetlen, égi hazában. Isten előbb idelent vendégeli meg az embert.

Mondok három nevet a magyar reform-korból: Széchenyi, Vörösmarty, Petőfi. Mindhárman mélyen vallásos emberek voltak, habár nem biztos, hogy minden vásárnap templomba jártak. Közös jellemzésükre idézem Petőfi egy versének néhány sorát, melyben ugyan csak magát rajzolja. Húsz éves volt mindössze, amikor írta. A címe: Én.

*A világ az Isten kertje,
Gyom s virág vagytok ti benne,
Emberek!
Én e kertnek egy kis magja,
De az úr ha pártom fogja:
Benne gyom tán nem leszek.*

Különbeket, mint ők, e háromnál a múlt század első feléből nem ismerek. De eszük ágában sem volt igénybe venni a kettős könyvelést. Egyiket golyó találta, a másik kettőnek elméje elborult. Nem voltak Jézust értő emberek, de félre sem értették őt, miként a pusztai megvendégeltek, s miként a keresztény kétezer esztendő. A múlt század első felében nem volt kiktől tudomásul venniök, hogy mit akart a názáreti ács. De Jézus felé tapogattak, ha nem is jutottak el hozzá. Tudtak arról, hogy Isten az embernek adta a Földet, s a csúnyácska hazát szebbé akarták tenni. S feltették maguknak a kérdést, hogy mi végre vagyunk a világon, s válaszoltak rá: egy nemzetet kivívni a mély süllyedésből. S nem az volt az ambíciójuk, hogy ágyban párnák között haljanak meg. Törekvéseikből lett Lánc-híd, Tiszaszabályozás, s minden igazra, jóra, szépre és szentre nyitott nemzeti irodalom. Nemzeti!? S ennek mi köze az Isten Országához? Van köze, mert csak nemzeti irodalom létezik. A Biblia is – ha tetszik, ha nem – zsidó nemzeti irodalom. Lehet, hogy valaki nem ismeri az evangéliumot és Jézust, de azt, hogy embertársain segítenie kell, azt tudnia kell a nemzeti irodalmakból is, ha ember és az embert megteremtő Isten. Isten van abban, aki írja és olvassa ezt a nemzeti irodalmat.

Bizony többet akartak, mint Kalkutta utcáin összedni a haldoklókat. Kilenc millió jobbágnak akartak emberibb életet. S e jobbágyok képviselőjének a gyermek-Széchenyi – szülei akaratóból – kezet csókolt még, mert tőlük kapják a kenyeret. Álljunk meg! De hiszen forradalom, szabadságharc, csaták, fegyverropogás, Világos, önkényuralom lett a következménye nagy-nagy jó szándékunknak! Belé is örült Széchenyi is, Vörösmarty is; Petőfi meg belehalt Segesváron. Sorsukból kellene valamit nekünk, késő unokáknak megtanulnunk. Mit? Az evangéliumot, amit a názáreti ács hirdetett.

Illenek valamit világosan látnia a keresztény embernek. Az emberiség eddigi történelme utópiának minősíti az evangéliumot. Az evangélium viszont mára utópiának bizonyítja már az emberiség eddigi történelmét. A Tisza-pusztulás kicsiny előjele az ökológiai katasztrófának.

Uganda, Koszovó, Csecsen-föld, öböl-válság – pedig jellei annak, hogy nem lesz, és nem lehet a Föld a nemzetideké. S az egyre végzetesebbé táguló különbség a kevés gazdagok, és a milliárdnyi szegény között előrevetíti árnyékát a neoliberalizmus, a jelenlegi gazdasági rend, tarthatatlanságának és összeomlásának is. S mindez együtt – annak, hogy a Föld nem lesz a miénk, ahogy Vörösmarty énekelte:

Sóvár szemmel néz az ég felé, Mert hajh a Föld!
Az nem övé.

Amint mondtam, illenek valamit világosan látni. Mit? Azt, amire Marx tanított, ha már Jézustól nem akarjuk tudomásul venni, amit a gazdag ifjúnak mondott. Azt, hogy nem akarhatsz többet birtokolni, mint amennyi testvérednek jut. A pleonexia, a többet birtokolni akarás, amikor már hatmilliárdan élünk a földön, a biztos ökológiai vagy/és nukleáris katasztrófa előidézője.

Marx nem Jézus, hanem az emberi történelem tanítványa. Úgy tudta, hogy az ember – még ha a megváltó proletariátushoz tartozik is – magától soha nem adja közösbé, ami az övé; tehát erőszakkal el kell venni tőle. Kísérletét a Szovjetunióban s kapcsolt részeiben, minálunk is, a neoliberalizmus ereje tönkre verte, bár Kínában egyelőre még lábán áll. De hiába áll, mert a történelem tanítja, hogy szuronyokkal sok mindent lehet tenni, csak ülni nem lehet rajtuk. Idő kérdése csak, hogy a kínai terrornak is vége szakadjon. Jézus viszont – Marx ellenében – úgy tudta, hogy az ember az Isten népe is. Az Isten népe viszont képes arra, amire az az ember, aki nem tartozik Isten népéhez, még nem képes. Itt az idő, most vagy soha – mondom Petőfivel. És kérdezem: van-e Istennek népe? Van-e nép, amely képes lemondani a pleonexiaról? Van-e nép, amely beéri annyival, amennyi testvérenek jut?

Ezt a kérdést nem lehet megkerülni. Ezt a kérdést nem lehet kikerülni. Ki kell találnia az Isten népének valamit, hogy mindenki dolgozhassék az Isten Országának szőleijében, s ne legyen zúgolódás, hanem érje be mindenki az egy dénárral. A tőkéstársaságok világuralmát nem tudjuk megdönteni; de azt, hogy az Isten népén uralkodhassék, megakadályozhatjuk. Hogy a tőkés egyikünknek egy dénárt ad, másikunknak meg százat, ezt az istentelenséget nem tudjuk megszüntetni. De azt, hogy akármennyit is ad, mi, az Isten népe, megosztunk rajta, megtehetjük. Rajtunk áll. Hogy ne szüntettesse meg munkahelyeinket – ma az enyémet, holnap a tiédet –, nem akadályozhatjuk meg. De azt, hogy a sétálni küldöttnek ugyanúgy jusson kenyér, mint akinek megmaradt a munkája, megtehetjük. Hogyan lesz ebből valóság? Nem tudom. Nem is kell tudnom. Annak a kisközösségnek kell tudnia, amelyikhez tartozom. Amelyiknek ezt az osztozást Isten dicsőségére, ember javára, Isten és ember örömeire el kell végeznie. Mert sem a cserebogarak halhatatlanságával, sem Jézus szavainak analizálásával nem érdemes foglalkozni, ha nem születik meg belőle az isteni, a jézusi tett.

Tudomásul kell venni, hogy ez a kairos, a mostani idő, követelménye. Hogy mellébeszélés, hogy Isten

Országát lehet kommuna nélkül is építeni, meg lehet kommunával is, ha valaki éppen úgy akarná. Hogy mellébeszélés, hogy – most idézet következik – „erre lehet nevelni, biztatni, lehet példákat felmutatni, lehet és kell imádkozni, de teljesítési elvárásokat kár erőszakolni.” Ezeket a szavakat a Bokor kommuna-vitájából idéztem. Azért mellébeszélés az idézett szöveg, mert arra, ami e szövegben kárnak mondatik, senkinek nincsen semmiféle lehetősége. Csak arra van ugyanis lehetőségünk, hogy elmondjuk, amit Jézus a gazdag ifjúnak elmondott. Jézusról, pedig talán még sem lehet azt mondani, hogy nem várja ki a Lélek mozdulását, hanem erőltet, és teljesítési elvárásokat erőltet. Nem erőlteti! Annyira nem erőlteti, hogy hagyja elmenni a gazdag ifjút. Szavai azonban egyértelműek: nem tesz lehetővé Isten népe számára, hogy a testvéri osztozás nélkül is Isten népének képzelhesse magát. Hagyja elmenni a gazdag ifjút, s a vele maradóknak, a kommunában élőknek, mondja el a szomorú valóságot, hogy a gazdagnak, a nem-osztozónak nehezebb bejutnia az Országba, mint a tevének átbújnia tú fokán.

S most megismétlem, amit az elején mondtam. Aligha van, aki állítani merésznél, hogy Jézus törekvéseit siker koronázta volna. Jelen van-e egyáltalán az emberi történelemben, vagy csak hivatkozunk rá? Csak hivatkozunk rá, de hivatkozásaink elfedik törekvéseit. S mért van ez így? Mert nincs módja Jézusnak teljesítési elvárásokat erőszakolni. Mert nincs módja azt tenni, amit kárnak mondott az idézett szöveg. Mert Jézus csak hívni tudja, azokat, akinek van fülük a hallásra. Minden erőltetés nélkül. Mivel is erőltetne? Szavával? Nem képes reá, mert van fülünk a becsukásra.

*"Híres orvos a Halál;
Ne mocsanjunk mégsem érte.
Addig jó, míg van, mi fáj:
Ez az ember jeligéje."*

LA FONTAINE, JEAN (1621-1695)

GYOMBOLAI MÁRTON

ÚJRA KÜLDESZ (Lelkigyakorlat után)

Új útra küldesz, Uram, engem,
Testvér szavaktól gazdagabban,
Testvér szívektől melegebben.
Uram, szolgál most csak azt kéri,
Hogy az maradjon benne a régi,
Ami Tőled van, ami égi!
Viharban, csöndben, napsugárban,
A madártrillák himnuszában,
Csikorgó, ordas, rideg télben,
Minden kinyújtott emberkézben:
Add, hogy mindig a kezed lássam!
Segíts hát menni, szólni, tenni,
Roskadva nálad megpihenni.
Te légy indító, friss reményem,
Szeresd velem kicsi népem,
S kiért naponta neved áldom,
Hű társul úgy add drága párom,
Hogy az maradjon bennünk régi,
Ami Tőled van: ami égi.

KORPONAI ERZSÉBET

AZ EGYHÁZKÖZÖSSÉG EGY HIT- OKTATÓ SZEMÉVEL ANNO 1984.

1. Nálunk még ma is általában a **gyermekcatekés** a hangsúlyos. Elkeseredünk, mert igen hatástalannak tűnik. Pedig, ha számolunk vele, hogy a gyerek nem a szavakat követi, hanem a tetteket, akkor nem érhet bennünket meglepetés, sőt számítanunk kell rá, hogy a megfelelő családi háttér nélkül nincs talaja a hitoktatásunknak, pontosabban hit-nevelésünknek. Mert még ha meg is tanulja és szépen el is mondja a gyerek a hittananyagot, életté nem képes váltani, talajtalaná válik családi hitélet nélkül. A keresztény családi légkör nélkül növekvő, hittanra járó gyermek már a tizenéves kor elején felülbírálja a hittanulás szülői követelményét, és legkésőbb 14-15 éves korában nem fogja értelmét látni annak, hogy tovább érdeklődjön a hit és vallás iránt.

2. Ha mégis, az annak lesz köszönhető, hogy olyan **ifjúsági csoportba** kerül – hiszen ez a kor a „csoportbanélés” ideje – ahol együtt keresheti több, komolyan hitre

törekvő barátjával a hiteles keresztény élet megvalósításának módjait. Ezt a jó levegőjű, szabad, ifjúsági csoportot meg kell teremteni. További esély marad a gyökérverésre, ha ilyen csoportban esetleg, erős hívő családi háttérrel rendelkező társra talál. Erre annál nagyobb lehetőség van, minél több fiatallal találkozhat. Ebből a szempontból is szerencsésnek tartom, a kétnapos ifjúsági találkozót. (Hajós, Máriagyüd). Már ebben a korosztályban fontos, hogy komoly feladatokat kapjanak! Belevonni liturgiába, családlátogatásokba, gyerekekkel való foglalkozásokba. Hitükről kapjanak mély, tudományos megalapozást, ugyanakkor legyen alkalom a korosztályuknak megfelelő kérdések felvetésére, megvitatására, kötetlen találkozásokra (pl.név- és születési bulikra), együttimádkozásra, közös ifjúsági szentmisékre.

3. Nagyon sok fiatal párt lehet elgondolkodtatni és hitre vezetni, ha alapos és mély **házasság-előkészítés** van. Ez lehet csoportos is. Fontos, hogy „szakemberek” tartsák, és ne a pap, akinek ebben nincs gyakorlata. Persze ez azt vonzza maga után, hogy később is foglalkozni kellene a fiatal házaspárokkal. A legideálisabb, ha 3-4 fiatal párral lehet rendszeres időközönként együtt beszélgetni, hiszen valószínű, hogy hasonló problémáik lesznek. És újabb lehetőség az egyházközösség életébe belevonni őket.

4. Ismét egy nagyon jó alkalom a **keresztelési előkészítés**, természetesen szintén, ha komolyan csináljuk. Ebbe már gyakorló kisgyerekes szülőket is be lehetne vonni segítségnek, akik esetleg baráti kapcsolatba is kerülhetnek velük.

5. A 30-50. év közötti házaspárokat szinte lehetetlen megközelíteni ezen előzmények nélkül. A „világ gondjai, a csalóka gazdagság és a többi vágy szívükbe hatol és elfojtja az isteni szót.” Azért itt is akad lehetőség, pl. a **gyermek elsőáldozása**. Az igazi az lenne, ha az előkészítésre együtt jönnének a gyerekekkel, egymás mellett ülnének, otthon újra átbeszélgetnék a hallottakat, közösen imádkoznának.

6. **Az időskor vagy a magára maradottság** (válás, házastárs halála) ismét „jó talaj”. Itt lenne nagy szükség a fiatalok, gyerekek bevonására (látogatás „csak” beszélgetni, vagy apró ház körüli munkákat elvégezni, bevásárolni stb.), sőt fiatal gyerekes házaspárok fogadhatnának „örökbe” pótnagyszülőket.

7. Ez persze megvalósíthatatlan egy plébános számára. Ezt csak **egy jó kollektíva** tudja ma elérni. Elsődleges feladata lehetne a plébánosnak egy ilyen kollektívát kinevelni maga körül. Sokkal vonzóbb is a mai társadalomban, mint a „hétköznapi” életet nem ismerő, egyedülálló pap személye. Ma már nem tisztelnek valakit azért, mert pap, vagy bármi más. Tisztelni olyan embereket tisztelnek, aki részt tud venni a mindennapi gondokban, de segít türelmedni ezeken. Hasznos lenne, ha a ma „kisszeminárium” 1-2 év gyári munka lenne a leendő kispapok számára és

nem – a tanulmányilag egyébként igen jó –, a többi 18-19 éveshez képest infantilis érettségizetteket útra indító, egyházi gimnázium után kerülnének a mai világtól majdnem idegen levegőjű papnevelő szemináriumokba, ahol pont ilyen nevelésű előjárók foglalkoznak velük. Ennek az eredménye, egy zárt, életidegen klérus, és egy Istent kínálódva kereső „plebs”, mert még egy „szentéletű” pap példáját sem képes, teljesen más élethelyzetében követni. Így egy idő után reménytelenül odébbáll.

Hétköznapi szentekre lenne szükség! Hol vannak?

BOTLIK BENCE

CSALÁDOS LELKIGYAKORLAT (EGY KÍSÉRLET KRÓNIKÁJA anno 1989.)

0. Bevezető.

Mindannyiunknak szüksége van az évenkénti elcsendesedésre, elszámolásra, töltekezésre, megújulásra. A Bokorban kialakult A, B és C típusú lelkigyakorlatok ezt szolgálták – szolgálják. A lelkigyakorlat az elmélyülés helye, a csendé. Sokan igazán meg sem tanultuk az elcsendesülést, döcögnek ezért lelkigyakorlatos csendjeink. Sablonossá válnak elszámolásaink, töltekezésünk és elerőtlenedtünk a megújulásban.

A legtöbbünk családos ember – nagycsaládos. Amióta eszményünk lett a szeretet, azóta minél többet akarunk adni, és szüljük-neveljük 3-4-6-8 gyermekünket. Azután (és közben) örlődünk, mert kevesen vagyunk, akiknél a család-ellátás, a gyermek-nevelés, a halászás, az önképzés, a hivatali munka... igazán harmonikusan összeférne. Túlterheltek vagyunk. És ha megújulásért nem, hát legalább azért várjuk a nyári lelkigyakorlatot, mert kipihenni szeretnénk magunkat, egymást, gyermekeinket.

1. Ütközések.

A nagycsalád velejárója, hogy gyakran van olyan gyermekünk, aki a nyári lelkigyakorlat ideje alatt még olyan kicsi, hogy anyai táplálékra szorul. A rossz megoldás helyett (mármint, hogy a szoptatós kismamák nem jönnek lgy-ra) született a jobb: lelkigyakorlatainkon rendre ott vannak a kismamák, és valahogy „összegyömöszölődik” a dolog; a napirend kicsit csúszik, a kismama kicsit elmarad, a gyermek kicsit bög... De a lelkigyakorlat megvolt.

A következő években, amikor az 1-2-3 éves gyermek – aki persze nem bölcsődés, mert szüksége van az anyára (ld. anyaiskola hat éves korig) –, otthon marad, miközben szíve szakad az anyja után, s az anyáé útána.

Évek múlnak, és öntudatra ébredő gyermekeink kezdi megérteni, hogy ma gyerekvígázó jön, mert anyu-nak-apunak csoportja van, most négy napig nagyiéknál leszünk, mert anyu és apu lgy-ra mennek. Persze együtt imádkozik naponta a család (és ekkor nem zavaró a még nem beszélő gyermek belegagyogása), és így együtt élnek

meg hitüket olykor, de „anyu és apu nélkülünk él közösségeinkben, mert mi nem oda valók vagyunk”. Rosszabb esetben kialakulhat, hogy a csoporttalálkozó és a lgy valami rossz, mert szüleink olyankor magunkra hagyják.

2. A megoldás koncepciója.

(A fenti ütközések nem csak a lgy-kor léphetnek föl, hanem a közösségi találkozó, a közösségi mise (miért kell különválasztani a gyerek-liturgiát, misét??) esetében is, de jelen tanulmány csak a lgy problémakörét járja körül)

Életreszólóan vállaltuk közösségeinket, és azt is, hogy évente számunkra időt a megújulásra. Életreszólóan vállaltuk gyermekeinket is. Szükséges tehát, hogy valami megoldást keressünk, hogy a kecske is jól lakjék, és a káposzta is megmaradjon.

Abból a feltevésből indultunk ki, hogy a csend és a gyermek nem összeegyeztethető, és nem az a lelkigyakorlat és a család sem. A felvázolandó elképzelés és kísérlet olyan családoknak aktuális, akiknek megszületett már első gyermekük, de az utolsó még nem érte el a 10-14 éves kort. Ettől kezdve ugyanis a gyermek már a saját csoportjával a saját lgy-án vehet részt. Tehát a fent behatárolt korszakban, amely egy család életében 15-20 évet is kitehet, elképzelésünk szerint a családi lelkigyakorlat lenne az ideális.

Ez egy olyan 5-7-10 napos együttlét, amely lelkigyakorlat és nyaralás is egyben (nem tartjuk szentségtörésnek e kettő összekapcsolását), amely megpróbálja megteremteni a szükséges családi és egyéni csendet, amely a maga módján talán jobban szolgálja a megújulást a kisgyerekes családoknak, mint az eddigi lehetőségek tették.

Először nézzük, mit sikerült ebből megvalósítani az első kísérletben, mely három család részvételével 1989. nyarán volt.

3. A családi lelkigyakorlat első kísérlete.

3.1. Előkészítés.

1988. nyarán-őszén merült fel konkrétan a gondolat, hogy kellene valami megoldást keresni az 1. pontban tárgyalt ütközésekre. A többfordulós megbeszélésen kb. 1989. márciusára megérett a terv. Megegyeztünk az időtartamban, és a három vitaindító előadás témájában. Májusban a részletekben is, de ekkor már megkaptuk a vitaindító előadásokat is, amelyekre júniusban eljuttattuk hozzászólásainkat. Így júliusban a lgy-ra úgy érkeztünk, hogy az előadás és az „első” kör már az előkészület során megtörtént.

3.2. A lelkigyakorlat.

3.2.1. A résztvevők.

Három család, hat felnőtt tizenegy gyerekkel. A gyerekek megoszlása korban:

- első család: 11-10-9-7-5 éves gyerekekkel
- második család: 4-2-1 éves gyerekekkel
- harmadik család: 5-3-2 éves gyerekekkel.

3.2.2. Időtartam.

Négy nap: szerda délutántól vasárnap délutánig.

3.3. A napirend.

(*k* – közös program; *cs* – családi program nap: szerda):

1. nap (szerda):

- 18³⁰ Érkezés
- 19⁰⁰ Vacsora (k)
- 19³⁰ Mosakodás (cs)
- 20⁰⁰ Közös esti ima gyerekekkel (k)
- 21⁰⁰ Felnőttek imája vagy beszélgetése (k)
- 23⁰⁰ Takarodó (cs)

2., 3., 4. nap (csütörtök-szombat):

- 7⁰⁰ Felkelés-mosakodás (cs)
- 8⁰⁰ Reggeli (k)
- 8³⁰ Szünet
- 8⁴⁵ Gyerekfoglalkozás (k)
- 9⁴⁵ Szünet.
- 10⁰⁰ Felnőttek megbeszélése (k)
- 12⁰⁰ Szünet
- 12³⁰ Ebéd (k)
- 13⁰⁰ Csendes pihenő (cs)
- 15⁰⁰ Felnőttek megbeszélése (k)
- 16³⁰ Szünet
- 17⁰⁰ Gyerekfoglalkozás vagy kirándulás (k)
- 19⁰⁰ Vacsora (k)
- 19³⁰ Mosakodás (cs)
- 20⁰⁰ Közös esti ima gyerekekkel (k)
- 21⁰⁰ Felnőttek imája vagy beszélgetése (k)
- 23⁰⁰ Takarodó (cs)

5. nap (vasárnap):

- 7⁰⁰ Felkelés-mosakodás (cs)
- 8⁰⁰ Reggeli (k)
- 8³⁰ Szünet
- 8⁴⁵ Gyerekfoglalkozás (k)
- 9⁴⁵ Szünet
- 10⁰⁰ Csend (záróima)
- 12⁰⁰ Szünet
- 12³⁰ Ebéd (k)
- 13⁰⁰ Csendes pihenő (cs)
- 15⁰⁰ Indulás haza

3.4. Funkciók.

A lgy-on háziasszony nincs. Minden nap két házaspár volt „szolgálatban”. Az egyik hp. (= házaspár) a háziasszonyi funkciót látja el, a másik a napirend felelőse és a gyerekfoglalkozásoké. A harmadik házaspárnak ez a „pihenőnapja”. Minden nap egy hp. tulajdonképpen csak egyfelére figyelt – így egyáltalán nem volt fárasztó.

4. Tapasztalatok.

A lelkigyakorlatokból sokszor hiányzik a *gyakorlat*. Foglalkozunk elménkkel, lelkünkkel, csak éppen a szeretet megélésének gyakorlata marad otthonra. A gyerekek „kizárása”, a feszített napirend meghatározza életünket.

Részben jó, hogy nem ad alkalmat ütközésekre, ugyanakkor életidegenné teszi az ott eltöltött időt. A családos Igy. első kísérlete ebben más volt. Próbája volt szeretetünknek. Hiszen a három család reggeltől-estig, gyerekestől együtt élt. *Gyakorlat* volt tehát a szó igazi értelmében.

Ugyanakkor – természetesen – a körülményekre tekintettel kevesebb idő jutott csendre, elmélyedésre. Ezen segíthet egy hosszabbra nyújtott Igy. (ld. 5. pont). Az igazsághoz hozzátartozik, hogy ezt az első kísérletet többen közülünk inkább nyaralásnak ítéltük meg (mint írtam, valójában Igy + nyaralás ez.). Ennek oka lehet, hogy mint első kísérletben, sok minden tökéletesítendő még.

A másik ok pedig az lehet, hogy eddigi gyakorlatunk alapján a Igy-től mindenki alapvetően *mást* vár. Kizöklennést a hétköznapiokból, nyugodt (értsd gyerekmentes) körülményeket, gondtalanságot (ld. háziasszony) mindezt azért, hogy a cél: elcsendesedés, elmélyülés, megújulás... megvalósulhasson.

Persze gond, hogy a Igy-on a napi sok órás csendet és elmélyülést sokszor a hétköznapiok sikertelenségei követik: teljesen elmaradó csendek; hiszen a gondtalanság és nyugodt körülmények közt épp azt nem tanultuk meg, hogyan lehet 3-6 gyerekekkel a hétköznapiokban is megvalósítani ezt. A kísérlet többek között ezt célozza. Nyugalmat teremtünk ugyan, hiszen ezt az öt-hét napot egy kulcsosházban vagy plébánián töltjük, nem zavar a postás vagy szomszéd, sőt a házimunka is kevesebb (ld. 3.4.); de életszerűen élünk gyermekeinkkel és ha megéljük, hogyan szakítható ki a napokból 2-3 óra csend, 3-5 óra beszélgetés, akkor ez talán sikerül a hétköznapiokban is (az évközben napi 1-2 óra csendhez, 1-2 óra önképzéshez).

Növekedett szeretetünk egymás iránt. Persze ez történetet volna másképp is – hiszen egymás előtt „kitárulkozva” folyt a családok élete, s ha egymás hibáit figyeljük – de nem így történt, tehát ez is pozitív tapasztalat.

Jótékony hatással volt az együttlét gyermekeinkre is. Hetekig megmaradt az élménye a közös játékoknak, a gyerekfoglalkozásoknak... Itt mondanám el, hogy mi szülők is sokat tanultunk a gyerekfoglalkozások kapcsán egymástól. A bibliai témájú „hittan”-szerű foglalkozások (pl. lerajzolni egy megbeszélte jelenetet Jézus életéből, eljátszani, gyurmából megmintázni stb.) segítséget nyújtottak az évközi családi-hittanok megtartásához.

A kísérletben tapasztalt hiányosságok arra indítanak, hogy jövőre jobban csináljuk.

5. Terveink.

Hasonló Igy-ről álmodom 1990-re is. A felkészülést (értsd: vitaindító előadások – első kör válaszai) kell pontosabbá (értsd: határidők betartása) és alaposabbá tennünk.

A Igy időtartamát 7 napra kellene növelni. Felmerülhet ellenérvként: kinek van ennyi szabadsága? – Ha úgy tekintjük, hogy ez nyaralás is, akkor gondolom, jut rá ennyi idő: A hét nap elég ahhoz, hogy három nagy témát (két-két napra osztva) vagy 5-6 kisebbet alaposan megbeszéljünk; elég ahhoz, hogy a napi csendekből összeadjon 14-20 óra (szerintem ennél több egy hagyományos Igy-on sincs);

elég ahhoz, hogy az elmélyülés, az elszámolás, a megújulás megvalósulhasson.

6. Befejező gondolatok.

Különbözőknek teremtett az Isten. A családi lelki-gyakorlat nekünk bevált, és remélem, erről számolhatok be a továbbiakban is. De lehet, hogy valakik számára ez az út nem vonzó, nem járható vagy egyszerűen másra van igénye. A Lélek legyen vele és velünk is. Hangsúlyozom tehát: *nem állítom*, miszerint minden kisgyermekes szülőnek jó ez, és így kellene megszervezni a Igy-ukat. Azt hiszem, az a helyes, ha mindenki a neki legmegfelelőbbet választja, azt, amelyik fejlődését, hűségét, újjászületését legjobban biztosítja.

Itt szeretnék elnézést kérni azoktól, akiknek nincsenek a 0. és 1. pontban felsorolt problémáik (akinek nem inge...) – elsősorban magunkról írtam. Mindazonáltal szeretettel várunk minden kritikai észrevételt, megjegyzést, ötletet, hogy csiszolódhassanak gondolataink, terveink, gyakorlatunk.

BARCZA BARNA

A BELSŐ IMA (1.) A BELSŐ TÖRTÉNESEKRE FIGYELÉS „TECHNOLÓGIÁJA”

- Jézus lelkisége
- A szenvedésről
- Közösségi lelkivezetés

Bevezetés

Ha diagnózist kellene készítenünk korunk emberéről, akkor ebben a sokszorosan összetett kórképben feltétlenül szerepelne ez a kórkép: elkülsőségesedésünk. Nincsenek mélységeink. Saját létünk felületén élünk csupán. Elnézem az arcokat: Mennyi lehetőség, amely tán sose valósul meg! Jaj, ha ezekben az emberekben valósággá válna, ténylegesülne az Isten! A humorista Karinthy ezt így fogalmazta meg: „De vagyunk-e azok, akik lehetnénk?”

A pszichológusok is azt mondják, hogy a rendelkezésre álló pszichikai energiáknak csupán töredékét hasznosítjuk. Az átlag nem emelkedik 30-40% fölé. Nem csoda, hiszen nem ismerjük az emberré-válás, a személyiségformálás leghatékonyabb műhelyének: a belső imának titkait.

Manapság világméretben az elmélkedésnek a belső imának, a keleti misztika felfedezésének reneszánszát éljük. Technikailag felgyorsult, de lélekben, harmóniában, érzelmi fejlettségben és befelé figyelésben nagyon lemaradt nyugati civilizációnk már szeretne tanulni a kelettől. Nyugaton még jobbra csak a vágy fogalmazódik meg, de már lehetetlen meg nem hallanunk a kiáltást a bennünk aktivizálható Isten után.

„Az ember még nem ember
Csak hadonászó veszélyes kamasz.
Az ember akkor lesz ember,
ha átvilágítja mélyéig önmagát,
s a benső világoasságából
Környezetére sugarat bocsát.”

Weöres Sándor: *Protohomo*

Szent-Gály Kata *Fény és Vallomás* c. kötetében írja:

„Mennyi időt fordítasz egy világnyelv elsajátítására?
Isten országának nyelve az imádság, – életkérdés,
hogy megtanuld. Van-e már róla annyi áttekintésed,
mint az orosz, angol vagy német nyelvtanról? És hol
maradnak a szóhasználati finomságok: a germanizmu-
sok, gallicizmusok, ... a christianizmusok?!”

Az imádság ideje szent. Csak Istené és lelkedé. Úgyis
kevés, amit kizárólagosan erre szentelhetsz, legalább
olyankor add bele minden érdeklődésedet...

Kérted már az Urat, hogy tanítson imádkozni? Ő szí-
vesen ad órákat. Csak nyisd ki a Szentírást azzal a ké-
réssel: Uram, beszélj nekem az Atyáról!...

Aki utolsó pillanatban fut be egy hangversenyre, leg-
alább öt percet veszít a műsorból. Ennyi idő kell, hogy
gondolataink összetereledjenek, hogy tényleg feloldód-
junk. Az imánál sincs másképpen. Kell valami kis elő-
készület, akár a hit felindítása, a Benne élünk tudatosí-
tása, vagy a Miserere pár sora...

Isten egész szívet kér, a társbérletet ő is utálja.”

Hasonlítsuk az ember lelkét a tengerszemhez,
melynek keresztmetszete egy hosszan elnyújtott tölcser. E
modell felszínén, a víz felületén folyik le életünk nagy
része, mint a vízipókok élete. Az ellenkező póluson, lel-
künk legmélyén vár az Isten.

E modell segítségével érzékeltetem a kétféle ima
mivoltát. Az átlagos imádság esetében – pl, egy esti lelki-
ismeretvizsgálat alkalmával – az ember egy pillanatra
megáll nyüzsgésében, próbálja átgondolni napját, talán
meg is szólítja az Istent, de csak ott maradván a felszínen
mintegy lekiabál a mélybe. Ez a „lekiabálós”, vagy „táv-
beszélős” ima. Ezt el lehet intézni akár öt perc alatt is.

Az imádság másik formája a „lemerülős ima”,
amikor az ember időt szán arra, hogy lemerüljön lelke
mélyére, és ott szinte megérintse az Istent. Ne csak lekiált-
son hozzá, hanem személyesen találkozzon vele. Ez termé-
szetesen időigényes, tehát nem a hétköznapiak, hanem az
ünnepi alkalmak imája. Erről az Istent megérinteni, meg-
ragadni akaró imáról szól eme írásunk.

Ha egyszer letettük a garast a lemerülős, a belső
ima mellett, azonnal meg kérdezheti valaki: talán miszti-
kus imáról lesz szó? Azt sem zárjuk ki, sőt azt is megcé-
lozhatjuk, itt azonban csak arról lesz szó, hogyan lehet
ennek elébe menni. Hiszen a misztikus imában már az
Isten veszi át a vezető szerepet, Ő veszi át tőlünk a staféta-
botot, de hogy átvehesse, ahhoz oda kell vinnünk Hozzá.

A repülőgép kifutópályájára is azért van szükség,
hogy gép felgyorsulhasson, és felemelkedhessen. Nekifu-
tás nélkül a levegő nem tudja kifejteni emelő hatását.

A zavaró szóhasználat miatt még egy fogalmat
kell tisztáznunk. Mi a különbség az elmélkedés és a bel-
ső ima között? A kettő azonos, vagy különböző? Erre azt
válaszoljuk: az elmélkedés is akkor lesz igazán elmélke-
dés, ha belső imává szélesül. A gyakorlatban elmélkedé-
sen jobbra az Istennel való értelmi beszélgetést értjük,
míg a belső ima elképzeltetlen a szív kitüzesedése, a
személyes és boldogító találkozás nélkül.

Ezek után most először is egy „belső térképet”
adunk ehhez a befelé való utazáshoz. E „térkép” tulaj-
donképpen a belső ima különböző fázisait tartalmazza,
amelyek természetesen a valóságban egymástól nem
mindig elkülöníthetők, nem is tartják be mindig ezt a
sorrendet, mégis valahogyan rendbe kellett szedni, hogy
beszélni tudjunk róluk. E szétbontás megvilágításai után
úgyis ki-ki a maga tapasztalatai alapján fog ezekben
igazán eligazodni, amelyhez csupán segítséget kívánunk
nyújtani, nem pedig a járható utat „kötelezően” kijelölni.
Egyéni alkatok, helyzetek, hangulatok, stb., mindezt
úgyis nagyban befolyásolják.

A belső ima megteremtésének /0-3./; lefolyásá-
nak /4-9./ és következményeinek /10-12./ főbb fázisai:

0. Vágyódás	Desideratio
1. Csendteremtés	Isolatio
2. Megtisztulás	Purificatio /Paenitentia/
3. Lemerülés	Interiorisatio
4. Találkozás	Personalisatio /Ego-Tu/
5. Látomás	Colorisatio /Visio/
6. Bevilágítás	Illuminatio /Video/
7. Kitüzesedés	Erotisatio /Sitio/, Extasis
8. Megvalósítás	Verificatio /Volo/
9. Belekapaszkodás	Unitatio /Volo Tecum/, Identificatio
10. Kiteljesedés	Syntetisatio, Harmonisatio, Beatitudo
11. Együttélés	Confraternatio
12. Vágyódás	Desideratio

Eme pontok alapján kezdjük meg a tárgyalást.

Vágyódás (0.) – Desideratio

Vágy nélkül nincs cselekvés: s amit nem ismerünk,
arra nem is vágyunk. „Ignoti nulla cupido” az ismeretlen
után nincs vágyódás – mondja a latin mondás. A belső
imához csak akkor jutunk el, ha annyira vágyódunk rá,
hogy majd időt is teremtünk számára. Van, aki azt mondja,
hogy ez a vágyódás a legfontosabb a belső imához, mert
ha ez megvan, akkor az létre is fog jönni.

Ugyanakkor szinte elmondhatatlan kínlódást je-
lenthet számunkra, hogy ezt a vágyódást felébbresszük
olyanokban, akikben nincs meg. Meg is kérdezték, hogy
mit lehet itt tenni?

Egyesek – apostoli lelkesültség híján – könnyen
elintézik, mert azt mondják: törődjünk bele, hogy azok
fognak így imádkozni, akik vágnak is rá. Aki azonban
átélte e belső ima boldogságát, az nem hallgathat róla,

annak beszélnie kell élményeiről. Ez az írás is azért születhetett meg, mert ez az apostoli tudat szeretne másokat is felrázni, és mindjárt azzal kezdeni, hogy megismertet valamit ezekből a belső történésekből.

Gyónóim közül, akik arról panaszkodnak, hogy így még sose imádkoztak, és általában az imának csupán kötelességszerű módját ismerik, azokat – szinte könyörögve – arra szoktam kérni, hogy legalább egyszer próbálják meg úgy „istenigazából”, s ha valamennyire sikerült, akkor már biztosan jobban fognak vágyódni arra, hogy még jobban sikerüljön. Hiszen, ha figyeltük, a 12. pont után felhíntázza kapjuk vissza a magasabb nívón jelentkező 0. pontot.

Azt se felejtjük el, hogy „Isten szomjunk után szomjúhozik”. Az Isten vágyódik arra, hogy bennünk is megszülessen a vágy, hogy elinduljunk feléje eme belső úton, és ne csak az embertestvéren keresztül, hanem eme „közvetlen” módon is viszontszeressük Őt. Thomas Merton írja: „Az imádkozás lényege abban áll, hogy akarjunk imádkozni, és abban a kívánságban, hogy Istennek szolgáljunk, miután Őt megismertük, és megszerettük. Ha engeded, hogy ez a vágy töltse el egész valódat, ezzel mindent megtettél, amit tőled Isten vár. Sokkal jobb érezni ezt a vágyat az Isten után anélkül, hogy lelkünkben kifejezetten és világosan foglalkozni tudnánk Vele, mint a legfölségesebb gondolatokkal foglalkozni anélkül, hogy kívánnánk az akaratával való egyesülést.”

Csendteremtés (1.) – Isolatio

A csendteremtés azért isolatio, mert elszigetelődést, távolságvételt jelent egy sereg dologtól, amelyek külön-külön is, még inkább összességükben megakadályozzák a befelé figyelést, a lemerülést. Távolságtétel: információ-özöntől, élményektől, feladatoktól, emberektől, zajtól, beszédétől, eseményektől... Ha vízipók életünket vízszintes vektorokkal, a lemerülést pedig függőlegessel modellezzük, akkor a csendteremtés távolságtételt jelent mindattól, ami „vízszintes”, hogy létrejöhessen a „függőleges”. Mint pszichikai állapot sürgetés-mentességet, lelassulást jelent. A zaklatott és rohanó életű ember még a csend, a fizikai csend létrejötte után is belsőleg feszült marad valamiféle sürgetettség kényszere miatt, mely ezt a lassan előálló állapotot szeretné mielőbb megszüntetni. Mivel a csendteremtés távolabbi célja: találkozni az Istennel, az Időtlenel, ezért ez a sürgetésmentesség más fogalmazásban lelassulást jelent. Huxley regénycíme: „És megállt az idő...” itt nagyon sokat mond. Ha nyüzsgő életéből kiszakadva találkozni akarok az Istennel, akkor valamiképpen be kell lépnem az Ő életmódjába, mely számunkra a lelassult időt jelenti.

Először kihagyhatatlanul fizikai csendet kell teremtenem, hogy majd létrejöhessen az aktív csend. Míg a fizikai csend főleg passzív lehetőség, addig az aktív csend, ennek az előálló új lehetőségnek új tartalommal való kitöltése: belső történésekkel való tartalmassá tétele. A fizikai csend passzív jellege azt jelenti, hogy az lehet még csupán alkati sajátosság, élettől való menekülés, konstitucionális zárkózottság, mely egyszerűen csak nyugalmat keres, vagy elábrándozik, esetleg alvásba torkollik. Míg az aktív csend az egyre inkább kifinomuló belső hallást és ennek segítsé-

gével a belső történések célszerű irányítását, Istenre találását célozza.

Hol lehet helye a csendteremtésnek? Technicizált világunkban, szűkös lakásviszonyaink és személyekkel is zsúfolt programunk közepette ez nem is könnyű kérdés. Inkább csak lehetőségeket sorolok fel, de kinek-kinek saját magának kell megtalálnia a helyet az ő speciális viszonyai közepette. Sötét szoba, csendes tempom, hegy magasa, kert magánya, séta elkülönült helyen, séta zajban /ez csak szükségmegoldás, de nem lehetetlen, mert bár nincs fizikai csend, mégis egy különleges figyelmet nem igénylő, monoton zaj lehetővé tesz egy más-képp meg nem valósítható befelé figyelést/, fügefafa alatt (mint Nathanael)...

Ideje: Jézus általában éjjel imádkozott, vagy kora reggel még napfelkelte előtt. Ha nappal és huzamosabban, akkor a pusztában. Családban a gyermekek lefektetése után. Jó, ha házaspárok előre betervezik a heti „csendteremtő napjukat”, mert akkor egyik a másikat sem zavarja. Lehet egy szabad szombat akár a hegyen vagy erdőben sétálva, talán másokkal érkezve, de ott ki-elkülönülve, stb.

Testhelyzet: általános szabály: lazítva, de nem elkényelmesedve. Lazítva azért, hogy az aszketikus testhelyzet ne vonja el figyelmünket /bár az is igaz, hogy az elmélyülés bizonyos foka után ez már nem zavar, és sokszor az elalvástól is megvéd/, az el nem kényelmesezés pedig azért, hogy ne az ellustulás felé haladjunk, hanem a belső összeszedettség, a belső koncentráció irányába. Tehát: térdelve-támaszkodva; ülve, kezet összekulcsolva, lelógatva; lótosz-ülés; törökülés; hasra fekvés (Szent Ignác) Taizé-i testtartás (letérdelve, sarokra ülve, arcot tenyérbe rejtve, vagy homlokot földre érintve); séta tisztáson háttal az erdőnek, szemben a távlatlaltal; sziklák tetején (Prohászka)...

Emlékszem, fiatal koromban a zsúfolt lakás miatt meg kellett várnom, míg a többiek elalszanak, akkor letérdeltem az ágy mellé és az ágyra könyököltem. Így is nem egyszer ott találtak elaludva.

Szólnunk kell még az időzsilip fogalmáról. Időzsilipnek azt az időtartamot nevezem, amíg a fizikai csendből át tudunk váltani az aktív csendbe. Hiszen a fizikai csend csak még inkább elszabadítja így vagy úgy lefogott gondolatainkat, tehát a külső csend csupán belső lármánkat segítette elő. Az időzsilip időtartama nemcsak emberenként más és más, hanem hangulatok, életkörülmények, stb. szerint is nagyon különböző lehet. Nálam általában egy negyed óra.

A csendteremtésnek kétségkívül vannak aszketikus elősegítői is, Jézus nagy imáit általában böjttel kapcsolta össze, és nem véletlenül. Ha sikerül testünket valamiben megtagadnunk, ezzel előnyt adunk a lélek előretörésének. Keresztes Szent János: „Az ima ízletes gyümölcse száraz és hideg földön terem.”

Talán sokan félnek a „száraz és hideg földtől”, és ezért sose tapasztalják meg a belső ima boldogságát. Nemcsak civilek, de még kifejezetten imádságra „elszegődött” szerzetesek életében is probléma lehet ez. Hall-

gassuk meg erre vonatkozóan, mit mond Halász Piusz szerzetes társainak: „A cellában elrejtőző és imádságba merült szerzetes típusa nem azért tűnik el végleg közülünk, mert az apostoli gondok hajszoznak bennünket, hanem egyszerűen azért, mert az imádság untat. Lelkünk annyira tele van zajjal, hogy Istent nem halljuk meg, nekünk pedig nincs mondanivalónk számára. – Imádkozni ugyanis annyit jelent, mint együtt lenni az Istennel, de annyit is, mint egyedül lenni az Istennel. Mi pedig nem tudunk már egyedül maradni. S éppen ez lesz a tragédiánk, mert amelyik pillanatban Istentől elszakadunk, végzetesen magunkra maradunk. Menekülünk a pszichikai magányból, és egy még szörnyűbb metafizikai magányba zuhanunk. IsmereteseK Kierkegaard szavai: A legnagyobb borzalom emberek között egyedül lenni. Istenélmény nélkül ez lesz a sorsunk a legnépesebb szerzetesi közösségben is.” Itt gondoljunk arra is, hogy csendteremtéssel nem akkor kell próbálkoznunk, amikor halálfáradtak vagyunk, hanem amikor kipihentek. Igaz, hogy a belső ima válhat nagy „felüdülésé”, pihenéssé, de amíg ide eljuthatunk, addig nagyon nagy erőbevetésre van szükség. Ha időnként – kényszerhelyzetben – Isten pótolja is hiányzó energiánkat, erre azonban ne építsünk.

Megtisztulás (2.) – Purificatio /Paenitentia/

A szeretet élete: arccal Isten felé; a bűn állapota: háttal az Istennek. Márpedig háttal az Istennek nem lehet Vele találkozni, mint ahogy ilyen helyzetben senkivel sem lehet találkozni.

Az Istentől így vagy úgy, ennyire vagy annyira elfordult embernek először feléje kell fordulnia.

Akiben nincs igény a megtisztulásra, az önelégült. Márpedig az önelégültség valóságellenes. Ámde egy valóságellenes alapállásban remélhetem, hogy a Legteljesebb Valósággal találkozom? Ne feledjük, ez a találkozás akkor fog létrejönni, ha az álmok, káprázatok, eltévelyedések és félreértések világából, tehát a valóságellenes világból egyre inkább a realitások fele sodródunk.

Éppen kicsiségem, nyomorúságom, tehetetlenségem beismerésével hatom meg az Istent. Őt is valamivel „le lehet venni a lábáról”. Semmiképp sem az önelégültséggel.

A bűnbánatot tartó ember segítséget kér; beismeri kiszolgáltatottságát, irgalmat esd, kinyúl az Isten felé. Ez az Isten felé kinyújtott kéz nemcsak szimbólum, hanem a legemberibb magatartás.

Azt is meg kell mondjam, hogy igazi bűnbánat csak az igazi találkozás után fakadhat föl az emberben. A kezdet kezdetén: az elinduláskor még csak valami általános elégedetlenség, vagy egy éppen terítéken lévő hibán való bánkódás szerepelhet. Amiért majd igazán bánkódunk /s amiért majd igazán örülnünk/ kell, az a végén alakul ki. Gondoljunk csak az ószövetségi erkölcs és a jézusi erkölcs különböző alapsorrendjére. Az „elvárásos” erkölcs szerint a bűnös, ha Istennel akar találkozni, először ismerje be, vallja meg bűneit, bánja meg azokat, aztán majd találkozhat Istennel. Az „elvárás nélküli” jézusi erkölcs szerint: az embernek először találkoznia kell a valóságos Istennel,

el kell ámulnia, meg kell rendülnie Tőle, s akkor fölfakad benne egy nagy, életet-megváltoztató komponens, mint igazi bűnbánat.

Weöres Sándor: „Ne várj csodát. Mert a csodás ígéret teljesül, anélkül, hogy csoda történne.”

Ha az élet-fölötti, különlet-fölötti világba akarsz hatolni (ő nem lefelé, hanem fölfelé rétegezi az embert!), illetve élet-fölötti, különlet-fölötti, valódi lényedbe: vigyázz, hogy a valóság helyett káprázatokba, „csodákba” ne keveredj. Ez ellen gyakori ima, gyakori önvizsgálat a védelem. Sehol olyan szükség éberségre és józanságra, mint itt, ahol az életbeli mértékek nem alkalmazhatók.

Ha meg akarod ismerni időtlen alap-rétegedet, előbb meg kell küzdened a reáretegződött időbeli személyeddel, mely az alapot elfedi előled. Bontsd szét személyedet, és szemléld, mint idegent. Ne maradjon benne semmi rejtett, vizsgálatlan, tudatalatti. Ne maradjon benne semmi olyan, amihez ragaszkodsz, vagy amitől utálkozol, mert a ragaszkodás is, utálat is hamisít.

Az önvizsgálat legegyszerűbb módja az imádság. Ha imádban Istennek gyónod meg hibádat, ezzel bejáród személyednek minden zegét-zugát, mert az ember imájában őszintére vetkőzik Isten előtt; önmagának folyton hazudik, de Istennek nem mer hazudni. S ha Isten segítségét kéred, ezzel a személyed alatt ismeretlenül rejlő segítők sorra működésbe hozod.

Lemerülés (3.) – Interiorisatio – Bensőségesülés

De nehéz is befelé figyelni! Mit tegyünk? Szemünk kifelé néz! Külön meg kell tanulnunk a befelé látást, befelé figyelést.

A lemerülés, a bensőségesülés időigényes feladat. Már a legtöbben azért is elhagyják, mivel magára a lemerülésre több időt kellene fordítani, mint amennyit általában a legtöbb ember imára fordít.

Ha az ember a befelé látást, sőt a belül látást meg akarja tanulni, kénytelen bizonyos segítő modelleket igénybe venni. Nagy Szent Teréz óta lett közismert fogalom a „belső várkastély”, az ember belső világának emeletekre, vagy szobákra való beosztása. Módosítsuk ezt most a mi gondolatvilágunknak megfelelően.

Életünk legkülső és legtágasabb termeiben, a báltermekben folyik az úgyszólván mindenkivel való találkozás élete. Lelkem eme legkülső szobájában találkozom azokkal, akikkel magam is akarok, vagy csupán kényszerülök: közlekedési társak, munkatársak, vevőkeladók, szomszédok-ismerősök, stb.

A belsőbb szobába már azokat vezetem, akik így vagy úgy barátaim, akikkel nem csak az élet esetlegességéről beszélgetek, nem csak a termelés, az időjárás, a pénzszerzés a közös téma, hanem már szellemi, vagy erkölcsi tartalmak kötnek össze. Olykor irodalmi szalon, máskor tudományos ankét, vagy zenei panoráma, de mindenképpen „válogatott cigánylegények” alkotják.

Lelkem harmadik szobájában találkozom Isten Országabeli testvéreimmel, akikkel az élet alapvető kérdéseiben: boldogság és küldetés kérdésében, tehát Jézus Krisztusban, vagy Isten Lelkében egy vagyok.

Lelkünk negyedik szobájába csak házastársunkat visszük be. Hiszen már eddig is észrevehettük, hogy az egyre beljebb nyíló szobákat az is jellemzi, hogy ott megnyit tárok fel magamból, mennyit mutatunk meg egymásnak belső titkainkból. Mivel emberek között legteljesebb harmóniában és legmélyebb ismeretségben házastársunkkal kell lennünk, ezért van fenntartva kettőnk számára a negyedik szoba.

Az ötödik szobába már szigorúan egymagam lépek. Itt már mindenkit hátrahagyok. Ide viszem be legbelőbb titkaimat, legféltebb rejtélyeimet, legkritikusabb önmagam. Itt kezd véget érni minden szerepjátszás. Itt kezdenek felszabadulni, és más célra felhasználódni ezek a szerepjátszást végző, ezek az eltakarást intéző energiák. Azért mondom, hogy kezdenek, mert nagyon mélyre nyúló önzésünk itt is szépíteni kívánja a dolgokat, itt is mentegeti önmagát, míg csak a hatodik szoba lakója be nem világít, át nem sugároz szeretetével, amikor is rádöbbenünk, hogy még jobban menteget minket. Nos, csak itt alakul ki vehemens igényünk a valóságra, csak az Ő fényénél tudunk elkeseredés nélkül szembenézni önmagunkkal és elfogadni saját magunkat. A hatodik szobában vár minket az Isten.

Az ember tehát a lemerülés folyamán azonnal megcélozza, hogy az ötödik szobába kerüljön. Persze nem ilyen egyszerű a helyzet. Minden szoba minden lakója megszólíthat minket. Mint a mesebeli kisfiú, aki elindult a mély erdőbe, hogy a csodálatos tündért megláthassa, egyre több emberrel találkozott össze, akik vele szembejöttek ugyan, de őt mind megszólították és mondták a maguk gondját-baját. Először figyelmesen végighallgatta őket, de aztán rájött, hogy ezek a gonosz boszorkány küldöttei, akik el akarják őt téríteni céljától. Ettől kezdve már hiába szólították ezek őt, meg sem állt, hanem egyre határozottabb léptekkel haladt az erdő mélye felé, míg végül is teljesen elmaradtak ezek az „eltérítők”, s ő egyre inkább arra gondolt, hogy mit is fog a jóságos tündértől kérni.

Így mi is, eleinte hiába húzzuk ki a telefondugót, hogy senki se zavarjon, a gondolatok szinte rajzani kezdenek agyunkban. Hiszen a csendteremtéssel bizonyos „lepréslési” nyomástól felszabadultak, és könnyen mozgíthatókká váltak. Mit tegyünk ilyenkor? A direkt küzdelem nem sokat ér, ráadásul a figyelmünket is elvonja, mellékvágányra tereli, megrekeszt valamelyik előző szobában. Röviden ezt mondom: hagyni... Vegyük tudomásul, hogy ezek kikerülhetetlen akadékoskodók, ezeken egyszerűen túl kell jutni. Bizonyos idő után maguktól is csendesülnek ezek a gondolat-rajzások, de éppen itt kell még inkább megtanulnunk a „technikát”. Ilyesmit mondhatnánk: laza elengedés, nem heveskedő küzdelem: egyre fokozódó koncentráció; egyre előbbre tekintés... A direkt elhessegetés helyett szólíttassuk az Urat. Már távolról is Hozzá kiáltunk segítségért.

Nagyon segít a lemerülésben az un. bevitt téma, amit Vele megbeszélni szándékozunk. Erre állandóan gondolunk. Hogy is fogjuk ezt elétárni? No de mi legyen ez a bevitt téma? Úgyszólván bármi lehet, ami minket foglalkoztat. Annál jobb, minél inkább egyéniségünket, életvitelünket, gondolkodásunkat, emberi kapcsolatainkat, szóval

boldogságunkat érinti. Lehet egy szentírási rész, melyet a saját életemre szeretnék alkalmazni. Lehet egy felismert igazság, melyet életembe szeretnék beépíteni. Lehet apostoli kínlódom egy konkrét személlyel kapcsolatban. Lehet életünknek bármely egzisztenciális problémája. Sőt, minél egzisztenciálisabb a bevitt téma, annál jobban sikerülhet a belső ima.

A lemerülést talán így mondhatjuk: egyrészt belső történésekre figyelés, másrészt Istennel a kapcsolatfelvétel próbálkozásai, miközben igyekszünk a zavaró tényezőket kiszűrni, illetve azok mellett elhaladni.

Ügyetlenségünkben majd rájövünk arra, hogy jó volna nagy szentek, nagy imádkozók segítségét kérni, kezdve a Szűzanyán és végezvén – mondjuk kedvenc szentünknel. Teophil Gautier azt mondja: „A költő az, aki számára a látható világ létezik.” Ennek analógiájára azt mondhatjuk: Az elmélyült imádkozó az, akinek számára a láthatatlan világ létezik, sőt ez a láthatatlan világ élni kezd.

Avilai Szent Teréz mondja: „A jó Isten mindennütt jelen van. A mennyország pedig ott van, ahol Isten van. Ha tehát a lélek azt akarja, hogy Isten meghallja őt, akkor nem kell felmennie az égbe, kiáltania sem kell, vagy hangosan beszélnie, hanem csak el kell vonulnia lelke mélyére, és ott megtalálja azt, Akit keres. Akármilyen halkan suttogjon is, meg fogja őt az Úr hallani, hisz közel van hozzá. Nincs szüksége szárnyakra, hogy röpködve keresse, elég, ha magányba vonul, és saját belsejében szemléli Őt.”

Találkozás (4.) – Personalisatio /Ego-Tu/ Én-Te

Ezért tesszük az egészet: élményszerűen akarunk találkozni Vele! A monológból lassan. dialógus lesz. A szólíttatásból beszélgetés. A közeledésből találkozás. Mi köze ennek a személyiséghez?

Ismét csak a pszichológia tanít meg bennünket arra, hogy a személyiség csak egy másikkal, és másokkal találkozással bontakozhat ki. Ennek híján csupán lehetőség marad. Isten nem teremtett magányos embert. Az ember annyira közösségi lény, hogy csak „találkozások” tudják ténylegesíteni és kibontakoztatni. Jó példa erre a csecsemőkorban vadonba került gyerekek esete, akik ott nem váltak emberré, megmaradtak az állati fokon a személyi kapcsolatok hiánya miatt.

Igen ám, csak hogy a legtöbb személlyel való találkozás nemcsak épít, hanem rombol is, hiszen minden emberben van negatívum a legkülönbözőbb hatékonyságú kisugárzásban. Isten azonban az a személyiség, aki-ben nincs árnyék, aki tehát a legteljesebben építő, a legteljesebben kibontakoztató számunkra. És éppen Őt hagyjuk ki életünkéből! Éppen az Ő személyiség-kibontó hatását nélkülözzük, ki tudja milyen eltájolódás és elbóklás miatt. A találkozás a távoli szólíttatások után – az ötödik szobába érve – először csupán: kopogtatás az Úr ajtaján. Olykor szerényen, félve, olykor merészen kopogtatunk, de mindegyik esetben csak várhatunk. Mert az ajtót mi nem tudjuk megnyitni. Csak megnyíthat magától. Csak az Úr nyithatja ki. De ha kinyitja, akkor

máris olyasvalami történik, ami szavakkal teljességgel elmondhatatlan. Ki tudná megfogalmazni, mi az, ami beárad? Fény vagy meleg? Félelem vagy boldogság? Megrészesülés, vagy megrettenés? Öröm, vagy fájdalom? – Attól is függ, kire nézünk, Őrá, vagy magunkra.

Természetesen ez a találkozás sem egyetlen esemény, hanem jobbára folyamat. Megindulhat például egy szembesülés önmagammal az Ő fényénél, az Ő látásmódjával: a realitás mélységében, és az Ő szemével. Talán Piusz atya hasonlata a legtalálóbb: Úgy vagyunk, mint a színész, amikor a film elkészülte után a rendezővel együtt beül a nézőtérre, és ott premier plan-ban végignézheti önmagát, minden cselekedetét, minden arcjátékát, minden kapcsolatát. Olykor-olykor a mellette ülő rendező tesz egy-egy megjegyzést, egy arcrándulást. Igen mindent értek, így kellett volna tennem, ezután így és így fogok tenni. Így nézhetjük végig egy napunkat vagy, életünk egy jelentős darabját az Úr társaságában, az Ő megjegyzései segítségével.

A legtöbb ember valamiért görcsben van, valamiért félszegen bezárkózik, de még kinyílásai is inkább túlkompensálások, mintsem reális kapcsolatok. Urunk itt felszólít a kinyílásra, a kitárulkozásra. Egyszerre akarunk adni és kapni. Neki szívesen megmutatjuk önmagunkat, hiszen Ő nem rüg belénk, nem él vissza kiszolgáltatott helyzetünkkel. Ellenkezőleg. Nagy szeretetével tisztogat, bontogat, rendez. Kapni is akarunk tőle, tehát teljes keresztmetszettel megnyílunk. Őt befogadni boldogítóbb, mint a legfrissebb levegőből szippantani, mint a legpajzánabb márciusi napsugárnak kitárulkozni.

E találkozás megrendülést kelt bennem. Örömet, hogy Vele lehetek, és Ő velem foglalkozik. A világmindenség Ura itt van társaságomban! A Végtelen szeretet velem törődik, velem foglalkozik! Ha nem vagyok érzéketlen fajankó, akkor biztosítom Őt viszont-szeretetemről: kérem, hogy segítsen kitárulni...

A Tábor-hegyen Péter azt mondta: „Jó nekünk itt lennünk!” E belső találkozásban ezt így mondjuk: Jó Vele együtt lenni!

Aki egyszer igazán találkozott Vele, az más ember lett. Az már tud ráhagyatkozni, az már fel tudja adni rövid lejáratú saját vágyait. Az is igaz, hogy sok ember bűnei miatt nem mer találkozni Vele. Úgy véli, hogy Neki előítéletei és élőfeltevései vannak velünk kapcsolatban, a velünk való találkozást illetően. Teljesen hamis ez az álláspont. Isten feltétel nélkül akar velünk találkozni. Sőt valójában csak az szereti az Istent, csak az ismeri igazán Őt, aki bűnei ellenére is mer találkozni Vele. Aki fel meri tárni Neki nyomorúságát, semmit-érő, selejtes mivoltát. Az Úr éppen eme találkozások révén fogja őt feljebb és feljebb emelni.

Nagy Szent Teréz írja: „Nézetem szerint a belső ima nem egyéb, mint benső barátság Istennel, amennyiben gyakran maradunk négy szemközt Ővele, tudván azt, hogy szeret bennünket.”

Thomas Merton: „Nem azért imádkozunk, hogy imádkozzunk, hanem azért, hogy meghallgassanak. Nem azért imádkozunk, hogy a saját imádságunkat hallgassuk, hanem azért, hogy Isten halljon meg bennünket, és feleljen

nekünk. Azért sem imádkozunk, hogy éppenséggel valami feleletet kapjunk; annak Isten feleletének kell lennie. – Azért a remete olyan ember akar lenni, aki mindig imádkozik, tehát mindig Istenre figyel, gondosan örkődik Istenhez intézett imádsága tisztaságára, vigyáz rá, hogy imádságát megőrizze rejtettnek, egyszerűnek és tisztának. Miközben így cselekszik, elfelejti, – milyen jó, hogy elfelejti! – hogy „tökéletessége” imádságától függ: elfelejtheti önmagát, és egyedül Isten feleleteinek várárában élhet.”

Az igazi találkozás kihagyhatatlan alkotó eleme a másakra figyelés. A belső imában el lehet jutni az önfeledtség azon boldogságára, ahol a lélek teljesen feloldódik az Úrra figyelésben.

(folytatjuk)

DRYP

MIRŐL MI JUT AZ ESZEMBE az október eleji langy meleg napokban...

Igazi indián nyárral indult a hónap. Meg nyári zivatarokkal. Akkorákat zengett az ég felénk, hogy a domboldalról kétszer dörrent vissza hangja a ház falán. Esti zápor villámfényes cseppjei ropogtak a terasztetőn. Talán ezzel el is köszönt az aszály. A szarvasbögéssel együtt. Azt mondják az elektronikus hírterjesztők, hogy az aszály miatt későbbben kezdtek a bikák a násznapokat. Itt a nógrádi lankákon viszont már augusztusban hallottam területfoglaló hangjukat. Egy – egy agancsos akkoriban még a kertbe is bekíváncsiskodott.

Nézzünk körül mi is a kertben. .

Kiürültek a konyhakerti ágyások. Már csak néhány sor kései másodvetésű cékla kapott erőre az őszi esőtől. Meg a gyomok.

A szőlőfürtök viszont még ott napoznak a színesedő levelek között. Ha ezeket az érközi sárgulásokat színesedésnek lehetne nevezni.

Aszály okozta mikroelem felvétel akadályának szindrómája (tünetegyüttese) – gondoltam, pedig némelyik levél képe az ESCA (korai kordonelhalás) rettegetett szőlő betegségnek demonstrációjára is alkalmas lehetett volna. A kordon él – még él – tette hozzá egy ismerősöm, mégis jobban bízom abban, hogy csupán csapadék hiány az oka. A bogyók is olyan kelletlenül színesedtek míg egy szeptember végi kiadós eső fel nem frissítette a fürtöket. Azóta kiteltek a szemek, lehet fel is hígult bennük a cukor, de napi frissfogyasztásra mégis kellemesebb mint töppedő bogyókat csipegetni. Egy részük ugyan idén is a szomszéd korai szüretéhez társult csöppet pótolni a madárkárt. Valamiért ugyanis azon tájon a darazsak és a madarak nagyobb dézsmát vettek Jani bácsi szőlőjéből, pedig alig néhány száz lépés a távolság köztünk.

Az aszályt tettem felelőssé néhány furcsa paradicsom formáért is. Majd' öklömnyi blasztula – morula képét mutatta néhány bogyó, mintha csak minden nedvesség új bugyrot öltött volna rajtuk.

No és mekkora károkat okozott az idejű aszály a piacra termelő gazdaságokban. Sokszor olyan kukorica táblák mellett autóztam – mit táblák, szinte földrészek – amikor hosszú percekig csak sárgán zörgő szárok mellett gurultunk. Vajon hányszor üríthet majd bennük a kombájn, míg kiér a sor végére – jutott eszembe. Vagy valamennyien bálázva megújuló energia forrásként füstölnek el valamelyik hőerőműben? Az állattartóknak meg csak a füst szimata jut belőlük. És hová lett az a sok műtrágya, amivel a tervezett termést kiszámolva készítették fel a sűrűn vetett növényeket? A gyomirtó szerek egy része is ott lapul a szárazra szikkadt rögök alatt várva, hogy majd az őszi esők a talajmunkákkal tette késztessek. Akkor majd szorgos kezű analitikusok lombikját megjárva hallgatják el a talajvízben mért adatokat, hogy tavasszal a békák is PRIDE-t rendezzenek megmentőiknek? Vagy majd öntözés s talaj-erőgazdálkodás s művelés helyett szárazságtűrő génekkal látják el génebeszek szikéi – bocsanat; puskái – növényeinket, legyűrve mindent a józan paraszti észből haszonelvű világunkban.

GYÖRGY LAJOS

MISZTICIZMUS ÉS ÁLTALÁNOS RENDSZERELMÉLET

(VILÁGUNK MEGISMERÉSE ÉS MEGŐRZÉSE)

Világunk mély válságban van. Ahhoz, hogy kijussunk belőle, ismernünk kellene a rendszer törvényszerűségeit, a misztika „örök törvényét”. Szükségünk van a törvényeket ismerő, megvilágosodott bölcsekre, misztikus gondolkodókra, akik egy másféle életutat ajánlanak nekünk.

Évekkel ezelőtt nagy hatással volt rám Fritjof Capra A fizika Taója című munkája. A fizikus szerző sok példával bizonyította, hogy a modern fizika állításaihoz nemcsak racionális úton, hanem belső sugallat (intuíció) révén is el lehet jutni. Az ősi kínai bölcelet és a régi kultúrák más, számunkra misztikus úton haladnak, mégis eljutnak a mai főáramlatú tudomány egyes felismeréséhez. A Tao bölcelete szerint a yin és a yang, a női és a férfi alapelv egymást kiegészítik, az egymásba olvadó alakok együtt alkotnak egészet, teljességet.

Az ELTE Szociológiai Intézetében több éven át tartott előadásaimban a sztoikusok, T. Roszak és mások nyomán gyakran beszéltem arról, hogy a Kozmoszban rend uralkodik (a görög szó eredeti jelentése is ez), a világfolyamat szükségszerű, az események, a történések nem véletlenek, s minden szinten – az élet- és a társadalmi jelenségek terén egyaránt – érvényesül az önszerveződés-önszabályozás elve. Hallatlanul fontosak a kapcsolatok, kölcsönhatások.

Előadásaim során igyekeztem megtalálni az állítások közötti összefüggést, rendet – s ennek során jutottam el Ludwig von Bertalanffy (1901–1972) munkáihoz. Egyre nagyobb érdeklődéssel fordultam az osztrák származású, később Kanadában dolgozó biológus először 1937-ben említett tudományfilozófiai általános rendszerelméletéhez. Ennek célja a különböző szakterületek általános jellemzőinek, a közöttük létező azonosságoknak, hasonlóságoknak a feltárása, a sokféle területen érvényes jelenségek magyarázata.

Az általános rendszerelmélet

Miként segítették elő a misztikus gondolkodók a mindenség örök törvényeinek megismerését, a közösségek, a társadalmak önszerveződését, fennmaradását, milyen utat mutatnak számunkra a válságból való kijutáshoz, s miként kapcsolódik mindehhez a rendszerek törvényeinek a kutatása, az általános rendszerelmélet.

Ezen elmélet megalkotója, Ludwig von Bertalanffy munkájában fontos forrásként hivatkozik több misztikus gondolkodóra. Úgy vélem, hogy elméletének megalkotása eleve misztikus hagyományokon alapult, mert a misztikusok által feltárt igazságok minden rendszer működé-

sének az alapját képezik. (A rendszerelméletben lefektetett törvényszerűségeket – például hogy az egészet, a teljességet nem képviselhetik a részeik – a főáramlatú tudomány kutatói eleve misztikusnak tartották, s éppen bírálatuk ébresztette rá Bertalanffy elméletének misztikus gyökereire.)

A pozitivisták keményen támadják a rendszerelmélet – úgymond – teleologikus szemléletét, valamint a megismerés módjaira vonatkozó tanításait, ugyanis a rendszerelmélet lényeges tételei – teljesség, a célokság (finalitás) és a panteizmus – szoros kapcsolatban állnak a misztikus nézetekkel. Bertalanffy mindezt könyve bevezetőjében nem fejt ki részletesen, de az összefüggést tudatosan vállalta. Az alábbiakban bizonyítani igyekszem, hogy a misztikus szemléletnek – a tudományok mellett – szerepe van a rendszerelmélet kialakulásában (lásd táblázat).

A rendszerelmélet a biológiában, a pszichológiában és az ökológiában alakult ki, szorosan kapcsolódott hozzá a kibernetika. Létrejöttében nagy szerepet játszott A. N. Whitehead, P. A. Weiss, Kenneth Boulding, A. Rapoport, Kenneth Boulding, Wiener Norbert, Neumann János, G. Bateson és a törzsi társadalmakkal foglalkozó Margaret Mead. (Számosan vizsgálták az élő, tudományos, társadalmi, lélektani, ipari, tervezési, vállalati stb. rendszerek működését.)

Az értelmező szótár szerint a rendszer egységes egészet alkotó, szabályosan egymásra ható, vagy egymástól függő dolgok csoportja; tanok, eszmék, elvek szervezett alakja. Von Bertalanffy másokkal együtt kifejtette, hogy az EGÉSZ nem azonos a részek összegével, és mindig az egészet, a teljességet kell vizsgálnunk. Az általa vizsgált rendszerek nyitottak, látszólag – folyamatos önfenntartó tevékenységük miatt – nem érvényes rájuk nézve az entrópia törvénye, önszerveződők, mozgási irányuk meghatározottak (finalitási, célirányossági, teleologikus elv). Von Bertalanffy azon megállapítását, hogy a lényeges tulajdonságok nem következnek az alkotórészek jellegzetességeiből, sokan misztikus tételnek tartják, mondván, hogy a rendszerelmélet metafizika, és túl van a tudomány határain.

Von Bertalanffy leírja, hogy a rendszerelmélet gondolati eredete: természetfilozófia, és felsorolja elméletének elődjait, közöttük például Leibnizet, Nicolaus von Cusat (= Cusanus), Paracelsust (1493–1541), Marx és Hegel dialektikáját, Hesse Üveggyöngyjátékát, Whitehead-et, Cannont, Claude-Bernard-t. Meglepő, hogy kiváló tudósok, az élettudományok művelői mellett elsősorban a misztikus szellemiségek képviselőit említi. Vajon a misztikus felismerések milyen viszonyban állnak a racionális gondolkodással? Hogy kerül tehát a rendszerelméletbe a misztika? Gondolkodásunkban a rendszer valamiféle racionális, tudományos kifejezésnek tűnik, holott a misztikusok ősidők óta a teljességre törekedve, rendszerben látták a világot, ha ezt a szót nem is használták.

A racionális és intuitív felismeréseket gyakran kettéválasztjuk, de nem szoktuk összevetni az általános rendszerelméletet a misztikus szemlélettel. Jelen munkában von Bertalanffy hivatkozásai alapján ezt kísérlem meg. A kér-

dés, hogy a rendszerelmélet és a misztikus felismerések milyen esetekben és hogyan kapcsolódnak egymáshoz, milyen szerepe van az utóbbinak a rendszerelmélet létrejöttében. Ezt igyekszik bemutatni az alábbi táblázat.

Tudom, hogy az ilyen összevetések gépiesek, mégis látható, hogy a rendszerelmélet és a miszticizmus sok tekintetben egymás mellett állnak, s ellentétesek a materialista-pozitivista nézetekkel. A kérdőjelek további elemzést igényelnek: nem ismerek olyan munkát, amelyben a rendszerelmélet foglalkozna ezekkel.

A vizsgálat tárgya:	Rendszerelméletű	Misztikus	Anyagelvű, pozitivista, dogmatikus
Világnézet	Monista	Monista	Dualista, gépies
Rend	Cél-ok, finalitás	Cél-ok, finalitás	Véletlen, a természet vak erői működnek
Megismerés	Intuitív	Intuitív Bölcsesség	Racionalitás, redukcionista. Tudás és adatok
Módszer 1.	Szintézis	Szintézis	Analízis
Módszer 2.	A nem-dogmatikus, Szabad viták	A nem-dogmatikus, szabad viták	Dogmatikus gondolkodás
Válasz Erich Fromm kérdésére	Létezni	Létezni	Birtokolni
Vágyak, gazdagság	?	Elvetendő	Követendő
Szeretet, együttérzés, ahimsza	?	Követendő	Közömbös
Uralommentesség	?	Követendő	Nem valósítható meg
Természet-szeretet	Követendő	Követendő	A természetet használni kell, Le kell győzni
Panteizmus, panenteizmus	Közel áll hozzá	Gyakran közel áll hozzá	Formális vallásosság
Anyajogú, yin	(Capra: harmónia)	harmónia	–
Apajogú, yang	(Capra: harmónia)	harmónia	+
Kölcsönhatás, hálózat, Önszerveződés	+	+	–
Fejlődés (T. Roszak)	„lassíts”	„lassíts”	„gyorsíts”

Melyek a rendszerelmélet legfontosabb tételei?

1. A rendszerelméleti és a misztikus megközelítés általában monista jellegű – a világot egy alapelve vezet vissza: ezzel ellentétes a két vagy esetleg több alapelve

elfogadó dualizmus. Ez az embert elkülöníti a bioszféra egészétől, tagadja az emberi természet biológiai magyarázatát, a valóságtól független kulturális világot igyekszik teremteni stb. Jellemző a dualizmusra a szcientizmus, a biologizmus, redukcionizmus, az úgynevezett „két kultúra” felfogás.

2. A klasszikus fizika anyagelvű, pozitivista, nem fogadja el a szükségszerű Rendet, a végső célt, a teloszt. A tudomány célja a valóság egyre kisebb részekre bontása, analitikus vizsgálata. Míg a pozitivista tudomány szerint a teleológia tudománytalan – misztikus, természetfeletti, például Arisztotelész szerint a dolgokat éppen céljuk felől kell meghatározni, és a Világegyetemnek is van célja, az életfolyamatok mindig célra irányulnak.

3. Nem véletlenül került a táblázatba Erich Fromm kérdése: „Birtokolni vagy létezni?”. A neves szerző híres könyvében hivatkozik például Jézusra, a Buddhára, Eckhart mesterre, Spinozára, Albert Schweitzerre és még – von Bertalanffyhoz hasonlóan – Marxra is.

4. A rendszerelmélet fontos fogalmai a kölcsönhatás és az önszerveződés. Alapvető tétele, hogy nem léteznek a megfigyelőtől független végső entitások. A megismerés, a gondolkodás kölcsönhatás a „tudó” és a „tudott” között.

Az általános rendszerelmélet vizsgálja, hogy miként történik az önszerveződés. A rendszer megalkotja az összetevőit, állandóan módosuló, változó hálózatot teremt. A rendszer: átalakulás és pusztulás, folyamatos megújulás. Maturana és Valera (1980) autopoiesisről beszél, a görög auto (ön...) és a poiesis (teremtés, termelés, előállítás) fogalmakból. „Az autopoietikus rendszer egyensúlyra törekszik (homeosztatis), fenntartja az állandóságát.”

Az önszerveződés társadalmilag is fontos fogalom: kapcsolatba hozható a részvételi demokráciával; a külső irányítás tagadását jelenti, erről több misztikus azonos módon vélekedett.

5. Az általános rendszerelméletben nem új gondolat az „élet hálózata, szövődéke, fonadéka”, ezt a költők, bölcselők és a misztikusok az összes jelenség összefonódásának a kifejezésére használták. Manapság a hálózat fogalma egyre inkább előtérbe került az ökológiában is, a rendszerelmélettel foglalkozók minden rendszerben elkezdtek alkalmazni a hálózat modelljét. Ha föltérképezzük a kapcsolatokat, ismétlődő alakzatokat találunk. Ezt a mintázatot vizsgálja a rendszerelmélet. Azonos viselkedésformát találhatunk a különféle rendszerekben, élőlényekben, társadalmakban (pl. visszacsatolási hurkok, oksági viszonyok).

6. A rendszerelmélet többi részfogalma közül az organicizmus szó a Webster szerint 1883-ban keletkezett, bár alább említjük, hogy Spinoza gondolataihoz is kapcsolódik. Első értelme: az élet és az élő dolgoknak nem a legkisebb összetevő tulajdonságai alapján, hanem a szervezetségi szint szerint történő magyarázata. A részeket és a köztük lévő kapcsolataikat az egészből vezethetjük le, és fordítva: az egész tulajdonságai a részek közötti kapcsolatokból és az összefüggésekből jönnek létre. Ezeket ronszoljuk el, ha akár fizikai, akár elméleti vonatkozásban a rendszert elkülönített elemekre szedjük széjjel. Az egyedi részek nem különíthetők el egymástól.

Az általános rendszerelmélet arra tanít, hogy a rendszereknek vannak alapvető jellegzetességei, s ha azokból egy vagy több sérül, akkor a rendszer megújulásra és alkalmazkodásra képtelen, pusztulásra van ítélve, elmúlik, felbomlik. Bármelyik rendszernek alkalmazkodni kell a Mindenség törvényeihez, az Örök Törvényhez, a hindu Szanatana Dharmához. Ez a törvény ugyanakkor a misztikusok által világosan felismert kapcsolat ember és Kozmosz között, s e törvényeket a Taóban, a Benáreszi Beszédben, a Hegyi Beszédben és sok más írásban találjuk meg.

Von Bertalanffy elgondolkodik azon, hogy a rendszerelmélet visszás módon alig hatott az élettudományokra. Úgy véli, hogy mivel ez volt a molekuláris biológia diadalainak ideje, e szak mechanikus szemlélete teljesen elnyomta az életről a rendszerelmélet által alkotott képet. A biológusok fölfedezték a genetikai kódot, a DNS szerkezetét, és ez ahhoz a hithez vezetett, hogy minden biológiai működés megmagyarázható a molekulák szerkezetével és működésével. Fokozottan érvényes ez a megállapítás napjaink tudományára, a természetben sosem létezett vegyületek előállítására, a mesterséges élőlényekre, a klónozásra, a gépies célokra, amivel az ember messzemenőn beleavatkozik a természet rendjébe és átalakítja azt. (Marvin Minsky szerint az ember önszszekötő kapocs a számítógépek felé...)

Hogyan kapcsolódik a rendszerelmülethez a miszticizmus?

A Webster értelmező szótár a misztikus szónál ezt írja: spirituális értelme, jelentése van, nem nyilvánvaló az értelem számára. A miszticizmusnál pedig: 1. A misztikusok tapasztalata a lelki egységről, kapcsolatokról, a végső igazságról. 2. Az a hit, hogy közvetlenül, intuíció vagy megérzés révén tapasztalhatjuk Istent, a spirituális igazságot, a végső valóságot. Ezek igaz megállapítások, de nem tárják fel a fogalmat teljes egészében.

Hamvas Béla szerint a „misztika az a tudás, amely minden dolog egységét látja, míg a tudomány nem látja...”, ...a misztika nem a tudomány ellentéte: a misztika a tudás magasabb foka. Lehet, hogy az ember által elérhető legmagasabb fok.” (Idézi Czako Gábor Szótárkönyvében.)

Néhány szót kell szólnunk az ihletes sugallatokról, az intuícióról. Hogyan jut el valaki a miszticizmusához? Belső meggyőződésből, egy újfajta intuitív látásmód révén, ami talán már veleszületett módon jelen van benne. Ennek révén tudományos, „racionális” igazságokhoz is el lehet jutni. Példaként említem S. Ramanujan indiai matematikust, aki önmagát képezve (autodidakta módon) tanulta a matematikát. Rengeteg tételt írt le bizonyítás nélkül, amelyek esetleg nem jutottak volna más, sablonokat követő matematikusok eszébe. Néhány eredménye G. H. Hardy, egy nevezetes angol matematikus kezébe jutott, aki megdöbbsent. „Soha az életben nem találkoztam még hasonlóval, mondta. Elég volt rájuk pillantanom, s láttam, hogy csak a legkiválóbb matematikus tollából származhattak.” Saját nem csekély matematikai

tudásával sikerült bizonyítani Ramanujan pár tételét, de csak a legnagyobb nehézségek árán. Ramanujan fiatalon halt meg, szellemi öröksége máig is feltáratlan, és senki sem sejtí, miként érte el kiváló eredményeit.

Érdekesen fogalmaz Paul Davies: „Olyanok, mint Ehrlich, Pauli, Schrödinger, Heisenberg, Eddington, Jeans hitet tettek a misztika mellett. – A tudományos módszerrel mindaddig élni kell, ameddig lehetséges. Azonban a végső kérdésekhez érve cserben hagy bennünket a tudomány és a logika. Nem akarom azt mondani, hogy rossz válaszokat adnak, de valószínűleg alkalmatlanok az olyan „miért” típusú kérdések felvetésére (a „hogyan”-nal szemben), amelyek bennünket nyugtalanítanak.”

A vallásos emberek gyakran beszélnek szavakba alig foglalható „misztikus élményről”, emlegetik a Világegyetemmel vagy Istennel való egyesülés lenyűgöző élményét, a valóság egységes egészként való átélését, vagy egy hatalmas szerető jelenlét közelségében érzik magukat. A misztikusok azt állítják, hogy ilyenkor meg tudják ragadni a végső valóságot. Néha egyfajta belső béke, együttérző, örömteli csönd ez a misztikus élmény. Einstein kozmikus vallásosságáról beszélt, Fred Hoyle meggyőződése az volt, hogy a Kozmoszt egyféle szuperintelligencia szabályozza, aki vagy ami a kvantumfolyamatokon át irányítja a fejlődést. Hoyle Istene teleologikus Isten is, Teilhard de Chardinhez hasonlóan egy véges állapot felé egyengeti a világ dolgait. A szuperintelligencia kész gondolatokat ültethet el az emberi agyban. Hoyle szerint ez a matematikai vagy zenei ihlet alapja.

Oldalakon át lehetne sorolni az egyes vallások, hitek nagyon eltérő istenképét. Csak néhány példát: az Örökkévaló, a Teremtő, a Mindenható, a kegyetlen, az állapot- vagy gyerek-áldozatot követelő, bosszúálló Jehova, a feltétlenül személyes Allah, a megbocsátó és irgalmas, az evolválódó, a jóságos. Akiben magad is benne létezel, a tervező és alakító, a hinduké, a sámánoké, az Ómega pontot jelentő, Eckhart mesteré, Cusanusé, a gnosztikusoké stb.

Daviesszel együtt magam sem hiszem, hogy létünk a Világegyetemben a vaksors szeszélye, a történelem véletlene, jelentéktelen kis zöreje lenne a nagy kozmikus drámában. Az, hogy a Világegyetem egy bolygóján tudatos szervezetek élnek, feltétlenül meghatározó jelentőségű. Vajon a tudatos lények révén tett szert a Világegyetem öntudatra, vagy azoktól függetlenül? (l. Hoyle). Kétségtelen, hogy különféle tudatszintek léteznek, más egy vegyi folyamaté, az emberé és a Mindenségé. Peter Russell „A tudatra ébredt Föld”-ről beszél, a tudatosodó Gaiáról, s azon túl a kozmoszról, aki (!) lényegében azonos a hindu Brahmanal. A misztikát Davies véleménye alapján igyekszem értelmezni.

Hívó emberek a misztikusok? Vallásosak? Molnár Tamás („A pogány kísértés”) érdekesen fogalmaz: „a racionális és mítoszaitól megfosztott kereszténység az embereket arra készíti, hogy máshová forduljanak mítoszokért és szimbólumokért”. Szerinte a kereszténység történetében mindvégig jelen vannak a pogány gondolkodás elemei, és Nyugaton sokan a pogány mítoszokban keresik a kereszténységből hiányzó értelmet. Mi tehát a pogány filozófia?

Molnár Tamás könyvében alig tisztázza a pogányság fogalmát. „Hitetlenség”-e ez? De hát a „pogányok” is hívők, panteisták, ha tagadják is az egyistenhívők kinyilatkoztatását. Olykor egyszerűen természeti vallással, animizmussal találkozhatunk – esetleg mind a kettővel. A pagan, paganism szóval kapcsolatban a Webster sem bőbeszédű: „egy többistenhívő vallás követője, valaki, akinek kevéssé van, vagy nincs vallása, aki az anyagi dolgokat illetően a testi, érzéki örömeiket követi”. Molnár nem ítél a pogányság felett, sőt, a mai kereszténység felett mond ítéletet, amely elvesztette mítoszait, racionálissá lett, s ennek révén „kiszáradt a modern ember lelke”.

Tény, hogy a misztikus gondolatok, tanok az összes hitben jelen vannak, így például az animista, sámánista vallásokban, a taoizmusban, a hinduizmusban, buddhizmusban, a zsidó, keresztény és iszlám vallásban, de mellettük rendszerint fellelhetők dogmatikus, merev, kirekesztő, másokat elítélő vonások is.

Az ember ösidők óta az őt körülvevő világ megismerésére törekszik. Észleli a fentebb említett Rendet, a csillagok járásának szabályszerűségét, kérdéseket tesz fel és válaszokat igyekszik kapni a kérdéseire. Kialakul logikai rendszere, rájön a törvényszerűségek okaira, vagy az eseményeket, történéseket szellemeknek, isteneknek, angyaloknak tulajdonítja, illetve költészetnek, mitológiának nevezi. A természetben – határok között ugyan, de – állandóságot észlel, ezért a természettel közelebbi kapcsolatban lévő pogányok természetimádók. Az ember túl akar lépni önmagán, „transzcendál”.

A bevezetőben és a címben a miszticizmus fenntartó-megőrző szerepét hangsúlyoztam. A miszticizmus mely jellemvonásai segítik elő fennmaradásunkat? Ezek, a teljesség igénye nélkül: egyszerűség, szegénység, a vágyaktól való mentesség, az ahimsza, erőszakmentesség, kapcsolat Istennel, a Mindenséggel. A bölcsesség igénye, a teljesség keresése, a kapcsolatok, a szeretet-együttérzés, a hatalomra nem törekvés.

Idézetek a misztika klasszikusaitól

A Tao Te King sorai gyakorta alátámasztják a fenti táblázat nézeteit, a bölcsességet a tudás fölé helyezve: Már a régiek szerint is: / csak állandó vágy nélkülség állapota / tesz képessé a fenséges titok szemléletére. Felfigyelünk rá és nem hallhatjuk, / mert a Tao-t érzékelni nem lehet. / Utána nyúlunk, meg nem foghatjuk, / mert a Tao anyagtalan.

Ugyanott az erőszakmentességről: Ha valaki a birodalmat erőszakkal akarja kormányozni, / ez, mint a tapasztalat mutatja, nem sikerül. / A birodalom szellemi eredetű alakulat, / és nem lehet erőszakkal vezetni. / Aki erőszakot alkalmaz a kormányzásban / megrontja a birodalmat. / Aki a hatalmat zsarnoki módon érvényesíti, / az elveszti azt.

...A bölcs győz, de nem örül neki. / Mert aki örül a fegyveres győzelemnek / az emberölésnek örül.

Az uralomról: ...A népnek nem volna szüksége uralkodókra. / Béke és rend volna a nép közt / anélkül, hogy valaki / parancsolna nekik.

Aki megelégedett tud lenni, / annak örökké van minde-
ne.

Aki a világi tudományokba elmerül, / az napról napra
több vágy rabja lesz.

A bölcs ember nem gyűjt kincseket. / Minél többet tesz
másokért, / annál többje van neki. / Minél többet ad má-
soknak, / annál gazdagabb.

Bölcsesség, tudás, erőszakmentesség, megelégedettség,
uralkodás. Egyes sorok szinte teljesen azonosak Buddha
beszédeivel, mások Jézus Hegyi Beszédére emlékeztetnek.

A táblázatunk egyik fő állítása a racionalitás és a meg-
érzés közti eltérés vagy ellentét.

A neves misztikus mohamedán költőnél, Omar
Khajjámnál olvashatjuk:

„Hallgattam, ifjan, a Doktorokat / és Szenteket: vitat-
koztak sokat, / körülmagyarázták a Semmit is, / de sose
lettem tőlük okosabb.

T. S. Eliot pedig: így ír: „Where is Life, we have lost in
living? Where is the wisdom, we have lost in knowledge?
Where is the knowledge, we have lost in information?”

William Blake, a neves misztikus költő szerint: „Vol-
taire, Rousseau, hiába mind / Hiába mind a gög, a gúny! /
Szórájátok ti csak szét a port – / A szél az mindent vissza-
fúj...”

Misztikus tanok a világvallásokban

Vessük össze a fentieket, hogyan nyilvánulnak meg
ezek a tanok a világvallásokban?

C. S. Lewis szerint, mint Davies idézi, az emberiség
természetes gondolkodása, vallása a panteizmus és a
panenteizmus, s a misztikusok közül sokan megvallottan
vagy burkoltan ehhez közel állnak. (A panenteizmus sze-
rint Isten nem azonos a világgal, nem ő a mindenség, de
nem is áll külön tőle, mindenben benne van immanensen
és transzcendensen.)

A hinduizmusban is él és létezik egy minden élőlényel
egységet hirdető misztikus fölfogás. Tanait átítatja az élet
iránti tisztelet: a természet erői és minden életforma, a
növények, fák és állatok szorosan egymáshoz kapcsolód-
nak a természet nagy összhangjában. Ez a kapcsolatrend-
szer egy Örök Törvény (Szanathana Dharma) alapján mű-
ködik. A vaisnava hagyomány azt tartja, hogy a földi evo-
lúciót egy sor isteni megtestesülés jelképezi, a halaktól a
hüllőkön és emlősökön át az emberig. A lények számtalan
újászületés folyamán juthatnak el a világkörforgás kötelé-
keiből való megszabadulásig (üdvözülés), s e folyamatban
az állatok és növények is részt vesznek. Az ember nem
azért él, hogy uralkodjék az alacsonyabb életalakok felett,
hanem azokból evolválódott, ezért senki sem ölhet meg
állatot, hanem azokat szolgálva lehet eljutni a boldogság-
hoz.

A hinduizmus kozmológiája szerint van teremtés, Isten
beavatkozása hozza létre a világevolúciót, amelynek fo-
lyamán sok részleges világvége és újjáteremtés ismétlődik,
majd a teljes pusztulás után ismét új világ keletkezik.

(Ezek sok ezer, millió és milliárd éves egymásba ágya-
zott ciklusok...).

A hinduizmusban a szeretetnek egy alakja a bakti, a
barátságos rokonérzés minden élőlény iránt, a felebaráti
szeretet, az ahimsza. A kettősség is megvan, például a
dogmatikus törvények alapján akár halállal kell lakolni
annak, aki megszegi a kasztokra vonatkozó szabályokat.

Buddhizmus: A történelmi Buddha tanítása szerint a
vágyak fölszámolása során fokozatosan előre kell halad-
nunk a megvilágosodás, a nirvána felé, ahol megsemmi-
sül a vágy, a gyűlölet, az elvakultság. Ezen tanítás sze-
rint minden teremtmény összetartozik, mint egy test
tagjai.

A tanítás szerint barátságos együttérzéssel, megértés-
sel kell közelednünk minden ember, minden élőlény
felé. A Buddha azt tanította: „Amit szeretünk, az szomo-
rúságot, fájdalmat, szenvedést, bánatot, gyötrelmet okoz
azáltal, hogy szeretjük.” Ez a vallás a türelmet, baráti
együttérzést vagy azonosulást nem csak szavakban hir-
dette, a vallás térítői sosem használtak erőszakos eszkö-
zöket.

A buddhizmus tanításai már igen korán a gyakorlat-
ban is megvalósultak, megjelentek például Asoka indiai
király előírásaiban, törvényeiben (kb. i. e. 274–232). Ő
megbánta hódító háborúit, áttért a buddhista hitre, és
kőbevésett erkölcsi törvényeket hagyott hátra az utókor
számára.

A buddhista tanítás szerint semmi sem teremtett a
világegyetemben. Az események azért jönnek létre, mert
a rend alapján megfelelnek egy univerzum rendjének,
nem engedelmeskednek sem egy felső hatalomnak, sem
matematikailag kifejezhető szabályszerűséggel egy elkü-
löníthető (izolálható) oknak. Az okság kölcsönös füg-
gést, független, egymás mellett létező, szabadon együtt-
működő erők hálózatát jelenti. A szanszkrit pratyita
samutpada függő együtt-keletkezésnek, együttes eredet-
nek fordítható. Fentebb arról írtam, hogy a rendszerel-
méletben nem léteznek a megfigyelőtől független végső
entitások, erre emlékeztet D. T. Suzuki: „Az íjász és a
céltábla nem egymással szembenálló két dolog, hanem
egyetlen valóság...”

A taoizmusban, a buddhizmusban és Jézus tanításá-
ban egyaránt jelen van a hatalom- és uralomvágy elutasí-
tása, a szerénység és szegénység. A buddhista bölcsélet-
ben érvényesül a dolgok közti szerves kapcsolat, a háló-
zat alkotása. A zsidó-keresztény hit ősi kapcsolatai jelen
vannak az egyiptomi (Eknaton), a perzsa és a görög (pl.
sztoikus) bölcséletben illetve vallásban, bár léteztek
hindu bölcséleti kapcsolatok is.

A zsidó vallásban – akár a többiben – megvan egy-
aránt a gyűlölködő és az együttérző misztikus vonulat is:
*Hos. 14,1: „Meglakol Samaria, mert dacolt az ő Iste-
nével. Fegyver által hullanak el; csecsemőik földhöz
veretnek, és terhes asszonyaik ketté vágatnak.” – * Zsolt.
137,9: „Áldott legyen, a ki megragadja és sziklához pas-
kolja kisdedeidet!” (ti. a babiloni csecsemőket). Van a
zsidó valláson belül is egy békés, misztikus irányzat,
például Kabbala héber misztikus titkos tana, új-

platonikus filozófiai hatások alapján kialakult elmélkedési forma, amely a Biblia rejtett értelmét akarja feltárni. Sokat foglalkozik szimbolikával. Ennek egyszerűsödött alakja a hászidizmus. A héber hászidut szó az életformává tett jámborságot, annak szellemiségét jelenti. Tartalma a szeretet, békességre nevelés, közösségi élet, gyakorta a vidámság, ének, tánc, bár aszkéta irányzatai is voltak. Ukrajnában keletkezett a 18. században, alapítójának Baal Sém Tóv (1700–1760) tekinthető. Mintegy négy-öt nemzedéken keresztül élő mozgalom volt, saját korában népszerű misztikus zsidó vallási irányzat. Alapelve volt, hogy a vallási, nemzeti követelmények mindenkire, az egyszerű népre és a rabbikra egyaránt vonatkoznak. Martin Buber hatalmas hászid irodalmat gyűjtött össze és tett közzé. Őt idézem: „A hászidok hite szerint az isteni ősfény beáramlott a caddikokba, onnan a tetteikbe, végül a hászidok szavaiba. A Baal Sémnek, a hászidizmus megteremtőjének tulajdonított mondás szerint, ha valaki a caddikok dicséretét zengi, olyasmint tesz, mintha az Ezékiel által látott isteni szekér misztériumával foglalkozna. ...” Buber megítélése a hászidokról nagyon kedvező, bár ír a közösségek közti ellenségeskedésekről, vetélkedésről, az államhatalommal szembeni megalkuvásról is.

A kereszténység miszticizmushoz való viszonya igen változatos. (A kereszténység kapcsán beszélünk kellene a sztoikusok, Plotinosz nézeteiről is, amit itt helyszűke miatt nem tehetünk meg.) Thomas Merton foglalkozik a katolikus és a protestáns felfogás közti eltéréssel. „A protestánsok idegenkednek a miszticizmustól, valamiféle pogány dolognak tartják, nem szeretik a kontempláció (elmélkedés) kifejezést, platóni kicsengést éreznek benne, elvetik a szerzetesi életmódot, fogadalmat, nőtlenséget. A nemkeresztény miszticizmus sokak szerint elítélendő, a szufizmus érzékiség, a hinduizmus pogány panteizmus, a jóga a révület technikája, a buddhizmus kvietizmus és tétlenség.”

Bár korábban a mítoszok a keresztény vallás alkotóelemei is voltak, de később a kereszténység egyre inkább közeledett egy „ésszerű” gondolkodáshoz. A misztikus elemeket tartalmazó pogányság a természetimádat egy alakja, és az egyház összeütközésbe került a pogány mítoszokkal – „...a keresztény doktrína megfosztotta mitológus tartalmától az emberi képzelőerőt, és a lélek összhangját a természettel és a világmindenséggel.” Molnár Tamás írja, hogy „Ez a keresztény alapokra épített racionális rendszer oda vezetett, hogy kiszáradt a modern emberek lelke...” A kereszténység a miszticizmust kivételes, gyakran gyanús elemnek vélte, akárcsak a mai főáramlatú tudomány a rendszerelméletet.

Szóljunk röviden néhány jól ismert, főleg keresztény misztikussal. Az ő életük és tanításaik bemutatásával igyekszem rámutatni arra, hogy nézeteik mennyire közel állnak a rendszerelmélethez, a fenntartó-megőrző életmódhoz, illetve gondolkodáshoz.

A keresztény/katolikus misztikusok közül az egyik legnevezetesebb személyiség Assisi Szent Ferenc (1182–1226), akit halála után két évvel már szentté avatott IX. Gergely pápa – ami a gyakorta lázadó misztikusok között

nem gyakori. Életútja során nem követte gazdag szövetkereskedő apját, akivel sok ütközése volt: meglopta, eladta áruit, hogy legyen pénze templomépítésre és alalmazkodásra. Chesterton szerint akkoriban a katolikus egyház megöregedett és elfáradt, Ferenc és követői új szellemiséget és megújulást hoztak a katolikus vallásba. Ferenc mindenkinek a szegénységet ajánlotta az üdvözülés útjaként. Alapvetően az emberszeretet jellemzi őt, de az élőlényeket és a világ tárgyait, jelenségeit, a Napot, a Holdat, a vizet és a tüzet egyaránt a testvéreinek tekintette. Számára minden egyes fa, élőlény szent, Isten gyermeke, az ember testvére. Miszticizmusa közel állt a gyerekek egyszerű, józan eszéhez. Költő volt, és csak így érthető meg. Ferenc önmagát minden hatalomtól függetlennek tartotta, és azt állította: „Ha vagyunk lenne, fegyverekre és törvényre lenne szükségünk, hogy megvédelmezzük.” Szükségtelen párhuzamot vonnunk az önszerveződéssel, vagy például a taoizmussal, ugyanakkor említést érdemel, hogy negyven évvel a halála után a ferences rend megtiltotta, hogy Szent Ferenc tökéletes szegénységet hirdető írásait bárhol is hirdessék, terjeszték.

Nevezetes misztikus volt Eckhart mester (Meister Johannes Ekehart, 1260–1327) dominikánus szerzetes. Neoplatonista hagyományokat követett; átérezte a teremtő kozmikus erőt, szellemiséget, istene nem valamiféle emberarcú bálvány volt, hanem minden dolgok mozgatója és célja. Az isteni szervező erő, a kozmikus Rendre vonatkozó gondolatai rokonságban állnak az önszerveződés és a hálózati kölcsönhatások eszméjével.

Eckhart mester szerint a személyes Isten – emberalkotta bálvány, és más misztikusokhoz hasonlóan egy Isten feletti Istent, szuperistent keres. „Isten és istenség épp úgy különbözik, mint föld és ég.” Panenteista gondolata, hogy „Minden teremtmény Istenben létezik”. Egyik prédikációjában arra a régi tanításra hivatkozik, hogy a szegénység nem a kevés tulajdont, hanem a nagy vágyakat jelenti. Ugyanitt: „Az ember tulajdon műve, hogy szeressen és megismerjen”. Kérdés, hogy melyikben rejlik a boldogság, az ismeretben vagy a szeretetben.

A 15. prédikációjában olvassuk: „semmi sem igaz, amit Istenről állítunk. Ha meg akarod ragadni az igazság lelkét, ne emberi értelem szerint járj el.” „Saját helyünk megőrzése a különbség megőrzése. Ezért arra kérem Istent, hogy szabadítson meg Istentől (hogy ekképpen visszatérhessek a merő léthez, mely felette van Istennek és különbségnek).” Úgy beszél, mint a hindu metafizika beavatottja. „Ha olyan Istenem lenne, akit fel tudnék fogni, nem tartanám Istennek.”... „A Mi Urunk felment a mennybe, túllépett minden megértésen és minden emberi lehetőségen. Ő az, aki minden fény fölé került, az Egyiségben lakozik.” Összezseng Eckhart mester véleménye a Tao Te King első versével („A Tao, melyet szavakkal kifejezhetünk, nem az örök Tao”), valamint a mai fizika több állításával. Ilyen Eckhart Isten feletti Istene, mondja Molnár Tamás. Azt is ki meri jelenteni, hogy ember nélkül isten nem is létezne. (Emlékeztetek a rendszerel-

mélet azon tételére, hogy nem léteznek a megfigyelőtől független végső entitások.)

Eckhart mester, akárcsak a többi misztikus, monista. 1326-ban az inkvizíció eljárást indított ellene, 1329-ban százötven tétele közül huszonnyolcat eretnekként elítéltek. A középkorban ez volt az első domonkos rendi szerzetes ellen indított per. Eckhart műveiben nyomon követhető az újplatonizmus, Szent Ágoston, Aquinói Szent Tamás. Erich Fromm Birtokolni vagy létezni című munkájában a neves pszichológus számára Eckhart mester is példakép.

Nicholas von Cusa (Cusanus), (1401–1464) német filozófus és matematikus, Eckhart mester követője, Ágoston rendi szerzetes. Szerinte Isten a valóságos világ feletti, távoli és elérhetetlen határ, amely felé minden véges dolog törekszik. Cusa áhítattal fordul ahhoz, aki személyes istennek tűnik, de kizárja annak a lehetőségét, hogy bármit tudhassunk róla. Az értelem határain túl van, ám a hiten keresztül kapcsolatot tarthatunk vele – írja róla Molnár Tamás. Fontos tétele, hogy a végtelen a végesbe van zárva. Isten létezik, de kizárólag embereken és tárgyakon keresztül képes megnyilvánulni: valamennyien részt vesznek a teljességben, amely bennük van. Cusanus szerint Isten inkább lesz, mint van. Érdekes, hogy Teilhard de Chardin a huszadik században hasonlóan egy folyamatosan evolválódó Istent képzel el, Henryk Skolimowski órá hivatkozva a teremtés művét egy ma is tartó folyamatnak gondolja. Teilhard úgy véli, hogy Isten nem mozdulatlan, a teremtés nem egyszeri történés, esemény, hanem ma is zajló folyamat, amely csak az Ómega pontban ér véget. Az Ómega felé való utunk is önszerveződés. Istenné szerveződés. Szerinte ebben a tudománynak van szerepe, ami viszont távol áll a misztikus nézetektől. Érdekesen ír Bertalanffy Teilhardról: „A lényeges kifogás Teilhard víziójával szemben, hogy az technológiai látomás, és így lényegében materialista. ... Valószínűleg helyes feltételezése, hogy az emberiség bajai a rendelkezésre álló technológiával megszüntethetők”. A jelen tanulmány szerzője viszont természetesen ezzel sem ért egyet.

Avilai Szent Teréz (1515–1582) 1536-ban lépett be a sarus karmelita nővérek rendjébe. 1562-ben megalapította az első szigorú szabályzatú kolostort, amiért állami és egyházi oldalról sok támadás érte – ugyanis nem volt pénzük, és alamizsnálkodásból kellett fenntartaniuk magukat. Jellemző volt rá a buzgóság, őszinteség. Szent Teréz azt hirdette, hogy a lemondás érték, a szegénység kincs, és az alázatosság is az. 1566-ban megírta A tökéletesség útját, 1577-ben a Belső várkastélyt. Ezek a könyvek négyszáz év alatt 1212 (!) kiadást értek meg. Szépek az elmélekedésről (imádságokról) írt oldalai, közösségének tagjai számára adott tanácsai. Mindennek a középpontjában a szeretet áll. „Ne akarjátok imáttal az egész világot föllendíteni, hanem fordítsátok azt azok javára, akikkel együtt éltek.” Az elmélekedések hozzák létre a kapcsolatot Istennel, a Mindenséggel, „az elmélekedés Isten megismerése” – írja. Ezek nem lehetnek görcsös akarások; sok lélek esik bele egy veszedelembé, akik a sok penitencia, imádság, virrasztás következtében nem képesek semmi szellemi vigasztalást, igazi szellemi örömet érezni, elkábulnak, elfáradnak,

szinte elhülyülnek. „Ha valaki rendületlen ebben a mindendről való lemondásban, biztosan el fogja érni, ami után törekszik, föltéve, hogy haszontalan szolgának tekint magát”. Elmélekedésünket nem végezhetjük kötelességből, unottan. „Szellemi örömben akkor van részünk, ha nem törekszünk rá.” Szent Terézt olvasva Eugen Herrigel könyve jutott az eszembe. Másnak is: Avilai Szent Teréz belső elmélekedésekről szóló könyve magyar kiadásának előszavában dr. Belon Gellért párhuzamot von a keleti vallások és a katolicizmus között: „A zen gyakorlatok hívei és a keleti nagy vallások elmélyüléseit gyakorlók kötelesek magukat teljesen elhagyni és valami más-ságnak, egy nagy objektívumnak átadni magukat, ahhoz kötődni, és mindezt a legkeményebb szigorúsággal és következetességgel, hogy a lélek pszichoszomatikus feltételeit biztosítsák. A karmelita lelkiesség nagyjai az ősi szabályzathoz való visszatérésben a Kelet nagy elmélyülési hagyományából mentettek át valamit, természetesen úgy, hogy náluk a személyes Istenhez kell ilyen szigorúsággal hozzákötődni.”

Szent Terézre belső imái, elmélekedései miatt haragudtak szerzetestársai. Azt terjesztették róla, hogy a „felvilágosultak” közé tartozik. Az inkvizíció elé került. Bár felmentették, de továbbra is sokszor álnéven írt és levelezett. 1622-ben szentté avatták.

Spinoza, Baruch (1632–1677): vallásilag besorolhatatlan – portugál eredetű zsidó, kapcsolatot tartott a mennonitákkal, kvékerekkel és más keresztény szektákkal. Nem tűrt el semmiféle dogmatikus kötöttséget, független gondolkodó volt. A zsidó vallásból 1656-ban kiátkozták „Legyen átkozott, bárhová fordul és menekül... Haljon meg mint fuldokolva...” Üzlettel nem foglalkozhatott, de matematikával, természetfilozófiával, klasszikus irodalommal igen, fizikai kísérleteket végzett. Spinoza nem engedelmeskedett tehát a saját vallása dogmatikus rendszerének, de igen szerette Pál apostolt, nála elfogadja az engedelmeség szükségességét. Az „önszerveződés” vonatkozásában Spinoza tehát távol áll a rendszerelmélettől. Alapvető fontosságú műve az 1670-ben írt Tractatus theologico-politicus. Állítása szerint az „egész természet egyetlen individuum”. Műveiben újjáéled a reneszánsz panteizmus. „Istennek nincs semmiféle maga elé tűzött célja” – írja. Az isteni gondviselés nem más, mint a természet rendje. Spinoza kiiktatja a korábbi panteizmusok teleologikus elemeit, és visszatér a régebbi panteizmusok organicista felfogásához, a világot élő szervezetként ábrázolja.

Ha ateistának minősítették, akkor tiltakozott, a világ ésszerű magyarázatára törekedett. Einstein a determinizmusát hangsúlyozta „a kozmikus vallásosság hősenek életművében: akit áthat minden történés eszméje, annak számára teljesen lehetetlen a világfolyamatba beavatkozó lény eszméje”.

Röviden foglalkoznunk kell az iszlám misztikával is. Az iszlámba behatoltak az indiai eszmék, kialakult a sajátos misztika: a szufizmus, amely az újplatonizmusból származtatható, amely maga is az indiai filozófia hatása alatt állt. Az iszlám szellemi vezetők

közül feltétlenül említést érdemel Avicenna (+1037), Averroes (+1198) és a perzsa származású Omar Khajjám (+1123). Szerinte többet ér az intuíció, mint a racionalizmus. Így ír: »Aztán lelkembe néztem: hátha ott / lappang a Rejtély, mely úgy csalt hívott, / mint éji fény; – s belül egy hang felelt: / „Sorsod vak ösztön s Istened halott”.«

Vekerdi József írja, hogy Omar Khajjám egyik késői művében keserűen panaszkodik: a tudósok vagy elpusztultak, vagy képmutató szemfényvesztőkkel aljasultak. A tudományok hanyatlásával párhuzamosan megerősödött a teológiai dogmatizmus. Omar Khajjám művei és a többi mohamedán filozófus írásai sem foglalkoznak az élet céltalanságával, a teremtő igazságtalanságával, a megsemmisülés gondolatával. Ezekről a kérdésekről Omar versei beszélnek, amelyeket az iszlám ortodoxia „a Korán törvényébe maró mérges kígyónak” bélyegzett. Omar verseiben megjelenik a szerelem, a bor. Ezek a mohamedán misztikában és szufizmusban is központi helyet kapnak. A szufi költészetben a szerelmes istent keresi, a szerelem isten keresése.

A racionalista, világ felé forduló iszlámon belül létrejött újplatonikus és indiai alapokon, keresztény és buddhista mintára kialakult egy misztikus irányzat, egy önsanyargató, muszlim aszkézis. A gyapjúruhába öltözött szufik, dervisek (perzsa szó, koldusok), fakírok (arab szó, szegények) Istent előszeretettel nevezik al-hakknak, azaz igazságnak, valóságnak. A bölcs a teljes nemlétre törekszik, a benne való feloldódásra (fáná), hasonlóan a vedantinok brahma-nirvánájához. Az ortodoxok ezt gonosz eretnekiségnek tekintették, Halladzsot ezért 921-ben kivégezték. A dervisek gyakorlataik során meditációs, légzési gyakorlatokat hajtottak végre, imákat mondtak, táncoltak. Mintegy félszáz dervisrend van, zenéjükkel elősegítik, hogy önkívületi állapotba jussanak. Gyakran koldulással tartják fenn magukat. A dervisség sajátos jelenség, Isten igaz szeretete visz közéjük egyeseket; szemlélődő gyakorlatok révén magasabb tudati szférákba akarnak jutni. Hangsúlyozni sem kell a többi vallás misztikus irányzatával való hasonlóságukat.

A fentiekből kitűnik, hogy az uralkodni és birtokolni akaró, dogmatikus, racionális, analitikus és ellentmondást nem tűrő, esetleg a más tanok hirdetőit elnyomó, gyakran kiátkozó, üldöző irányzatok nem kedvelték a misztikusokat – legyen szó az eretnekként megbélyegzett Eckhart mesterről, a nyughatatlannak nevezett Szent Terézről, vagy a kiátkozott Spinozáról, az egyébként szentté avatott Assisi Ferencről, akinek szegénységre vonatkozó tanításait a halála után kevéssel már nem hirdethették.

Mіндеzen bírálatok, felfogások ellenére a különféle vallások misztikus gondolkodói közötti hasonlóságok egy meglévő, szélesen értelmezhető, átfogó gondolkodásra utalnak, a misztikusok felismerték az összes vallás céljainak mintegy azonosságát. Mintha a ma élő Skolimowskival értenének egyet abban, hogy „ami összeköt, az fontosabb annál, ami szétválaszt”. A vallások és irányzatok közti ellentétek, amelyekről pár sorral fentebb említést tettem, megnyilvánulnak a dogmatikában és az

uralkodni és birtokolni akarásban is. A misztikusok számára ezek nem fontos kérdések.

A tanulmány elején feltettem azt a kérdést, hogy miként segítették elő a misztikus gondolkodók a mindenség törvényeinek megismerését, a közösségek, a társadalmak önszerveződését, fennmaradását, milyen utat mutatnak számunkra a válságból való kijutásra, s miként kapcsolódik mindehhez a rendszerek törvényeinek a kutatása, az általános rendszerelmélet. Bizonyítani igyekeztem, hogy a rendszerelmélet és a misztikus gondolkodás között számos összekötő kapocs van: az azonos törvények felismerése, azok betartása, a rész és az egész egybefonódása, a holisztikus (vagy magyarul egészes) gondolkodás, az önszabályozás és mindaz, amiről fentebb írtam.

Összefoglalás

Munkámban a kozmikus rend felől indultam, onnan, hogy megismerhető-e a világ? Amit biztosan érdemes megismerni, az az ember és a Mindenség kapcsolata, maga a Kozmikus Rend. Ehhez elsősorban nem tudományos, racionális elemzésekre, anyagi fejlődésre (fegyverekre), hanem bölcsességre, együttérzésre, intuíciora, misztikus elmélkedésre van szükség. (Miért tekintette Bertalanffy a miszticizmust a rendszerelmélet fontos alapjának? Talán mert sok gondolatához a fenti úton, intuíció révén jutott el.)

Világunkban kétféle szellemiség létezik: Az egyik szerint a Világegyetem gépezet, netán egy alakuló óriásszámítógép, ezzel szemben James Jeans vagy Fred Hoyle, a misztikus csillagászok úgy vélik, hogy a Mindenség gondolat, szellemisége, alapterve van. Szükséges, hogy engedelmessédjünk a misztikusok tudásának, ne akarjunk csak „racionálisan” cselekedni. A világegyetem szétválaszthatatlan szerves és tudati egység, amelynek célja a számunkra felfoghatatlan.

IGEN – 2008. október 8.

Hol a Piros?

82 éves korában elhunyt György Lajos, sokak által ismert becenevén "Piros", a hazai zöld mozgalom emblemikus alakja, az IGEN egykori szerzője, olvasója.

Az alábbi szöveggel kaptunk erről drótpostát; mi sem tudnánk ennél méltóbban búcsúzni tőle.

Meghalt, "állva", végig dolgozva. Mit: 'dolgozva'!? Élve!!

Szenvedéllyel élve, az igazságnak megismert dolgokért. Végzőkig szemlélve, tájékoztatást adva, levelezve, vitázva, bölcsen.

Született: 1926. Meghalt: 2008. (Jaj, de fáj!)

"Piros"-tól el akarok búcsúzni, meg kívánom köszönni adományait - a tanítómesterét.

Ő volt az a zsidó születésű magyar, aki manapság a legtöbbet tette - az antiszemitizmus ellen. Nem járt utcára emiatt, hanem minden született és szerzett adottságát százszázalékosan "bedobva" - szolgált. Aki őszintén meg akarta ismerni, megszerette, nem tehetett mást. Így jártam én is.

Szolgált az a helyet, ahová született, az ott lévő rossz-jó társakat, a környezetét és a környezetet, s a nyelvet!! - jaj, de nagyon féltette!

"Nem aggódom a tél miatt, a pincémben van két mázsa krumplim, s néhány palack jó vörösbor. Mitől féljek?" - válaszolta egy kérdésemre évekkal ezelőtt, amikor anyagi gondokról beszélgettünk. S - nekem - elmúlt a félelmem.

Egy "igazzal" kevesebbek, egy láthatatlan tartóoszloppal gyengébbek és egy eddig látható, szeretett baráttal szegényebbek vagyunk. Ki veheti át a stafétabotot?

Hiszem, hogy Isten vette őt magához - mert nagyon szeretete, és mert nagyon szeretett.

Zsombok György

**A sírokat őrzi a csend,
de a lelkek
a te kezében vannak,
Uram.
És mi megérezzük
a szerető pillantásokat,
amelyek odaátról
ránk tekintenek.**

(régii orosz ima)

Pilinszky János így ír:

És nem véletlen az se, hogy az egyház épp ide, a tél küszöbére, az elmúlás kezdetére helyezte – s egymás mellé – mindenszentek és halottak napját, ünnepét. Tette ezt nyilván ama nagyszerű elmentmondás jegyében, melynek a halál csak látzata, tartalma azonban az élet, s tegyük hozzá, a szó legigazibb, legemberibb, tehát leginkább szellemi értelmében – élet. Halottaink szeretete elsőrendűen az élet iskolája. Igaz, nem az élet mechanikus folyamatainak, amelyeknek a nagy természet engedelmessé válik, hanem annak a másinak, mely teremtő ellentmondásként épp a tél küszöbén kezd új munkába, fokozott kedvvel és lelkesedéssel. A külső kép: a hervadásé, a halálé és a menekülésé. Egyedül az ember függeszti szemét a mindenség lankadatlanul működő csillagaira, a távoli és nagy egészre, s azon is túlra...

If by Rudyard Kipling

*If you can keep your head when all about you
Are losing theirs and blaming it on you,
If you can trust yourself when all men doubt-you,
But make allowance for their doubting too,
If you can wait and not be tired by waiting,
Or being lied about, don't deal in lies.
Or being hated don't give way to hating,
And yet don't look too good, nor talk too wise*

*If you can dream – and not make dreams your master
If you can think – and not make thoughts your aim;
If you can meet with Triumph and Disaster
And treat those two impostors Just the same,
If you can bear to hear the truth you've spoken
Twisted by knaves to make a trap for fools,
Or watch the things you gave your life to, broken,
And stoop and build 'em up with worn-out tools*

*If you can make one heap of all your winnings
And risk it on one turn of pitch-and- toss,
And lose, and start again at your beginnings
And never breathe a word about your loss,
If you can force your heart and nerve and sinew
To serve your turn long after they are gone,
And so hold on when there is nothing in you
Except the Will which says to them: „Hold on!”*

*If you can talk with crowds and keep your virtue,
Or walk with Kings – nor lose the common touch,
If neither foes nor loving friends can hurt you,
If all men count with you, but none too much;
If you can fill the unforgiving minute
With sixty seconds' worth of distance run,
Yours is the Earth and everything that's in it
And – which is more – you will be a Man my son!*

Rudyard Kipling - Ha

Ha nem veszted fejed, mikor zavar van,
s fejvesztve téged gáncsol vak, süket,
ha kétkednek benned, s bizol magadban,
de érted az ő kétkedésüket,
ha várni tudsz és várni sose fáradsz,
és hazugok közt sem hazug a szád,
ha gyűlölnék a gyűlölségtől nem áradsz,
s mégsem papolsz, mint bölcs-kegyes galád,

ha álmodsz – s nem zsarnokod az álmod,
gondolkodol – s becsüled a valót,
ha a Sikert, Kudarcot bátran állod,
s úgy nézed őket mint két rongy csalót,
ha elbírod, hogy igazad örökre
maszlag gyanánt használják a gazok,
s életműved, mi ott van összetörve,
silány anyagból építsék azok,

ha mind, amit csak nyertél egy halomban,
van merszed egy kártyára tenni föl,
s ha vesztesz és elkezded újra, nyomban,
nem is beszélsz a veszteség felől,
ha paskolod izmod, inad a célhoz
és szived is, mely nem a hajdani,
mégis kitartasz, bár mi sem acéloz,
csak Akaratod int: „Kitartani”,

ha szólsz a néphez s tisztesség a vérted,
királyokkal jársz, s józan az eszed,
ha ellenség, de jóbarát se sérthet
s mindenki számol egy kicsit veled.
ha a komor perc hatvan pillanatja
egy távfutás neked, s te futsz vígan,
tiéd a Föld és minden ami rajta
és – ami több – ember leszel, fiam.